

לחיפוש נצחיות רוח קדשו של אור האורות הנחל נובע מקור חכמה

אבקש

בס"ד | גליון 43 | חשון תשפ"א

ירחון חסידי ברסלב

לחיות עם הספר של הרבי

בניו של הרה"ח ר' שלמה אהרן גוטליב ז"ל חושפים מעט מאשו הגדולה של רבינו שיקדה בלב אביהם

ראוי לו לשמוח מאוד מאוד

סיקור מיוחד ממעמד סיום ליקוטי הלכות בשילוב כנס ההודאה למי שהיה ולמי שרצה להיות באומן בראש השנה - לזכרו הבלתי נשכח של ר' שלמה אהרן גוטליב ז"ל

עבודת ה' מאהבה

עובדות ותיאורים על חבורתם המופלאה של ר' אלטר בן - ציון קראסקפ זצ"ל וחבריו בימים עברו

הלב החם שהמיס את הכפור

'מאחורי הקלעים' של הקיבוצים בבלארוס בראש השנה תשפ"א - גילויים מרעישים ותובנות מרגשות בשיחה מיוחדת עם מוסר הנפש היקר הרה"ג רבי משה פימה רבה של פינסק והגלילות

סיפורם המטלטל של קבוצת חסידים שנסעו לאומן לראש השנה במסירות נפש ובאש של כיסופים ללא חת משום מניעה שבעולם

כי תלך במו אש

בגליון:

18 עקשן בעבודת ה'

תיאורים משובבי חן על עבודת ה' המופלאה של ר' אלטר בן-ציון קראסקאפ זצ"ל יחד עם חבריו הכשרים מוגש לרגל יום הארצייט

22 לחיות עם ה'ליקוטי מוהר"ן'

בניו של הרה"ח ר' שלמה אהרן גוטליב ז"ל חושפים טפח מאישו הגדולה של רבינו שיקדה בליבו של אביהם

32 לשמוח מאד מאד

סיקור מיוחד מסיום ליקוטי הלכות בשילוב כנס ההודאה שזכינו לרצות להיות באומן בראש השנה

38 הלב שהאיר את הכפור

גילויים מרעשים ותובנות מרגשות בשיחה מיוחדת עם האיש היקר מוסר הנפש ר' משה פימה שליט"א 'מאחורי הקלעים' של הקיבוצים בבלראוס בראש השנה תשפ"א

46 כי תלך במו אש

סיפורם המטלטל של קבוצת חסידים על נסיעתם לראש השנה תשפ"א במסירות נפש ובאש של כיסופים שלא נבהלה משום מניעה שבעולם

מדורים:

מחדש חדשים

זריזין מקדימין למצות

נפשי בשאלתי

חצות עם סדרי הישיבה

בעקבי הצאן

את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור

ניצוץ של אור

כולל התבודדות

יָלַד שְׁעִשׂוּעִים

ספור חלק א'
מאזיב לאוהב

מאמר
תורת חסד

שעשועון
הסוד והיסוד

עמוד 60

מערכת אבקשה

טל': 02-539-63-63
פקס: 077-318-0237

© כל הזכויות שמורות.
העתקת קטעי מאמרים,
או תמונות, אך ורק
באישור בכתב מהמערכת.

עיצוב גרפי: א. שפירא

הגליון מודפס ע"י
מ.א. הפקות דפוס -
כל סוגי ההדפסות
במחירים זולים
לקבלת הצעת מחיר
משתלמת במיוחד
פנו לטלפון
052-7631367

עורה ישראל - למה תישן?

התחינה והבקשה לזכות לעבודה העליונה הזו, סוף כל סוף ינצח בוודאי את המלחמה וימצא עצמו עומד ומסתופף בבית ה' בלילות.

ooo

העצה הקדושה הזאת של קימת חצות, ככל שהיא נשגבת מכל ולא יכולה הרעיון, וככל שהיא עומדת ומתנשאת ברום המעלה, הרי שאורה מבהיק יורד ומאיר עד לתחתית המדרגה, ויותר ויותר ממה שהמתנה הקדושה הזאת ניתנה לאנשי סגולה, היא מיועדת ונצרכת ביותר לדרי מטה לשוכני בתי חומר המבקשים להתדבק ביוצרים ברעותא שלים.

ובפרט ובעיקר זקוקים אנו, כל המשתוקקים והמייחלים להתגלות ולזריחת אור של אור האורות, לאחוז בעצת קודש זאת, שכן, רק באמצעותה ובכוחה העליון, הולך ומפציע וזורח אורו הבהיר של אור שבעת הימים הנחל נובע מקור חכמה בעולמות התחתונים, וכפי המשכת אורו למטה כך נשפעים תיקוניו הנוראים להחיות ולתקן נפש כל חי.

ooo

ובימים אלו ובתקופת הזאת שנסתם בה כל חזון ואין איש יודע מה המעשה אשר יעשו, כאשר עיני הכל צופיות לישועת ה' ולחמלתו על עמו ועל נחלתו ועל כל יושבי תבל, יעלה ויבוא ויראה ויזכר לפנינו דבריו המאירים של התלמיד הגדול והנאמן, המאור הגדול לממשלת הלילה, הנפלאות אותם הנפשות הזוכות לנדד שינה מעיניהם לקום חצות ולעורר השחר, אשר כל גאולתנו וצמיחת ישועתנו תלויה ועומדת עליהם (ליקוטי הלכות אורח חיים, הלכות השכמת הבוקר הלכה א', ט"ו):

"וְעַלֵּינוּ הַיְתֵה גְאֻלָּה הָרֵאשׁוֹנָה בְּחֻצוֹת דִּיקָא. וְכֵן גְאֻלָּה הָאֲחֵרוֹנָה שְׂאֵנוּ מְקוּיִם בְּמִהְרָה בְּיַמֵּינוּ תִּהְיֶה עַלֵּי דִי בְּחִינַת חֻצוֹת, עַלֵּי דִי הַפְּשָׁרִים וְהַיְרָאִים עוֹמְדִים בְּכָל לַיְלָה בְּחֻצוֹת - - -"

אם היה מתנוצץ בלב, אפילו בהתנוצצות קלה, מעט דמעט משגב מעלת קימת חצות לילה לא היה בנמצא מי שינום על מיטתו בשעה נעלית זו.

אם היה נחשף קצת מהאור העליון שנשפע וחופף על פני אותם בני עליה שבדור המשברים את השינה ומתגברים כארי לעבוד את בוראם בחצות לילה, היו הכל משתוקקים אל עבודת קודש זאת, נושאים עין ומצפים לה ובעיקר שופכים לב כמים לזכות אליה.

"לילות זהב" - כך שיער ותיאר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זיע"א את לילות החורף הארוכות, לילות יקרות מפז ומפנינים אשר ניתן לדלות בחציים השני אוצרות מלאי אורה וקדושה עליונה של תורה ותפילה ויראת שמים ודביקות בבורא יתברך עד בלי די.

הרגעים הללו של זמן חצות הלילה הם הנעלות ביותר של היממה, אלו הן שעות ששערי השמים פתוחים לרווחה ומאירים באור חביון, זה העת בה קודשא בריך הוא יורד לגנו להשתעשע עם הצדיקים ויחד עם פמליא דיליה מביט ומאזין לקול החברים מקשיבים די בהאי עלמא המתחברים יחד לעסוק באורייתא דיליה בהאי שעתא.

ooo

אכן, סוד קימת חצות כמה שהרבו בספרים הקדושים, ובפרט בספר הזוהר הקדוש, להפליג ולהפליא ברוממות הזוכה להתעורר ולקום בשעות הנעלות הללו, עדיין הוא כמוס וחתום נעלם ונסתר, וזעירין אינן שזוכים לבוא ולהיכנס בפתחי שעריו ולבקר בהיכליו.

כי על כן, ככל שגדול ונשגב מעלת קימת חצות כך עצומים הם הקשיים המעכבים ומונעים מלקיימה, אשר כדי לזכות לה זקוקים לכוחות אדירים של תשוקה ורצון.

ואולם, באם נואיל לייקר כל לילה של קימת חצות בפני עצמה, ונדע להעריך ולהודות על כל רגע של אמירת תיקון חצות והשתתפות בצער השכינה, הרי שברוב הימים והלילות יתקבצו כולם יחד, וינסכו בנו כוח קדושה להתמיד בה כל מימנו מבלי שנאבד ונפסיד שום לילה מקימת חצות.

וכבר מובטחים אנו, שכל מי שיהיה עקשן בעקשנות דקדושה ולא יעזוב לעולם את הרצון והתשוקה

העצה הקדושה הזאת של קימת חצות, ככל שהיא נשגבת מכל ולא יכולה הרעיון, וככל שהיא עומדת ומתנשאת ברום המעלה, הרי שאורה מבהיק יורד ומאיר עד לתחתית המדרגה, ויותר ויותר ממה שהמתנה הקדושה הזאת ניתנה לאנשי סגולה, היא מיועדת ונצרכת ביותר לדרי מטה לשוכני בתי חומר המבקשים להתדבק ביוצרים ברעותא שלים.

מה כל כך רע להיות עצלן?

לעינינו הכהות נדמה שהזריזות הינה לכל היותר מדה נאה ומכובדת, והעצלות אינה חסרון מהותי. אולם רבינו הקדוש 'הרופא הגדול' מגלה לנו את גדלות מידת ה'זריזות' והיותה מיסודי היסודות ביהדות בכלל ובעבודת השם בפרט | זריזות היא בחינת אמונה

ובאיזה מדה היה נושא רגליו ובורח משם, מי שמבקש לציית לרבינו הקדוש בתמימות, מבין, שאין כאן הגזמות, צריך לזהר מאד! יש כאן סכנת מות רוחנית, חייבים לברוח מהמדה הזאת כבורח מהנחש, בפשיטות.

ננסה להבין מהו הרעל הטמון בעומקה של מדה זו ומדוע הזריזות היא סוד חיי הקדושה.

רבי נתן מלמדנו: 'נְקִיטָת כָּל הַמְצוּוֹת וּמְעֵשִׂים טוֹבִים הוּא הַשְּׂמֵחָה' (לקוטי הלכות פ"ד ואישות ג-ח), ה'מצוה' הינה אמצעי להיות 'צוותא' עם הקדוש ברוך הוא ונקודת הקדושה הפנימית שבה היא השמחה, מי ששָׂמַח במצוה ורוצה בה מתאחד ומתקשר אל המצוה ונעשה עמה צוותא, לעומת זאת מי שעושה את המצוה בחוסר חשק הרי הוא נפרד מן המצוה ומן המצוה עליה, כיון ש"הקדוש ברוך הוא הוא אֲחֻדוֹת פְּשׁוּט עִם הַמְצוּוֹת" (לקוטי מוהר"ן ח"א ה'-ב), וכאשר עושים את המצוה ברצון ובשמחה מתקרבים אל השם שקדשנו במצוותיו וציוונו ומתדבקים בו, וקירבה זו משפעת קדושה על המקיימה, אך בהעדר רצון ושמחה הרי שהעושה רחוק ונפרד ממנו, באופן זה מפסידים את עיקר נקודת הקדושה שבמצוה, רבינו הקדוש גם מלמדנו ששורש גלות השכינה ועלייתה תלויים בקיום המצות בשמחה או להיפך חלילה (ראה שם, כד-ב), כי כל עיקר גילוי מלכות וכבוד ה' בעולם תלוי בכך שנעשה את רצונו בשמחה.

זריזות ושמחה

כזה הוא ענין הזריזות, וכפי שמגלה רבי נתן (לקוטי הלכות אישות ד') על הנאמר על אברהם אבינו (פרשת וירא) 'וירא וירץ לקראתם' - 'וירץ זה בחינת זריזות ושמחה, כי זריזות הוא בחינת שמחה כמובן בהתורה אריכת אפים (בסימן קנ"ה לקו"מ ח"א), וכמו שאמרו רז"ל מצוה לרוץ לבית הכנסת ולדבר מצוה כמו שכתוב שמחתי באומרים לי בית ה' נלך". הזריזות היא השמחה, מי ששמח בדבר מזדרז להשיגו, מי

וף סוף הוא נגאל ממטתו, לאחר גלגולים מגלגולים שונים בהם התהפך מצד אל צד, התרומם לאיטו ומשך לעברו את קערת נטילת הידיים תוך שהוא נוטל כל יד בכבודות, הִלְבִּישָׁה גם היא ארכה זמן לא מבוטל, כך גם

כל ההכנות, ההליכה השתרכה לעבר בית הכנסת, כאשר הוא עוצר וקורא כל מודעה שנקרית בדרכו, רגליו מתגלגלות כמו מאליהן במורד מדרגות המקווה, לאחר דקות ארוכות הוא סוחב את עצמו בעייפות וחוסר חשק לכיוון היכל התפילה, הוא עולה את המדרגות כזקן מופלג, מושך בחוסר חיות את שקית הטלית ותפילין ומתחיל את תפלתו ברפיון. עוד יום אפור ושגרתי בחייו של העצל...

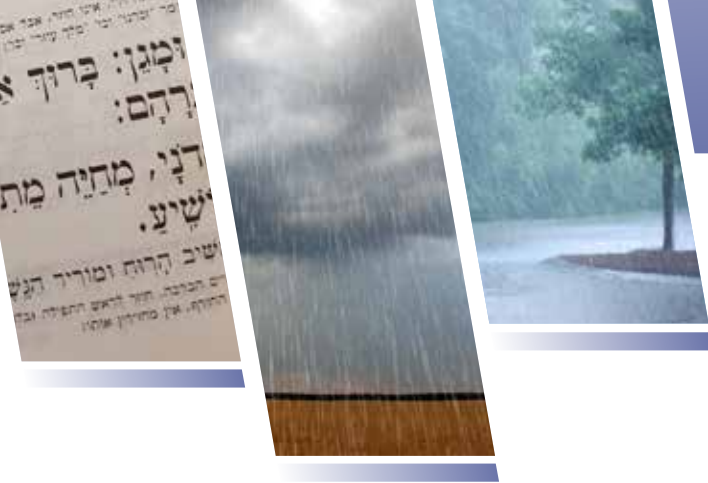
האם קרה אסון חלילה?! זה משהו נורא?! סוף סוף גם הוא יצא ידי חובת התפילה, בסך הכל ההבדל בינו לבין הזריז הוא לכאורה רק הבדל של כמה דקות.

ליזהר מאד מעצבות ועצלות

לעינינו הכהות נדמה שהזריזות הינה לכל היותר מדה נאה ומכובדת, ולעומתה, העצלות אינה אלא חסרון מסוים ולא מהותי, אבל רבינו הקדוש 'הרופא הגדול' מגלה לנו את פנימיות המידה הזאת וחומריתה והיותה מיסודי היסודות ביהדות בכלל ובעבודת השם בפרט.

"צריך ליזהר מאד מעצבות ועצלות, כי עיקר נשיכת הנחש הוא עצבות ועצלות" (לקוטי מוהר"ן קפט), רבינו הקדוש קורא לעבר כל אחד מאתנו: תזהר מאד, כאשר המדה הזאת של עצלות מנסה לשלוט בך הרי שנחש נושך כרוך על עקבך, זו לא סתם נשיכה, זהו עיקר נשיכתו של הנחש הקדמוני, "כי משורש נחש יצא צפע ופריו שרף מעופף" (ישעי' יד-כח), טמון כאן ארס קטלני ואכזרי שיכול להתפשט ולהמית חלילה. כל אחד מאתנו מתאר לעצמו את תגובתו אם חלילה היה פוגש בנחש המתפתל לעברו, איזו אימת מות היתה תוקפת אותו

הרב ש. סופר

אליו מזדרזים, אלא היא גם הגורמת לאדם שמזדרז שיתחיל להאמין ביקרת הדבר הזה, הזריזות נוטעת את האמונה ביקרת המצווה ובכך שהמצווה היא נצחית, והיא גם בונה את האמונה בכלליותה, וכפי שרבי נתן מגלה: "תַּגְבֵּר כְּאֲרִי לְעֵמֹד בְּבִקְרָה, הִיגוּ, שְׁצַרְיָה שְׁיָקוּם בְּזָרִיזוֹת בְּלֵי עֲצָלוֹת, וְזֶה בְּחִינַת אֲמוּנָה, כְּמוֹ שְׁאָמַר רַבֵּנוּ (ספר המידות אות זריזות) שְׁצַרְיָזוֹת הוּא בְּחִינַת אֲמוּנָה, כִּי בְּלִילָה הָאֲמוּנָה בֵּין הַקְּלִיפּוֹת וּבְבִקְרָה נִתְגַּדְּלָה וְנִתְעוֹרְרָה הָאֲמוּנָה, עַל כֵּן צַרְיָה לְקוּם מִן הַשְּׁנָה בְּזָרִיזוֹת לְחֹזֵק עֲצָמוֹ בְּאֲמוּנָה כְּדֵי לְבָנוֹת וּלְגַדֵּל אֶת הָאֲמוּנָה" (לקוטי הלכות השכמת הבוקר ה"ב), ולעומת זאת העצלות היא היפך האמונה וכפי שרבינו הקדוש מאריך בלקו"מ (ח"א קנ"ה) ש"עיקר העצבות והעצלות הוא מחמת חסרון אמונה".

כלל נקוט בידינו מרבינו הקדוש, שההתעוררות החיצונית לשמחה מעוררת את השמחה הפנימית, וכלשונו (שיחות הר"ן ע"ד): "ואם לפעמים דעתו מבובל ואינו יכול בשום אופן לשמח עצמו, אז עצתו שיעשה עצמו כאילו הוא שמח, ואף על פי שבתחילה עדיין אין השמחה באמת

מי שרוצה לזכות לשמחה ולרצון ולאמונה פנימית הרי שהוא צריך לסגל לעצמו תנועות של זריזות וריצה בחיצוניות בגשתו לקיים תורה ומצוות, ואלו גם יעוררו את הנשמה הפנימית להאמין לשמוח ולרצות באמת

בלב, אף על פי כן על ידי שעושה עצמו כאלו הוא שמח על ידי זה יזכה אחר כך באמת לשמחה". הרי אומר, שמי שרוצה לזכות לשמחה ולרצון ולאמונה פנימית הרי שהוא צריך לסגל לעצמו תנועות של זריזות וריצה בחיצוניות בגשתו לקיים תורה ומצוות, ואלו גם יעוררו את הנשמה הפנימית להאמין לשמוח ולרצות באמת, וכפי שגם מפורש בדברי הרמח"ל ב'מסילת ישרים' (פ"ז) ש'כמו שהזריזות

המשך בעמוד 21 <<

שמייקר דבר ושש בו הרי הוא ממהר לרכשו, לעומת זאת העצבות והעצלות הולכים שלובים זה בזה, עצלות נובעת מעצבות שענינה חוסר הערכה ולב נפרד מהפעולה שהוא עושה, הוא פועל ועושה רק בהכרח וכמי שכפאו שד, ואין לך פירוד וריחוק מהמצוה מאשר זה. וכלשונו של רבי נתן "כי הזריזות הוא בחי' שמחה היפך העצלות והעצבות שהם ג"כ בחי' אחת" (לקוטי הלכות חלה ה"ג)

העצלות עוקרת את הרצון

רבי נתן מוסיף, אנו הרי יודעים שעיקר קדושת המצוה היא הרצון שבה, וכפי שאמר רבינו הקדוש (שיחות הר"ן נא) "איני יודע מי הוא זה שיוכל לומר שיעבוד ה' יתברך, ואפילו מלאך ושרף אינו יכול להתפאר שיוכל לעבוד את ה', רק העיקר הוא הרצון לה' יתברך", הרצון הוא מעיקרי ההתאחדות וההתקרבות כאמור, וזוהי עיקרה של קדושת כל מצוה וכל הרצון תלוי בזריזות, וכלשונו: "ועל כן הזהיר התנא הוי רץ למצוה קלה, רץ דיקא, פי צריכים לרוץ למצוה בזריזות גדול, פי זה סימן על תקף חשקו ורצונו החזק, ועל כן רץ לשון רצון בחינת משכני אחריו נרוצה, שפרושו גם לשון רצון, כמו ששמעתי מפי אדונינו מורנו ורבנו זכרנו לברכה בשם צדיק אחד וקלסה, פי שניהם אחד, פי הריצה והזריזות הגדולה לדבר מצוה זה סימן על תוקף הרצון והחשק שעל ידי זה דיקא זוכין לגמר המצוה ולעשות מצוה אחרת".

העצלות עוקרת את השמחה ואת הרצון - שורשי קדושת כל מצוה, ולעומת זאת, הזריזות מעוררת ומחייה את השמחה והרצון ומרוממת את העושה זאת לתכלית הקדושה.

יתירה מזו, כל תכלית המצות היא להשריש ולבנות את האמונה בלב, וכפי שמורה לנו רבי נתן: "עיקר אמונתנו הקדושה הוא שאנו מאמינים שהנהגת העולם מקושר ומיוחד אליו יתברך כי הוא לבדו מלך שליט ומושל בכל העולם ומנהיג הכל בהשגחתו לבד, ואמונה הקדושה הזאת אנו ממשיכים על ידי כל מצוה ומצוה, כי אמונה הקדושה הזאת הוא יסוד כל התורה כולה, כמו שכתוב כל מצותיך אמונה, ועל כן אומרים קודם כל מצוה לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה, כי עיקר כוונתנו בכל מצוותינו ועבודתנו כדי להמשיך עלינו אמונה הזאת" (לקוטי הלכות מו"מ ד-ח).

מה נורא ונשגב הדבר הזה, כאשר נוהגים בזריזות בונים את האמונה, כי לא זו בלבד שהזריזות נובעת מהכרה פנימית בערך הדבר

אם לא תִדְעֵי לָךְ... צְאִי לָךְ
בעקבי הצאן

הַתְּפוּנֵי בְּדַרְכֵי חֲבוּתֶיךָ הַרְאֵנוּם
וּלְכִי בְּדַרְכֵיהֶם (רמ"ז)

מאמר לא
תמימות ופשיטות (ו)

את האלקים ירא
ואת מצותיו
שמור!

היהדות אינה מסתכמת בתחום הרעיוני והשכלי, אלא אמורה לרדת לעולם המעשה. עלינו להרבות ב'מצוות מעשיות' ו'עבודות פשוטות', לשמור בתמימות ופשיטות על הלכות התורה ומנהגי ישראל, ולכלי לזוז כמלוא נימה מפסק השולחן ערוך.

כזכור, הבאנו במאמרנו הקודם את שיחתו של רבינו, בה הוא מונה את חלקי ה'תמימות' הלכה למעשה:

שְׁנַעֲסֵק תְּמִיד בְּעִשְׂוֹת שֶׁל קִדְשָׁה בְּפִשְׁטוּת, דְּהִיגוּ: [א.] לְהַרְבוֹת בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, [ב.] וְלַעֲשׂוֹת מְצֻוֹת הַרְבֵּה בְּכָל יוֹם, [ג.] וְלַהַרְבוֹת בְּתַפְלָה וְתַחֲנוּגִים תְּמִיד. וְהַכֵּל בְּפִשְׁטוּת בְּלִי שׁוּם חֻקְמוֹת.

(שיחות הר"ן, יט)

כך גם בשבחי הר"ן, מספר מוהרנ"ת על רבינו:

הָיָה נוֹהֵג לַעֲשׂוֹת כָּל הָעֲבוֹדוֹת הַפְּשׁוּטוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, דְּהִיגוּ: [א.] לְמוּד הַתּוֹרָה הַרְבֵּה, [ב.] וּמְצֻוֹת מְעִשְׂוֹת, [ג.] וְרַבּוּי תַּפְלוֹת וּבִקְשׁוֹת וְרַבּוּי הַתְּבוּדוֹת מְאֹד, לְדַבֵּר וּלְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לְפָנָיו יְתָרָה.

(שבחי הר"ן, יג)

לאחר שביארנו במאמר הקודם את החלק הראשון - 'רבי הלימוד' - נבוא במאמרנו זה בס"ד לבאר את החלק השני: "לעשות מצוות הרבה בכל יום", "מצוות מעשיות".

כפי שראינו במאמר הקודם, קיום המצוות המעשיות קשור למידת התמימות, שכן ה'חכם' הנמשך אחר חכמתו מזניח ומזלזל, ולפעמים אף כופר ממש, בהכרח קיום המצוות המעשיות. לעומתו, התם עסוק תמיד בקיום מצוות בגופו, ויהדותו אינה מסתכמת רק בתחום הרעיוני והשכלי אלא יורדת לעולם המעשה.

ובכן, בחלקו הראשון יעסוק מאמרנו בחובת קיום המצוות המעשיות, השמירה על מנהגי ישראל, ו'העבודות הפשוטות'. ובחלקו השני יבואר חובת שמירת ההלכה, ללא שום התחכמות. וזה החלי בס"ד:

"מעשיו מרובים מחכמתו"

כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים [מי יותר ומי פחות] את התורה, אך עלינו לזכור שעיקר רצון ה' הוא שנעשה 'מצוות מעשיות'; לקיים את מה שאנו לומדים, "ולעבוד את ה' בפשיטות".

כִּי צְרִיכִין לְהַשְׁלִיךְ כָּל הַחֻקְמוֹת וְלַעֲבֹד אֶת ה' בְּפִשְׁטוּת, כִּי צְרִיכִין שִׁיְהִי מְעִשְׂוֹ מְרַבִּין מַחֲכָמָתוֹ (אבות פרק ג), וְלֹא הַמְדָרְשׁ הוּא הָעֵקֶר אֲלֵא הַמְעֵשָׂה (שם פרק א), וְעַל כֵּן צְרִיכִין לְסַלֵּק כָּל הַחֻקְמוֹת וְלַעֲבֹד אֶת ה' בְּפִשְׁטוּת, בְּלִי שׁוּם חֻקְמוֹת.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, ה)

בדבריו אלו מזכיר רבינו שני מאמרי חז"ל בפרקי אבות [אותם נפרט ונבאר]:

הראשון הוא, מימרתו של רבי חנינא בן דוסא שאומר:

כָּל שֶׁמְעִשְׂוֹ מְרַבִּין מַחֲכָמָתוֹ, חֻקְמוֹת מַתְקִימָת. וְכָל שֶׁחֻקְמוֹת מְרַבָּה מְמַעֲשְׂוֹ, אִין חֻקְמוֹתוֹ מַתְקִימָת.

(אבות ג, ט)

'חכמתו' של אדם, שלומד ומחכים בדברי תורה, אמורה להביא אותו לידי 'מעשים מרובים', ורק אז חכמתו מתקיימת. וככל שהאדם מחכים יותר בחכמת התורה, בנגלה ונסתר, עליו להוסיף ולהרבות "במצוות מעשיות ועבודות דקדושה".

כִּי כִּף יִפֶּה לוֹ כִּפֵּי הַדַּעַת שְׂזָכָה עֲכָשְׂיו לְהַפִּיר בְּגִדְלָתוֹ יְתָרָה, וְשִׁתְּדַל עֲכָשְׂיו לְעַבֵּד אֶת ה' בְּמִצְוֹת מְעִשְׂוֹת וְעֲבוֹדוֹת דְּקִדְשָׁה בְּאִפְסוֹ שִׁיְהִי מְעִשְׂוֹ מְרַבִּין מַחֲכָמָתוֹ, כִּי לֹא הַמְדָרְשׁ הוּא הָעֵקֶר אֲלֵא הַמְעֵשָׂה, וְכַמְבָּאָר לְעֵיל בְּמֵאָמֵר הַנִּי"ל שֶׁצְרִיכִין לְהַשְׁלִיךְ אֶת כָּל הַחֻקְמוֹת וְלַעֲבֹד הַשֵּׁם יְתָרָה בְּפִשְׁטוּת גָּמוּר ... לְהַשְׁתְּדֵל לַעֲשׂוֹת מְעִשִׂים טוֹבִים וְעֲבוֹדוֹת דְּקִדְשָׁה כִּפֵּי הַדַּעַת שְׂזָכָה עֲכָשְׂיו. וְכָל מֵה שִׁישׁ לוֹ דַּעַת יוֹתֵר, עוֹבֵד בְּיוֹתֵר וְעוֹשֵׂה מְעִשִׂים טוֹבִים בְּיוֹתֵר בְּשִׁבִיל הַשֵּׁם יְתָרָה בְּפִשְׁטוּת גָּמוּר בְּלִי שׁוּם חֻקְמוֹת, וְאִינוֹ נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי חֻקְמוֹתוֹ לְהִיטֵל גִּשְׁאָר עִם הַחֻקְמוֹת לְבַד חֵס וְשְׁלוֹם, בְּלִי עֲבוֹדוֹת חֵס וְשְׁלוֹם. רַק עֵקֶר חֻקְמוֹתוֹ הוּא לְהַשְׁלִיךְ הַחֻקְמוֹת, דְּהִיגוּ כָּל מֵה שְׂזָכָה לְיוֹתֵר חֻקְמוֹת וּמְפִיר בְּיוֹתֵר אוֹתוֹ יְתָרָה, הוּא מְשִׁתְּדֵל בְּכָל פַּעַם יוֹתֵר לְעַבֵּד אוֹתוֹ יְתָרָה בְּפִשְׁטוּת בְּעֲבוֹדוֹת בְּלִי חֻקְמוֹת, כִּי זֶה עֵקֶר עֲבוֹדָתוֹ יְתָרָה.

(ליקוטי הלכות, יום הכיפורים ב, ג)

בהמשך אותו פרק [בפרקי אבות] ממשיך רבי אלעזר בן עזריה את החכמה והמעשים לשורש וענפים, ואומר:

כָּל שֶׁחֻקְמוֹתוֹ מְרַבָּה מְמַעֲשְׂיו, לְמָה הוּא דוֹמֵה? לְאֵילָן שֶׁעֲנָפָיו מְרַבִּין וְשָׂרְשָׁיו מְעִטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה כַּעֲרֵץ בְּעֶרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא טוֹב וְשָׂכַן תְּרָרִים בְּמִדְבָּר אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב". אֲבָל כָּל שֶׁמְעִשְׂוֹ מְרַבִּין מַחֲכָמָתוֹ, לְמָה הוּא דוֹמֵה, לְאֵילָן שֶׁעֲנָפָיו מְעִטִין וְשָׂרְשָׁיו מְרַבִּין, שֶׁאֵפְלוֹ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ אִין מִזִּיזִין אוֹתוֹ מִמְקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה כַּעֲץ שֶׁתֹּלַע עַל מִים וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרְשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא חֵם, וְהָיָה עֲלָהוּ רַעֲנָן, וּבְשָׁנָה בְּצִרְתָּ לֹא יִדָּאָג, וְלֹא יִמֵּשׁ מְעֵשׂוֹת פְּרִי".

(אבות ג, ז)

דווקא ה'מעשים' הם המשולים לשורשי האילן, וה'חכמה' אינה אלא ה'ענף' היוצא מן השורש...

המימרא השניה שמזכיר רבינו בדבריו, היא מימרתו של שמעון בנו של רבן גמליאל:

וְלֹא הַמְדָרְשׁ הוּא הָעֵקֶר אֲלֵא הַמְעֵשָׂה.

(אבות א, ז)

שֶׁאֵפְלוֹ הַמְדָרְשׁ וְהַדְּבָר שֶׁבְּתוֹרָה שֶׁאִין לָהּ מִדָּה טוֹבָה הַיְמִנָה, אִין עֵקֶר קַבּוּל הַשְּׂכָר אֲלֵא בְּשִׁבִיל הַמְעֵשָׂה. וְהַדְּוֹרְשׁ וְאִינוֹ מְקַיֵּם, נוֹחַ לוֹ אִם הָיָה שׁוֹתֵק וְלֹא הָיָה דוֹרֵשׁ.

(הרע"ב מברטנורא, שם)

שכן, כל תכליתה של החכמה, היא להביא את האדם לידי מעשה; להיות מ'עושי' התורה ולא רק מ'לומדיה'. וכדאיתא בגמרא - מימרא שמוהרנ"ת מרבה להזכירה:

מְרַבֵּל אֲלֵא בְּפוּמֵיהּ דְּרַבָּא: תְּכַלִּית חֻקְמָה - תְּשׁוּבָה וּמְעִשִׂים טוֹבִים. שְׁלֵא יְהֵא אָדָם קוֹרָא וְשׁוֹנֵה וּבֹעֵט בְּאֵבִיו וּבְאֵמוֹ וּבְרַבּוֹ וּבְמִי שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקְמָה וּבְמִנְיָן, שֶׁנֶּאֱמַר "וְיָאֵשֶׁת חֻקְמָה יְרָאָת ה' שֶׁכָּל טוֹב לְכָל עוֹשֵׂיהֶם", לְלוֹמְדֵיהֶם לֹא נֶאֱמַר אֲלֵא לְעוֹשֵׂיהֶם.^א

(ברכות ז ע"א)

א. כן הגיה שם בגליון, וכן הגירסא בכל הספרים (בילקוט, ובתוס' סוטה כב ע"ב ד"ה לעולם, ועוד) וכך נזכר בכל פעם בליקוטי הלכות.

תורתנו הקדושה אינה נקראת בשם 'חכמה' אלא 'תורה' [מלשון 'הוראה'] שכן מטרתה 'להורות' לנו את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה.
וכלשונו הזהב של המהר"ל:

אין הפננה בתורה שנתן השם יתברך, החכמה לבדה, רק שהיא מורה לאדם המעשה אשר יעשה. מה שאין בזולת מהחכמות, שאין פונת תכליתם על המעשה רק עצם החכמה בלבד. אבל התורה צריכה לשניהם - להבין החכמה שבמצוותיה, ולעשותם על פי הידיעה שהיא. לכן פול בזה לשון 'תורה' הכלל שניהם, להורות להם הידיעה גם ואת המעשה אשר יעשה, כי אם אין מעשים אין תורה... וזה יורה השם שנקראת 'תורה' ולא 'חכמה'.

(דרשות המהר"ל, דרוש על המצוות)

ועל מי שלומד ואין בכונתו לקיים את אשר הוא לומד, תמה שלמה המלך:

למה זה מחיר ביד פסיל לקנות חכמה ולב אין?!

(משלי יז, טז)

למה זה מחיר ביד פסיל לקנות חכמה - ללמוד תורה: ולב אין - ואין בלבבו לקימה, ואינו לומד תורה אלא לקנות שם.

(רש"י, שם)

אחד שכזה, לא רק שאין מעשים טובים בידו, אלא "אפילו תורה אין לו".

דתניא, רבי יוסי אומר: כל האומר אין לו אלא תורה, אפילו תורה אין לו. מאי טעמא? אמר רב פפא: אמר קרא "ולמדתם... ועשיתם", כל שישנו בעשייה ישנו בלמידה, כל שאינו בעשייה אינו בלמידה.

(יבמות קט ע"ב)

ומפרש רש"י:

אלא תורה - ואין מקים. אפילו תורה - אפילו שכר למוד אין לו!

(רש"י, שם)

גם אם הוא יושב ולומד כל היום, אינו מקבל על כך שכר. כדברי המאירי:

כל שתוקע עצמו לדבר הלכה, רוצה לומר שמתמיד לעסק בתורה כל היום ומקל בעשיית המצוות מתוך עסקו בתורה, אפילו שכר תורה אין לו.

(בית הבחירה למאירי, שם)

כך ש'למדן' זה, אין לו לא 'עולם הזה' ולא 'עולם הבא', וכדאיתא בגמרא:

אמר להו רבא לרבנן: במטותא מינייכו, לא תירתון תרתיה גיהנם.

(יומא עב ע"ב)

תרתיה גיהנם - להיות יגעים ועמלים בתורה בעולם הזה ולא תקימוה, ותרושו גיהנם במותכם, ובחייכם לא נהניתם בעולמכם.

(רש"י, שם)

כלל הדברים:

תכלית החכמה והמדרש היא להביא את האדם לידי מעשה, וככל שחכמתו מתרבה, עליו להרבות גם במצוות ומעשים טובים.

"אינכם עושים מצוות"...

לפעמים מוצא האדם את עצמו חכם ונבון בחכמת התורה, ואף מלא ברגשי קודש מרוממים, אך עני וריק הוא ממצוות מעשיות. הן על כך מובא בשיחותיו של רבינו:

הוכיח אותנו מאד לעשות מצוות הרבה. והנראה מפונתו היה, שרצונו שנהיה עוסקים במצוות גם כן, דהיינו לקבץ נדבות ולעסק בגמילות חסדים וכיוצא בזה. ואמר לנו בזה הלשון: "עפסי טוט איר גאר קיין מצוות ניט?!" = "כלום אינכם עושים מצוות?!" וכוונתו היה פנ"ל.

(שיחות הר"ן, רנח)

אל לנו להסתפק בהתעסקותנו והתקדמותנו השכלית והלבבית בעבודת ה', אלא עלינו "לעשות מצוות הרבה" בפועל ממש - "לקבץ נדבות ולעסוק בגמילות חסדים וכיוצא בזה"...

שכן, גם מי שעוסק בתורה, עליו לעסוק גם בגמילות חסדים.

דאמר רב הונא: כל העוסק בתורה בלבד [ללא גמילות חסדים] - דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר "וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת" וגו', מאי "ללא אלהי אמת"? שכל העוסק בתורה בלבד - דומה כמי שאין לו אלוה!

(עבודה זרה יז ע"ב)

כך נהג רבינו בעצמו כבר בימי ילדותו; על אף היותו מתמיד גדול בתורה,

והיה מתמיד בלמודו מאד, ולמד הרבה מאד, ש"ס ופוסקים ותנ"ך ועין יעקב, וספרי הזוהר ותקונים וכל כתבי האר"י ז"ל, ושאר ספרים הרבה מאד, וספרי מוסר הרבה מאד.

(שבחי הר"ן, ז)

לא הסתפק בכך, אלא היה עושה "כל מיני עבודות פשוטות של עבודת השם", כשהוא אף מחפש תחבולות "שיעשה מצוות רבות" ככל היותר.

ב. ראה בספר השורשים לרד"ק (שורש י"ה). וראה מה שפירש רש"י על הפסוק באיכה (ב, ט) "מלכה ושריה בגוים אין תורה": "אין בהם מורה הוראה".

ג. פירוש: אילו הייתה כוונת נתינת אך ורק כדי להורות את המצוות, הייתה ראויה להיקרא בשם 'מצוה'. מאידך, אילו הייתה כוונת נתינת התורה אך ורק לשם ידיעתה, הייתה ראויה להיקרא בשם 'חכמה'. אמנם, מאחר שהכוונה היא לשניהם, לכן נקראת בשם 'תורה'. שסובל את שניהם, "להורות להם הידיעה בהם ואת המעשה אשר יעשה", עיי"ש באריכות.

ד. קיצרנו בלשון (כפי שהעתיקוהו הרבה בספה"ק בקיצור) וזה לשון הגמרא: "דתניא, רבי יוסי אומר: כל האומר אין לו תורה - אין לו תורה. פשיטא? אלא כל האומר אין לו אלא תורה - אין לו אלא תורה. הא נמי פשיטא? אלא דאפילו תורה אין לו".

ה. התרגום הקרוב יותר למשמעות המילים באידיש, הוא: "משום-מה אינכם עושים כלל מצוות"...

ו. בלי גמילות חסדים, עיי"ש.

ז. וכתב המאירי: "אף על פי שכל מי שאינו מקיים את המצוות נענש, העוסק בתורה ואינו מקיים נתיבותיה של תורה לגמול חסדים לבריות כפי יכלתו הוא נענש ביותר, מפני שהוא כיווד רצון קונו ופורקה מעליו ודומה כמי שאין לו אלוה".

טובים"; כל סוג של "עשיה עם האיברים"²³ וטרחת הגוף לעבודתו יתברך.

וכפי שכותב, לדוגמא, רבי נתן ב"ר יהודה מטבריה על ההליכה למקוה ולביהכנ"ס:

ברוך השם בכל יום נתחזקו האברים, רק השם יתברך יצור שיתחזקו הרגלים חיש מהר בכדי שאוכל לילך למקוה ולבית-המדרש להתפלל בצבור. הגם שאני שומע בכל יום קדשה ובכרכו, אני מקים 'עושה ואינו הולך' ואני רוצה לקיים 'הולך ועושה'²⁴, ורבנו ז"ל רצה שנעשה בגופנו מצות מעשיות!

(נתיב צדיק, מכתב סג)

בליקוטי מוהר"ן מגדיר זאת רבינו כך:

הגוף צריך 'לשמש' את הנשמה בפועל ממש, וזאת על ידי קיום מצוות מעשיות, וכלשוננו:

על ידי שמשמש הגוף להנשמה בעשיות מצוות מעשיות, נעשה הגוף בחינת 'בשר' להנשמה.

(ליקוטי מוהר"ן, כב)

רק אז, מזדכך הגוף ומתחבר אף הוא אל ההארות וההשגות שנשמתו משיגה. אחרת, הוא מנותק לחלוטין, ואומלל.

וצריך כל אדם לרחם מאד על בשר הגוף, להראות לו מפל הארה ומפל השגה שהנשמה משגת, שהגוף גם כן ידע מזאת ההשגה ... כי הנשמה של כל אדם היא רואה ומשגת תמיד דברים עליונים מאד, אבל הגוף אינו יודע מהם, על כן צריך כל אדם לרחם מאד על בשר הגוף, לראות לזכך הגוף, עד שתוכל הנשמה להודיע לו מפל מה שהיא רואה ומשגת תמיד. (שם)

"בדבר הזה נתעלו יותר הצדיקים שהיו מצד הבעש"ט..."

גדולי החסידות - "הצדיקים והקדושים שהיו מצד הבעל שם טוב והמגיד ז"ל" - "נתעלו יותר" משאר הצדיקים בכך שהניחו את הדגש על 'קיום התורה לעובדא ולמעשה', והזהירו לכלי להסתפק בלמדנות גרידא, וכלשונו של רבי אברהם ב"ר נחמן, תוך כדי סיפורו על התקרבות מוהרנ"ת לצדיקי החסידות:

והנה מימי ילדותו וימי נעוריו של מוהרנ"ת ז"ל נכסף לכבו לעבודת ה' (כי לא המדרש עקר אלא המעשה), ומכל שכן

והנה עושה כל מיני עבודות פשוטות של עבודת השם בלי שום חכמות ... ובתחלה בימי ילדותו היה נוהג שהיה לוקח איזה גדולים והחליפם על טפלים. ונכנס לבית הכנסת בהצנע דרך חלון וכיוצא, ולקח עמו הספר "שערי ציון" ואמר ה"לשם יחוד" של עשית מצוה, ולקח טפל אחד והשליכה לתוך המתן בסתר. ואחר כך חזר ועשה עצמו כאלו הוא מסיח דעתו מזה, ואחר כך חזר ואמר לשם יחוד הנ"ל, וחזר והשליך פרוטה אחת לתוך המתן בסתר. וחזר והסיח דעתו, וחזר ואמר הלשם יחוד הנ"ל והשליך עוד פרוטה אחת. וכן חזר ועשה כמה פעמים, עד שהשליך כל הפרוטות לתוך המתן בסתר, ועל כל פרוטה ופרוטה אמר הלשם יחוד הנ"ל. וכונתו היה כדי שיעשה מצוות רבות: כי עבודתו היה בפשיטות גמור בלי שום חכמות כ"ל.

(שבחי הר"ן, יג)

וכך גם עלינו לעשות - לעבוד את ה' בפשיטות גמור, ולהרבות במצוות מעשיות; לכתת רגלינו ולהטריח את גופנו במצוות צדקה וגמילות חסדים.

וכפי שמבקש מוהרנ"ת בתפילתו:

שאזכה שיתנדב לפי תמיד לעזור לעניים הגונים בכל כחי, הן לפזר משלי ... הן להשתדל עבורם בכל כחי, לילך ולסבב עבורם ולקבץ על יד נדבת לב אחינו בני ישראל לתמכם ולסעדם. למלאות ידי עניים הגונים די מסוחרם אשר יחסר להם, הן מזונות הן מלבושים וכל מה שהם צריכים.

(ליקוטי תפילות, יג)

וכאשר היה צריך אחד מאנ"ש שבצפת לטרוח ולכתת רגליו עבור טובה מסוימת לרבי נתן ב"ר יהודה מטבריה, הוא מדרבן אותו וכותב:

אבקש ממך עוד הפעם לזרו עצמך לשלח חיש מהר כל הדברים שכתבתי לך בהמכתב, וגם הרעעפטי [= המרשם] לשלח לי בחזרה, ואל תהיה מצוה קלה בעיניך כי רבנו ז"ל ותלמידו הקדוש רצו שאני נעסק במצוות מעשיות בגופנו דיקא!

(נתיב צדיק, סב)

כשהוכיח אותנו רבינו על כך ש"אין אנו עושים כלל מצוות" נקט במצוות הצדקה, וגם הוא - כאשר חיפש להרבות במצוות מעשיות, עשה זאת באמצעות ריבוי נתינת צדקה. שכן, הצדקה היא עיקר ה'עשיה' וה'מצוה', כפי שמוסר לנו מוהרנ"ת:

פעם אחת מקלל דבריו הקדושים הייתי שומע שעקר שם 'עשיה' דקדשה הוא צדקה.

(חיי מוהר"ן, תקסז)

וכל מקום שזכר 'מצוה' סתם היא מצות צדקה, כמוכא.

(ליקוטי הלכות, ערב ג, יא)

אמנם, כוונתו של רבינו היא גם על כל 'עשיה' של מצוות ומעשים

ח. סוג מטבע.

ט. סוג מטבע קטן יותר.

י. קופת הצדקה.

יא. וכלשונו שם: "שרצונו שנהיה עוסקים במצוות גם כן, דהיינו לקבץ נדבות ולעסוק בגמ"ח וכיוצא בזה".

יב. כלשון רבינו בשיחתו שהבאנו במאמרנו הקודם: "חכמות אינם כלום, והעקיר רק הלב והעשיה של האיברים, שלבו ישתוקק ויכסף תמיד לעבודתו יתברך ... ויעשה עשיות ועבודות כל מה שיוכל, ועל ידי זה יתקרב בוודאי לעבודתו יתברך" (חיי מוהר"ן, תקנד).

יג. כוונתו לדברי המשנה: "ארבע מדות בהולכי לבית המדרש ... עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו. הולך ועושה, חסיד" (אבות ה, יד). ופירש הרע"ב: "עושה ואינו הולך - לומד ושונה בבית המדרש שבביתו".

התורה, אף על פי שאינו מקימה כלל. ולא עוד אלא שחולק על הצדיק האמת שהוא משה, שנתן התורה ומקים את התורה בקדשה ונפלאה.

(שם)

אך לפי דעת משה, דעת תורתנו הקדושה - עיקר התכלית הוא קיום התורה, כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, ועל המעשים להיות מרובים מהחכמה.

מנהג ישראל תורה

גדולי החסידות, ובתוכם רבינו הקדוש, אף הגדילו את מעלתם וחשיבותם - לא רק של התרי"ג מצוות עצמם, אלא - של כל מנהג ודבר שבקדושה.

כשרבינו מלמדנו שאף על דבר שאינו מצוה מפורשת אלא "דבר שיש בו רצון השם יתברך" עלינו להתגלגל בכל מיני רפש וטיט עבור כך...

כי צריכין להתגלגל בכל מיני רפש וטיט בשביל עבודת השם ומצוותיו יתברך, ולא דוקא מצוה ממש, אלא כל דבר שיש בו רצון השם יתברך נקרא 'מצוה'. כי יש תרי"ג מצוות, ואלו התרי"ג מצוות יש להם ענפים רבים, וכל דבר שיש בו רצון השם יתברך, שעושים בו נחת לאביו שבשמים, הוא בחינת 'מצוה', וצריך לגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט כדי לעשות איוה רצון ונחת להשם יתברך.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, ה)

כוונת רבינו בדבריו אלה הייתה על מנהג ה"תשליך" - שאינו מצוה מפורשת, אלא מנהג ישראל - ולשם קיומה היה מוכן רבינו עצמו להתגלגל ברפש וטיט... וכפי שמספר מוהרנ"ת:

באותו הראש השנה כשהיה לומר 'תשליך', נחלק ונפל הוא ז"ל ונשאר יושב על הרפש ולכלף בגדו וידו, ותכף הביאו לו בגד אחר ומים, והחליפו בגדו ורחצו ידו, ולא דבר על זה מאומה... אחר כך אמר התורה 'תקעו הנ"ל', ושם בסוף התורה הנ"ל הזכיר על פסוק 'וחמלתי עליהן' וכו', שהאדם צריך להשליך עצמו לתוך רפש וטיט וכו' בשביל לעשות רצון השם יתברך.

(ימי מוהרנ"ת, לו)

כשכוונתו להדגיש בכך

שאפילו רק בשביל מנהג ישראל, כמו לילה לתשליך, צריכין לגלגל את עצמו בכל מיני רפש וטיט כדי לקיים המנהג, ומכל שכן בשביל מצוה. ובאמת אנו רואין בכתבי האריז"ל כמה סודות הוא מביא על כל מנהגי ישראל, ממש רזין על רזין מהתקונים הנעשים על ידם, עין שם.

(מכתבי שמואל, טז)

ואכן, על כולנו להיות מאותם 'תמימים', הנזהרים לקיים את כל

בעת התקרבותו אחר כך לתלמידי המגיד ז"ל שהיו עדין בעולם, הלא המה הרב הצדיק רבי זוסיא ז"ל, והרב הצדיק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב, והרב הקדוש רבי ברוך ז"ל, והצדיק רבי גדליה מלינעץ ז"ל, והרב הצדיק רבי שלום ז"ל מפראבישטש, ושאר גדולים זכרונם לברכה, ומאז נתעורר ונכסף יותר לקיום התורה לעובדא ולמעשה (כי בדבר הזה נתעלו יותר הצדיקים והקדושים הנ"ל שהיו מצד הבעל שם טוב והמגיד זכר צדיקים לברכה) ומאז היתה השתוקקותו וכסופיו לה' יתברך גדול ונפלא מאד.

(כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, ב)

לעומתם, היו כאלה שהניחו את עיקר הדגש על הלמדנות.

וזהו בחינת פגם קרח, שהוא בחינת המחלקת של המתנגדים על הצדיקים והחסידים האמתיים, שכל כחם מחמת הלמוד שלהם שלמדו תורה. קצתם לומדים בגמרא פרוש תוספות, ויש שלומדים גם קבלה וכתבים, אבל מעשיהם אינם פהגון ויש מהם מקלקלים לגמרי ורחמנא לצלן, ויש שאין יודעים מקלקולם כל כך אבל על כל פנים הם מתרשלים בעבודת ה' ואין מתפללים בכונה וביגיעות, ורודפים אחר ההבל של ממון וכבוד והתנשאות וכיוצא. והם מתגרים בהכשרים ויראים תמימי הדרך ההולכים בתורת ה' באמת, העוסקים בתפלה ומעשים טובים בכח ובכוננת הלב לשמים, והם עומדים בכל פעם וחולקים עליהם בכמה מיני רדיפות וליצנות בלי שעור.

וזה בחינת עדת קרח, כי קרח היה חכם ולמדן גדול, ועקר הפגם שלו שרצה להפריד בין למדן וצדיק, כאלו עקר המעלה הוא בחינת למדן לבד. וזהו שאמרו "פי כל העדה כלם קדושים" וכו', ודרשו רבותינו ז"ל "כלם שמעו בסניני אנכי ה' אלקיך" וכו', הינו שאמרו: מאחר שכלם שמעו אנכי וכל עשרת הדברות שהם כלל התורה, אם כן אין למשה ואהרן שום מעלה והתנשאות, כמו שכתוב שם "ומדוע תתנשאו על קהל ה'". וזה בחינת פגם הנ"ל שסמכו על הלמוד לבד וכפרו בעקר האמת, כי עקר המעלה וההתנשאות אמת של כל אחד מישראל על חברו הוא רק על ידי מעשים טובים, כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל "שלא יהא אדם קורא ושונה ובוטט ברבו ובאביו ובמי שגדול ממנו" וכו'.

(ליקוטי הלכות, אומנין ד, לה)¹

כשמפרידים 'למדן' מ'צדיק'י, מרגישים סיפוק ושובע עם עצם ה'למדנות' שבתורה, ואין מחפשים עצה ותחבולה כיצד לזכות גם ל'קיום התורה'.

כי לפי דעת קרח, העקר הוא הלמוד והחכמה של

¹ ד. וחזרו הדברים ונשנו על זה הדרך בהלכות הודאה ה"ה אות ח'.

טו. "כי כל צדיק צריך שיהיה למדן בתורה, וחסיד במעשים טובים. כי אם אינו למדן, אמרו רז"ל ז'לא עם הארץ חסיד'. ולמדן בלבד בוודאי אינו כלום, כי אפשר להיות למדן ורשע גמור, ולא זכה נעשה לו סם מות, על כן צריך שיהיה למדן וחסיד... אך מי שטועה וסובר שבחינות למדן לבד הוא העיקר הוא בחינות אחר שקיצץ בנטיעות על ידי סובר שמלאך מט"ט בעצמו הוא רשות ח"ו, אך באמת מט"ט בעצמו בלי הקב"ה אינו כלום ואין לו שום רשות, כך התורה בלא מעשים טובים אינה כלום, אדרבא לא זכה וכו'" (ליקוטי מוהר"ן, לא).

העבודות הפשוטות והמנהגים הקדושים של ישראל, ללא שום התחכמות.

וכאזרת רבינו:

צריך לזהר לקיים העבודות הפשוטות והמנהגים הקדושים של ישראל... ולא כמו החכמים בעיניהם המתלוצצים מזה. כי באמת עקר היהדות היא פשיטות ותמימות בלי שום חכמות כלל.

(ליקוטי עזות, תמימות ז)

וחלילה לנו לשנות דין אחד, ואפילו מנהג אחד ממנהג אבותינו, לא תהא כזאת בישראל.

(קנאת ה' צבאות, לא)

וכאשר החלו המסכיליים הסכלים, החכמים בעיניהם, להתלוצץ ממנהגי ישראל - יצא כנגדם מוהרנ"ת בחרב וחנית, ובהזכירו את דברי אחד מהם הוא נזעק מרה וכותב:

יאבד הלץ הרשע המחבר הנ"ל ואלף פיוצא בו, ודבר אחד מדת ומנהגי ישראל אל יתבטל.

(מכניע ודים, 1)

יאבדו הלצים החכמים בעיניהם, ואנו נמשיך להקפיד על כל קוצו של יו"ד, של מצוות התורה ומנהגי ישראל; נמשיך לצעוק בקול גדול תיבת אחד שבשמע ישראל, גם אם זה לא מוצא חן בעיני המודרניים...

והנה זה דרכם כסל למו, שמקשים קשיות וחורקים שנם על הנהגת ישראל הקדושים, אשר אפלו כל מנהגיהם תורה כמו שאמרו רבותינו ז"ל "מנהג ישראל תורה הוא", ומכל שכן מה שנוגע ליסוד האמונה הקדושה. והנה זה המטנף המחבר קונטרס ת"ה הנ"ל הסיר מסוה הבושה מעל פניו, ומלעיג על ההנהגה הקדושה הנוגע להאמונה, כי הוא מלעיג שם על שישראל קוראים בקול גדול תבת אחד ומאריכים בה, ומדוע אינם מתביישים מהעובדי כוכבים שלא ילעיגו מהם. אוי! הנשמע כזאת שילעיג אחד על מנהג נוגע ביסוד התורה והאמונה אשר נהגו בו ישראל מימות עולם.

(שם, ה)

על החשיבות של כלל המנהגים - אף אלו שאינם סעיף מפורש בשולחן ערוך - נוכל ללמוד מהשיחה דלהלן:

פעם צם מוהרנ"ת בתענית בה"ב, כששאלו רבי נפתלי: "הרי רבנו לא הריכנו בדרך התעניות", ענה לו מוהרנ"ת: "רבנו שבח את הסידור העבה, דעם גראבן סידור, ושם כתוב שצריך לצום.

(שיש"ק ב, תשג)

ועל כך מובא:

יש מבארים שמה שלא השיב מוהרנ"ת לרבי נפתלי מפה שתעניות אלו נזכרות בסימן שלם בשלחן ערוך (אורח חיים

טז. ראה גם בספר 'אוצר נחמני' אות קכ"ט.

יז. כלשון רבינו בליקוטי מוהר"ן תניינא סימן ק"ד, המובא בהערה להלן.

סימן תצב) כי מוהרנ"ת רצה להדגיש בזה ש'הסידור העבה' הוא בעל משקל גם בפני עצמו.

(שיש"ק החדש ג, תיב. בהערה)

ה'סידור העבה' - זה שיש בו את כל התחינות הסליחות והמנהגים היהודיים העתיקים, והשתמשו בו "ההמון עם הכשרים" - מהווה מקור חשוב-דין כדי להכריע כיצד יש להתנהג..."

"העבודות הפשוטות של סתם בני אדם"

אם בכל המצוות והמנהגים צריכים זהירות יתירה לבל ילהמשך אחר ה'חכמות' ולקיימם בתמימות, הרי שכשמדובר ב"עבודות פשוטות של סתם בני אדם" - אשר שם שכיחים ביותר 'חכמים בעיניהם' המזלזלים בהם ודשים אותם בעקב - צריכים התחזקות גדול לילך בדרך התמימות ופשיטות ולהתאמץ לקיימם.

וכפי שכבר הבאנו במאמר הקודם את דברי רבינו על 'מירות שבת':

היה אוהב מאד את העבודות הפשוטות של סתם בני אדם, האנשים הפשוטים הקשרים... והיה מזהיר ומזכיר אותנו כפמה פעמים, לומר זמירות בשבת, והיה מקפיד וכועס מאד על מי שהוא חכם בעיניו ואינו מתאמץ לומר זמירות בשבת ובמוצאי שבת או שאר עבודות פשוטות, כי עקר היהדות הוא בפשיטות ובתמימות גמור, בלי שום חכמות, כמבאר אצלנו כבר כפמה פעמים.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, קד)

גם אם האדם אינו רק "חכם בעיניו", אלא "שיש לו מוח גדול באמת", עליו להשליך גם הוא את כל חכמתו ולעבוד את ה' בכל העבודות הפשוטות, בתמימות גמורה.

כי באמת צריכין דיקא לסלק את המוח, כי צריכין להשליך כל החכמות ולעבד את ה' בפשיטות... בלי שום חכמות. לא מבציעי חכמות של שטות של סתם בני אדם, אלא אפלו חכמות גמורות, אפלו מי שיש לו מוח גדול באמת, כשמגיע לאיזה עבודה, הוא צריך להשליך כל החכמות ולעסוק בעבודתו יתברך בפשיטות.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, ה)

וכפי שמתחנן הרב מטשעהרין בתפילתו:

זוכני לעבוד אותך תמיד בתמימות ובפשיטות גמור בלי שום חכמות כלל, ואפלו כשאזכרה לאיזה השגה ומדרגה גדולה בעבודת ה', אף על פי כן לא אניח לעולם את עבודות הפשוטות של סתם בני אדם הפשוטים והקשרים. ואהיה רגיל לומר תחנונות ובקשות הרבה בכל יום, ולומר זמירות הרבה בכל שבת ומוצאי שבת, וכן פיוצא בזה בכל שאר עבודות הפשוטות. ואזכרה לקים באמת מקרא שכתוב "תמים תהיה עם ה' אלהיך", אמן כן יהי רצון.

(תפילות ותחנונים ח"ב, 1)

יח. "הסידורים הגדולים" נזכרים כמה פעמים בדברי רבינו בחיבה גדולה: "והיה אוהב מאד מי שיכול לומר הרבה תחינות ובקשות בתוך 'הסידורים הגדולים' כדרך ההמון עם הכשרים" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, קד. ועיין בחיי מוהר"ן, תקכ). "וכבר הזהיר רבינו ז"ל כמה פעמים לומר תחינות ובקשות הרבה בכל יום, כל מיני תחינות הנמצאים באיזה סידור מ'סידורים הגדולים' או בשערי ציון ובשאר מקומות" (ליקוטי תפילות, הקדמה). "הכלל שכל המיני בקשות שבעולם שנמצאים באיזה ספר שיהיה המצוי בינינו, הכל כאשר לכל לא הניח שום תחינה ובקשה שלא אמרה כמה וכמה פעמים, הן תהילים וספר 'שערי ציון' והבקשות הנדפסים ב'הסידורים הגדולים' ושאר מיני בקשות ותחינות, ואפילו התחינות הנדפסים בלשון אשכנז, כולם לא הניח מלאמרם" (שבחי הר"ן, ט).

מאחר שהזכרנו את 'העבודות הפשוטות', ברצוננו להקדיש כמה מילים ל'עבודה פשוטה' המזולזלת אף היא אצל החכמים בעיניהם, הלא היא:

אמירת ברכות בכוונה!

ברכת "אשר יצר" או שאר ברכות הנהגין השגורות על לשוננו, נאמרות פעמים רבות, גם על ידי בני תורה וחכמים דקדושה, בחיפזון וחוסר כוונה.

ויש רבים שסוברים שמברכים, אבל ברכתם פסולה מחמת שמדלגים פמה תבות ואותיות. ושתים רעות עושים: שנהגים בלא ברכה, ומזכירים השם לבטלה. וזה פרי המהירות אשר היא רעה חולה, שאפילו שיאמר הברכה פלה, **פדי בויזן וקצף לברך למלך הכבוד ברכה חטופה**. אין זה מברך אלא מנאץ. אשרי איש ירא את ה', יקבל עליו בכל תקף וישתדל ברב עוז ותעצומות לברך כל ברכותיו בקול רם, אות באות, תבה בתבה, ברוחניות ובתודעה דלפא.

(פלא יועץ, ערך ברכות)

בני העולם אינם מייחסים חשיבות מיוחדת לברכת "אשר יצר" השגרתית, אך רבינו עשה ממנה 'עסק' שלם... וכמסופר:

בצת שהיה מוהרנ"ת יתום אחרי אמו, שאל את רבנו ז"ל במה יוכל לעשות טובה לאמו, והשיב לו: "דו זאלסט מאכין אשר יצר ערינסט" [תברך אשר יצר בריצנות].

(אבניה ברזל, שיחות וסיפורים ממוהרנ"ת, נו)

ואמרו אנ"ש על זה שכונת רבנו ז"ל היה להם למדנו שאין צריך דיקא לעשות עבודות גדולות לטובת הנפטר, אלא אפילו עבודות פשוטות כגון ברכת "אשר יצר" שרגלים בזה כמה פעמים בכל יום וכבר נעשה מצות אנשים למלמה, וכן כל דבר שבקדשה שעושין אותו באמת ובכונת הלב, הרי נשמת הנפטר נתעלה מזה ותהא צרויה בצרור החיים.

(אוצר נחמני, קעא)

ואכן, ברכת ה"אשר יצר" הפשוטה והשגרתית של מוהרנ"ת - לא רק ביום היארצייט של אמו - הייתה ברשפי אש שלהבת, וכפי שנזכר תוך כדי הסיפור על המפגש והשיחה בינו לבין המשכיל יצחק בער לוינזון שר"י:

שאל אותו: אם הרמב"ם היה חרד או חפשי? וענה לו: "אני אומר: חסיד, חרד גדול, והיה מקים כל דברי חז"ל באמונה גדולה". ומוהרנ"ת אמר אז 'אשר יצר', ואמר שבזה ההתלהבות אמר הרמב"ם 'אשר יצר'...

(כתבי רבי שמואל)

וכך גם כל שאר הברכות הפשוטות והיומיומיות, היו נאמרות ע"י אנשי רבינו בהתלהבות והתעוררות. וכמסופר לדוגמה על אודות 'ברכת המזון' של אנ"ש:

פעם אחת היה סעודה אצל מרת אדל בת רבנו ז"ל באומן, שבאו אליה הגבירות מהעיר, וישבו

כנהוג הגברים בחדר אחד והנשים בחדר אחר, ואנשי שלומנו דברו ביניהם איזה זמן, וסברו הנשים שכבר ברכו אנשי שלומנו ברכת המזון. ואמרה להם אדל שעוד לא ברכו ברכת המזון, ווארום מיינ טאטינס לייט אז זיי בענטשין הערסט מעון" [כי אנשיו של אבי, כשהם מברכים - שומעים!]. ותקף נשמע כמו רעש מאנשי שלומנו קול הברכת המזון וכי.

(אבניה ברזל, שיחות וסיפורים מרבי"ל, מז)

וכך גם אצל אנ"ש שבדורות האחרונים:

מברכים היו "ברכת המזון" בהתלהבות כזו, עד שארף להם זמן ברכת המזון יותר מעצם הסעודה...

(שיש"ק ד, רא)

על ברכותיו של רבי אברהם ב"ר נחמן, לדוגמה, מסופר:

רבי אברהם ב"ר נחמן ז"ל היה מתאכסן מדי פעם אצל רבי מאיר אנשין ז"ל, והיה פעם ששקה בביתו משה זמן של חצי שנה, והיתה מרת פרומא מדגישה ומספרת בשבח מברכותיו בברכות הנהגין, איה שיהיה אומר כל ברכה וברכה במתינות ובעינים סגורות, לרב עמק מחשבותיו הקדושות והטהורות.

(שיש"ק ו, עג)

ועל 'ברכת המזון' שלו מסופר:

ספר רבי משה טשנסטחובער ז"ל שפעם החליט בדיעתו לנסוע מאומאן ללמוד באיזה ישיבה, אולם בדרך נסיעתו קשנזכר מברכת המזון בכונה והתלהבות שהיה שומע מרבי אברהם ב"ר נחמן, אמר בכאב לעצמו: "וכי כבר לא אזכה לשמע יותר ברכת המזון בכונה כזו?". לרב הכאב שהסבה לו מחשבה זו, חזר בו מנסיעתו ושב לאומאן...

(שיש"ק ד, תקעה)

לא רק הגדולים והמיוחדים שבאנ"ש כרבי אברהם ב"ר נחמן ודומיו, אלא גם הפשוטים ביותר שבין אנ"ש היו מתנהגים בתמימות ומברכים במתינות וכוונה.

גם אלו שעבדו לפרנסתם, וישבו במקום עבודתם, לא נחפזו בברכותיהם, וכמסופר לדוגמה:

בא פעם רבי לוי יצחק ז"ל אל רבי הירש ליב בנו של רבי איזיק קראסינשטין ז"ל, למקום עבודתו שעבד כפקיד בבנק לבקש ממנו איזה טובה, ומצא את הדלפק שלו נעול, כששאל עליו אצל שאר הפקידים ענו לו: אם הדלפק שלו נעול בודאי מברך הוא כעת ברכת המזון! כי היה מברך בכונה ובמתינות ואינו רוצה שיפריעהו מאן-דהוא, ומשום כן נעול את הדלפק.

(שיש"ק ה, שעו)

וכל זה מחמת תמימותם ופשיטותם; הם לא זלזלו בעבודות הפשוטות והיומיומיות, אלא ידעו שזה עיקר היהדות.

כי עקר היהדות הוא בפשיטות ובתמימות גמור, בלי שום חקמות, כמבאר אצלנו כבר כמה פעמים.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, קד)

לא לזוז מסעיף-קטן בשולחן ערוך

לאחר שהתבאר חובת קיום המצוות המעשיות, השמירה על מנהגי ישראל, והעבודות הפשוטות. נעבור לדבר בקצרה על חובת שמירת קיום ההלכה הפסוקה בארבעה חלקי שו"ע ונושאי כליהם, עליה הזהירנו רבינו כל כך.
ובכן, ידועה שיחתו של רבינו:

כְּשֶׁשָׂאֵל פֶּעַם אֶחָד מֵאַנְשֵׁי אֶת רַבְּנֵנוּ שִׁפְרֵשׁ לוֹ דְבַר בְּסֵפֶר לְקוּטֵי מוֹהֲרָיו, לֹא עָנְהוּ רַבְּנֵנוּ כְּלוּם, רַק אָמַר לוֹ: "יְכוּל הִנֵּה לְקַמֵּט אֶת סִפְרֵי כְּפֵי רְצוֹנְךָ (לומר בו פְּרוּשִׁים פְּלִבְבָךְ) אוֹלָם אֵל תִּפְגַּע בְּסֵעִיף קָטָן שֶׁבְּשִׁלְחָן עֲרוּדֵי!". "קַעֲנֶסֶט קְנִיטֶשֶׁן מֵיַיִן סָפֵר וְיֵי אֲזוּי דֵּו וְוִלְסֵט, אֶבְעַר זְאֵלְסֵט נִישֵׁט טִשְׁעַפֶּען קִיין סֵעִיף קָטָן פֿון שְׁלִחָן עֲרוּדֵי"².

(שי"ק ב, קלא)

שכן, הדרך היחידה להתקרב לה' ולבוא אל התכלית הנצחית, היא אך ורק על ידי הציות בתמימות ופשיטות גמורה לכל תג וקוץ מהלכות התורה.

וְאִי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת צַדִּיק וְכֹשֶׁר כִּי אִם כְּשִׁמְקִימִין תּוֹרַת מֹשֶׁה בְּאֵמֶת, כְּאֲשֶׁר מְסֻרוּ לְגוֹ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֵם לְבִרְכָה בְּגִמְרָא וּפּוֹסְקִים!

(ליקוטי הלכות, סימני בהמה וחיה טהורה ד, טז)

גם החכם הגדול ביותר, חייב לציית לפסק השולחן ערוך בתמימות ופשיטות, ולבלי לקמט בשום פנים ואופן אפילו 'סעיף קטן' אחד...

ושלמה המלך ע"ה לרב חקמחא אמר "כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם ליי, ואפלו על קצת הטעות שטעה ורצה להתחכם מעט כנגד תורת משה, התחרט אחר כך מאד, ואמר "לאיתיאל ואכל" וכו' "כי בער אנכי" וכו' "מי עלה שמים" וכו', כמו שאמרו רבותינו ז"ל³, **מְכַל שֶׁכֶּן וְקַל וְחָמֵר שְׂאֵר אֲנָשִׁים.**

(ליקוטי הלכות, תפילה ד, ט)

כִּי אֵין כַּח לְשׁוֹם חֲכָם וְקָדוֹשׁ שֶׁבְּעוֹלָם, אֶפְלוּ לְשַׁלְּמָה הַמֶּלֶךְ ע"ה, לְשׁוֹת שׁוֹם דְּבַר מִתּוֹרַת מֹשֶׁה, וְאֶסוּר לומר שׁוֹם סְבָרָא

לְבַטֵּל שׁוֹם דְּבַר קָל, אֶפְלוּ יִהְיֶה חֲכָם כְּשֶׁלְּמָה, כִּי אֵין נְבִיא רִשָּׁאֵי לְחַדֵּשׁ דְּבַר מִצְוָתָהּ, כִּי "מִי עָלָה שְׁמַיִם וַיֵּרֵד מִי אֶסָפֵר רוּחַ בְּחַפְזָיו" וכו', הִיבֵנוּ מִי יֵשׁ לוֹ פֶּחַ פְּמִשָּׁה שֶׁעָלָה שְׁמַיִם וַיֵּרֵד, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל.

(ליקוטי הלכות, פריה ורביה ג, טו)

כִּי מֹשֶׁה רַבְּנֵנוּ הוּא רַבֵּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים, וְאֶפְלוּ מִי שֶׁזֹּכֵה לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צָרִיךְ לֵילֵךְ רַק בְּדֶרֶךְ תּוֹרַת מֹשֶׁה וּלְבַלִּי לְסוּר מִתּוֹרָתוֹ יְמִין וּשְׂמָאל אֶפְלוּ כְּחוּט הַשַּׁעֲרָה!

(ליקוטי הלכות, שלוחין ה, כט)

גם באותם הלכות אשר כבר נפרצו ע"י רבים וטובים, הזהיר רבינו להמשיך להיצמד בתמימות אל פסק השולחן ערוך ולבלי לנטות ימין ושמאל.

וכפי שידועה, לדוגמא, שיחתו על אודות השתייה קודם התפילה, אשר:

פֶּעַם אַחַת אָמַר שְׁמַעוֹלָם לֹא שְׁתֵּה אֶפְלוּ מִיָּם קִדְּם הַתְּפִלָּה, וְהַקְּפִיד מְאֹד עַל אֵילוּ הַשּׁוֹתִין קְאוּוֹעַ וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה קִדְּם הַתְּפִלָּה⁴.

(שיחות הר"ן, רעז)

לא כְּאֲשֶׁר רַבּוּ עִתָּה הַמְתַּפְּרָצִים בְּעַם לְשׁוֹת קִדְּם הַתְּפִלָּה עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶצְלָם כְּהַתֵּר, וְתוֹלִין עֲצֻמָּן בְּאֵילָן גְּדוֹל מֵהַ שְׁמֵצָאוֹ קֶצֶת צַדִּיקִים שֶׁהָיוּ חוֹלִים גְּדוֹלִים וְשָׁתוּ קִדְּם הַתְּפִלָּה כִּי הָיוּ מְכַרְחִים לָזֶה, וְהָם מִתְּדַמִּים אֲלֵיהֶם כְּקוֹף בְּפָנָי אָדָם וּמַעֲקֵמִין אֶת עֲצֻמָּן אַחֲרֵיהֶם וּמְמַלְאִים כְּרֶסֶם בְּשִׁתִּית קְאוּוֹי קִדְּם הַתְּפִלָּה, עַד שֶׁנִּמְצָא גַם קֶצֶת שְׂאוּכְלִין גַּם כֵּן קִדְּם הַתְּפִלָּה. אוֹי לָהֶם, אוֹי לְנַפְשָׁם, כִּי הוּא אֶסוּר חֲמוּר מְאֹד, כְּמִבְּאֵר בְּדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל וּבִפְרָט בְּזֶהֲרֵר הַקְּדוֹשׁ וּבִכְתָּבֵים.

ואין לנו לדמות עצמנו לצדיקים גדולים אשר רוח אחרת אתם, ובפרט שהיו חולים גדולים, וגם כי רב הצדיקים לא נהגו כן. ורבינו הקדוש ז"ל ספר שמעולם לא שתה אפלו מים קדמים התפילה, אף על פי שמדין השלחן ערוך מתיר לשתות מים, אף על פי כן הוא לא שתה אפלו מים קדמים התפילה⁵.

(ליקוטי הלכות, השכמת הבוקר ג, ה)

כ. "כי בדברי רבינו גנוזות כוונות רבות והם טובלים פירושים רבים, מלבד פירוש כזה שיוצאת ממנו הנהגה השונה מדעת התורה הקדושה והפוסקים, שאז הוא פירוש של שקר, והוא נגד רצון רבינו אשר כל עניינו הוא רק יושר דברי אמת ללא שום סתירה לדין מדיני השולחן ערוך" (שי"ק החדש ג, שג. בהערה).

כא. כדאיתא במדרש: "כשנתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל נתן בה מצות עשה ומצות לא תעשה, ונתן למלך מקצת מצות שנאמר לא ירבה לו סוסים וכסף וזהב וגו', ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו. עמד שלמה המלך והחכים על גזירתו של הקב"ה ואמר: למה אמר הקדוש ברוך הוא לא ירבה לו נשים? לא בשביל שלא יסור לבבו, אני ארבה ולבי לא יסור. אמרו רבותינו, באותה שעה עלתה יו"ד שב'רבה' ונשתתחה לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה: ריבון העולמים, לא כך אמרת אין אות בטלה מן התורה לעולם, הרי שלמה עומד ומבטל אותי ושמה היום יבטל אחת ולמחר אחרת עד שתבטל כל התורה כולה. אמר לה הקב"ה: שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטליו, וקוצה ממך איני מבטל ... ושלמה שהרהר לבטל אות מן התורה, מה כתיב בו 'דברי אגור בן יקא', שאיגר דברי תורה והקיאן, 'נאום הגבר לאיתיאל', דבר זה שאמר הקדוש ברוך הוא לא ירבה לו נשים לא אמר לו אלא בשביל לא יסור לבבו, 'לאיתיאל' שאמר אתי אל ואוכל, מה כתיב ביה 'זיהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו'. אמר רשב"י, נוח לו לשלמה שיהא גורף ביבין שלא נכתב עליו המקרא הזה, ולכך אמר שלמה על עצמו 'פניתי אני לראות חכמה ודעת הוללות וסכלות', אמר שלמה: מה שהייתי מחכים על דברי תורה והייתי מראה לעצמי שאני יודע דעת התורה ואותו הבינה ואותו הדעת, של הוללות וסכלות היו, למה, כי 'מה האדם שיבטא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו', מי הוא שהיה רשאי להרהר אחר מידותיו וגזרותיו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, דברים אשר הם חצובים מלפניו" (שמות רב, פרשת וארא, פרשה ו סימן א).

כב. מתוך הדברים משמע שעל הנהגה זו - של ההימנעות אף משתיית מים [שאינן בה איסור ע"פ הלכה] - לא חייב את אנשיו, ולא הקפיד על מי שלא נהג כך, ועיקר הקפידא הייתה על אלו השותים קפה. אך כמובן, שאנ"ש נוהגים כן אחריו [אלו המסוגלים לכך] ונוהרים אף מלשותות מים, וראה בהערה הבאה.

כג. מן הענין לציין לדבריו המופלאים של רבי לוי יצחק בנדר ז"ל: "ר' ... נ"י שואל הלא רבינו ז"ל לא היה מחמיר, למה אמר שלא לשתות קודם התפילה. דיברתי עם כבוד ר' אלחנן שזה באמת לא מחמת חומרה, כי כל הספרים הקדושים מדברים מתעניתים וסיוגופים גם בליקוטי מוהר"ן יש

כך גם ידועים דברי רבינו על אודות איחור זמן קריאת שמע ותפילה, אשר התבטא ואמר:

הצדיקים שוגים בזה, במה שמאחרים זמן תפלה.

(חיי מוהר"ן, תפז)

כשכוונתו היא אף על אלו שמתחילים את תפילתם בתוך הזמן אלא שבהגיעם לשמונה-עשרה כבר עבר זמן התפילה. וכמוסופר:

הצדיק קדוש ה' פאר הדור והדרו, הלא הוא הרב הקדוש מברדיטשוב ז"ל, הנה מתחיל את תפלתו מיד בזמן המתה לתפלה, ומחמת יגיעותיו ודבקותו כל כך בתפלה, עד שהגיע לתפלת שמונה-עשרה כבר אחר את זמן התפלה. והנה מתנצל בדבר ואומר: "איך שטעל זיך דאווענען אין דער צייט, איך גיי אריין אין א דבקות. 'וילדבקה בו' איז מדאורייתא, קען איך נישט אפרייסן די דבקות!" - "אני נעמד להתפלל בזמן המתה לתפלה, ואני נכנס לדבקות. והרי מצות 'וילדבקה בו' הנה מדאורייתא, על פן אינני יכול לנתק עצמי ולהפסיד מדבקותי!"

ואף על פי כן לא הסכימו עמו הגדולים בדבר זה¹⁷, ועליו נאמר דבור רבנו הקדוש "הצדיקים שוגים בזה שמאחרים זמן תפלה" המובא בספר 'חיי מוהר"ן' בסימן תפ"ז.

(שי"ש"ק החדש א, תקעה)

ואם על צדיקים קדושי עליון, אשר אין לנו בהם שמץ של השגה, התבטא כך רבינו - מה נאמר אנן אזובי הקיר?!

אם על 'סעיף קטן' בשולחן ערוך הזהירנו רבינו כ"כ לבל נפגע בו, מה נאמר על 'סעיף גדול' כזה של 'זמן קריאת שמע ותפילה'?!...¹⁸ וכפי שמתבטא רבי לוי יצחק בנדר ז"ל במכתבו¹⁹ לאנ"ש בעיר מאנסי שבארה"ב, לכבוד פתיחת ביהמ"ד דחסידים ברסלב בעירם:

שמחתי מאד לשמוע הפשוטה הטובה שעומדים אתם בעצרת השם יתברך לחנך את בית המדרש הק' בעירכם על שם רבנו הק' זע"א ... ולקיים מה שאמר רבנו ז"ל 'מען זאל נישט טשעפען קיין סעיף קטן' פון שלחן ערוך, וזמן קריאת שמע וזמן תפלה איז א 'סעיף גדול' אין שלחן ערוך!

(תמימי דרך, מכתב קלח)

ואכן, קיימו וקיבלו עליהם אנשי שלומנו, עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים אליהם, בכל מקומות מושבותיהם, לקרוא ק"ש וברכותיה תוך זמנה²⁰.

כידוע מנהג אנ"ש להקפיד על קריאת שמע של שחרית לפי שיטת המגן-אברהם, כי ספק דאורייתא לחומרא²¹.

(שי"ש"ק ד, קמה)

אתרוג נאה בחנוכה...

בככל פרצה, כך גם בפרצות אלו רבו הסברות וההתחכמויות במשך הזמן.

אם זה בענין שתיית קפה לפני התפילה, שם מתלבש היצר הרע במצוות וטוען שהשתייה תעזור לתפילה בכוונה.

וכפי שמשפך רבי אפרים ב"ר נפתלי, תלמידו של מוהרנ"ת, בתפילתו לעת זקנתו:

רבנו של עולם, אתה יודע כמה קשה עלי התענית ובכפרט עתה לעת זקנתי, ואפלו לקיים דברי רבותינו ז"ל שלא לאכל ולא לשתות קדם התפלה ... ואתה ידעת גדל המגיע בזה עד שההרגל נעשה אצלי טבע והבעל דבר מפתה אותי בכל יום לשתות חמין קדם התפלה ומסית אותי בזה מאד, על פן רחם עלי והושיעני שאזכה להתגבר על יצרי ולא אטעום קדם התפלה מאומה, ולא אשמע להבעל דבר אשר הוא מכביד עלי ומיעץ אותי ומלביש את עצמו במצוה שאדרבא על ידי שאשתה אוכל להתפלל ולהוציא הדבור של התפלה. אבל באמת הוא מעשי בעל דבר, כי כבר הרגיל אותי בזה ועל ידי זה דוקא באים הבלבולים בשעת התפלה, ואמין באמת שלא יגיע לי שום הזק לגופי בזה, אדרבא אזכה על ידי זה דוקא ללחלח מצר גרוני ואוציא דבורי התפלה בקדושה.

(תפילות הבוקר, תפילה ד)

ואם לא די בסברה זו של חולשת הגוף²², הרי שבמשך הזמן אף נוספו סברות מסברות שונות, חלקם באצטלה חסידית...

וכהיום רואים שיש לאנשים מסוימים כמה חדושי תורה על תפלה אחר הזמן, וכן על שתיית קאווע. כבר שמעתי פעם ש"קנוה" הוא סוד "מקוה", והמ' הנוספת היא "מילאד", החלב שנותנים בתוכה. ואם לא יצאו צדיקים נגד זה, מי יודע עד כמה ועד היכן היו מגיעים בזה.

(אוסף מכתבים²³, חלק ג, מכתב קסב)

אם זה בענין איחור זמן התפילה, שם ישנם "כמה אנשים מתחכמים

כמה תורות סגולת התעניתים, עם כל זה בעל פה אנו יודעים שרבינו ז"ל לא היה מסכים מאכין ועך (=לנהוג ב)תעניתים, רק זה דבר קטן שלא לשתות קודם התפילה שזה בח' תענית שעות, וכל הסגולות של תעניתים נכללים בזה שאנו מקיימים דברי רבינו ז"ל שלא לשתות שזה באמת דבר קטן, כמובא בספר המידות "ש להקל אופן התשובה על החוטאים". עם כל זה, אם איש חלוש הוא, מותר לשתות" (תמימי דרך מכתב עה).

כד. ואע"פ שאפשר למצוא בדוחק מקום להנהגה זו, אע"פ"כ לא הייתה דעתם נוחה בזה.

כה. אשר זמן תפילה הוא מתקנת נביאים ואנשי כנסת הגדולה, וכלשון הרמב"ם (פ"ג מהל' תפילה ה"א) "שכשם שתפילה מצוה מן התורה, כך מצוה מדבריהם להתפלל אותה בזמנה כמו שתיקנו לנו חכמים ונביאים" (ועיין בפסקי תשובות אר"ח סימן פט אות ז שהאריך להביא את כל המ"מ בזה).

כו. ועליו הצטרפו בחתימתם: רבי שמואל שפירא ז"ל, רבי יחיאל מיכל דורפמן ז"ל. ובידלחט"א: רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א, ורבי שמואל משה קרמר שליט"א.

כז. ולא רק לקרוא ק"ש עצמה לפני הזמן, כמנהג המקילים.

כח. בהמשך מובא שם: "אולם כשהתעוררה פעם שאלה שלא נתנו לאנ"ש להתפלל בבית-הכנסת רק לפי זמן קריאת שמע השני, והיו כאלה שרצו לבטל לגמרי את המנין לא הסכים לזה רל"י ז"ל, ואמר שבאופן כזה צריך לסמוך על דעת הרב והגר"א, ולא לבטל המנין של אנ"ש שגודל חשיבותו ומעלתו הוא לאין שיעור".

כט. אשר היא כשלעצמה יש לה מקום גדול בהלכה, כפי שנפסק בשו"ע: "הצמא והרעב הרי הם בכלל החולים, אם יש בו יכולת לכוין דעתו, יתפלל. ואם לאו, אם רצה אל יתפלל עד שיאכל וישתה" (שו"ע אורח חיים פט, ד). רק שהבע"ד משתמש עמה לפתות את האדם שגם הוא בכלל, עד אשר הופך אצלו הדבר להיתר גמור ולהרגל וטבע שני.

ל. לרבי יעקב מאיר שכטער שליט"א.

לדעתם באומרים שמן הצורך להמתין עד שירגישו יפעת שפעת מוחין דגדלות... בו בזמן שאין זו אלא "עצת היצר", וכלשון בעל הבני יששכר:

לא יאבה להתנהג בשום אופן במנהג העוקר איזה הלכה דברי תורתנו הקדושה, כגון לביטל עונת קריאת שמע ועונת תפלה בזמנים שקבעו חז"ל. הגם שיפתוך כמה אנשים מתחכמים לדעתם באומרים שמו הצורך להמתין עד שירגישו יפעת שפעת מוחין דגדלות, תדע ידידי שזה עצת היצר. הגע בעצמך: אם יעלה בך דעת האדם שלא לאכול מצה בפסח, רק ימתין עד חג השבועות שאז יהיה לו מוחין דגדלות... היצרה ד' אלקי ישראל בעבודה זו!

(דרך פיקודיך, מצוה טז)

והעצה היחידה לעמוד נגד כל סוגי 'חכמות' אלו, היא אך ורק: שמירת ההלכה בתמימות ופשיטות!

ההלכה - שניתנה לנו על ידי הקב"ה - היא זו שקובעת את זמנה המדויק של התפילה, כפי שהיא קובעת את זמנם ואופן קיומם של כל מצוה ממצוות התורה, כך שגם אם משהו מתחכם לקיים אותם בהידור גדול יותר שלא בזמנם, אינו אלא טועה.

וכבר ידוע הסיפור על מוהרנ"ת:

פשהיה מוהרנ"ת בגליציה, ראה שם רב אחד שהתפלל שחרית בצהריים אחרי זמן התפלה, בנעימות והתלהבות ובהתעוררות גדולה, ומאד מצאה תפלתו חן בעיני מוהרנ"ת, והתפעל ממנה. נענה מוהרנ"ת ואמר בצחות: "דאס איז א קארפינער אַתרוג, אָבער אין חנכה... = "זהו אַתרוג יפה ומהדר כַּאֲתרוגי קורפו, אַבל בחנכה..."

(שיש"ק החדש ג, תל)

שכן, גם אם התפילה מצד עצמה מעוררת התפעלות, הרי ש"עבר זמנה בטל קרבנה"...

והנה לדעתם יש מקום גם כן לאכילת מצה אחר הפסח ולישב בסכה אחר חג הסוכות, ומי ראה כזאת?! והאף אפשר לשום בר דעת לומר כן?! רק את הכל עשה יפה בעתו ועת לכל חפץ.

(סור מרע ועשה טוב, הוספות מהרצ"א, פרק ב אות לה)

"לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים" (קהלת ג, א) והתפילה העלובה ביותר בזמנה, חשובה לאין ערוך מתפילה מרגשת ונלהבת שלא בזמנה... וכפי שהמשיך מוהרנ"ת באותה הזדמנות ואמר:

"אין סכות, אפילו ס'ועט זיה געפינען מיט שאלות, אויב איז ער נאר פשר, קען מען מאכן א ברכה און מען איז מקיים א מצות עשה. חנכה, דער שענסטער אַתרוג, קען מען קיין ברכה גישט מאכן" = "בימי הסכות, אפילו אם תמצאנה שאלות באַתרוג, אם הוא על כל פנים פשר אפשר לברך עליו ומקיים בזה מצות עשה. ובימי חנכה, אף אם יהיה האַתרוג נאה ומהדר לאין ערף, לא נתן לברך עליו!"

(שיש"ק החדש, שם)

כך שהבעל דבר אכן מעדיף להשפיע 'מוחין דגדלות' והתלהבות הלב לאותם 'מתחכמים', ובלבד שיתפללו שלא בזמנה... כשם שישמח להשיג עבורם אתרוג מהודר בתכלית ההידור ובלבד שלא יענעו בו אלא בחנוכה...

וכפי שהוסיף רבי לוי יצחק בנדר ז"ל בעת אשר הזכיר סיפור זה:

מורם מהמספר לעיל שאותם אנשי הצדיק החפצים לקיים את ה'שילוח ערוך' ולהתפלל בעתה ובזמנה עם הנץ החמה, או על כל פנים בזהירות על זמן קריאת שמע וזמן תפלה - עליהם יניח עצמו הבעל דבר בכל כחו לבלי להניח אותם להתפלל. ואלו לאו שמתפללים אחרי זמן התפלה - אי יתכן שתפלתם תהיה משבחת ונאה כאותו 'קארפינער אַתרוג', שכן הבעל דבר יעמוד לעזרתם של אלו האנשים, לסייע בעדם להתפלל נאה. אמנם, אַתרוג נאה זה הנו 'בימי חנכה', כי הבעל דבר כבר לכד אותם במצורתו להתפלל אחרי הזמן.

על כן אל יפול לב האדם בחשבו שאלו היה מתפלל מאחר יותר היה מתפלל טוב יותר, רק יחזק את עצמו להתפלל בזמנה עם כל כח ההתחזקות שקבלנו מרבנו הקדוש וממוהרנ"ת, ותפלתו תהיה בעזרת השם כ'קארפינער אַתרוג בימי הסכות' פִּיאָה וכִיאָות.

(שם בהערה)

הדביקות והעשייה

על אותם המעדיפים 'דקות' ומוחין דגדלות על פני שמירת ההלכה כפשוטה, נמסר:

אומרים בשם צדיקים שהיו אומרים בצחות על הכתוב "אותי עזבו מקור מים חיים" וכו', ודרשו רז"ל "הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו". שיש לפעמים שבני אדם לרב דבקותן והתעוררותם עובדים על כמה וכמה הלכות פסוקות, ועל זה אומר הקדוש ברוך הוא: "הלואי אותי עזבו" מלהיות בדבקות ובעולמות וכו', "ותורתי שמרו" לבלי לסטות מפסקי ההלכה בפשטות.

(שיש"ק ה, תעא)

כך שלמעשה, עלינו להתבטל

לצדיקים אמתיים שמוליכין אותנו בדרך הישר ומלמדין ומזהירין אותנו לקיים כל המצוות עם פריטהו ותנאיהו וכו', ועל ידי זה עקר ברור האמונה שעקר חיות עולם העשייה הזה על ידה, כמו שכתוב "וכל מעשהו באמונה". ועל כן אפלו אם ירצה האדם

לְעֶסֶק בְּדַבְּקוֹת לְבַד בְּלִי עֲשִׂית מִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת^א - גַּם זֶה הַכֵּל,
וְגַם יְכוּל לְהַכְשִׁיל עַל יְדֵי זֶה הָרַבָּה כְּאֲשֶׁר כָּבַר נִכְשְׁלוֹ עַל יְדֵי זֶה
רַבִּים, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "אֵל תַּחֲכֶם הַרְבֵּה וְאֵל תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר לְמָה
תְּשׁוּמֶם". כִּי צָרִיךְ לְאַחֵז בְּשִׁנְיָהֶם; לַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה, לַעֲבֹד הַשֵּׁם
יִתְבָּרֵךְ בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת הַרְבֵּה, וְזֶהוּ הָעֵקֶר.
וְאִם יִזְכֶּה גַם לְבַחֲנֵינָה דְבָקוֹת, טוֹב אֲשֶׁר תֵּאָחֵז בָּזֶה וְזֶה.
וּבִאֲמַת הָעֲבוּדָה וְהַעֲשִׂיָה בְּעֲצָמָה שֶׁל תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים,
זֶהוּ עֵקֶר הַדְּבָקוֹת! כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "יִבּוֹ תְּדַבֵּק - וְכִי
הָאִיד אֲפָשֶׁר לְהִדְבֵּק בּוֹ וְהֵלֵא אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא? אֲלָא הַדְּבָק
בְּמִדּוֹתָיו" וְכוּ' שֶׁהֵם כְּלָלִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. וְכֵן שֶׁתְּנוּב
"אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאִתּוֹ תִּירָאוּ וְאֵת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ
וְקָלוֹ תִשְׁמְעוּ וְאִתּוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּ", מְבֹאֵר בְּפֶסוּק
זֶה שְׁצָרִיכִין לְקַיֵּם הַכֹּל - עֲשִׂית מִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת וְדְבָקוֹת.
וּבִאֲמַת הַכֹּל אֶחָד לְמִי שְׂזוּכָה לַעֲבוּדָה שְׁלֵמָה (וְכַמוֹכָן מְדַבְּרֵי
רַבֵּנוּ ז"ל).

(ליקוטי הלכות, סוכה ו, יא)

הדביקות ולהט החסידות אמורה להחיות את קיום המצוות ופרטי
ההלכות, ולא לבוא על חשבונם...

כל גילויי הצדיקים - החל מרשב"י שהתחיל לגלות את חלק
הנסתר התורה, דרך האריז"ל והבעש"ט, וכלה ברבינו
הקדוש - לא באו אלא לגלות את אורה הגנוז ועומקה
האינסופי של התורה מצוותיה והלכותיה, להפיח בזה
שלומד ומקיים אותם רוח חיים, ולהצמיד להם את כנפי
ה'דחילו ורחימו' למען יפרחו לעילא ולעילא^ב.

הדבר בולט במיוחד בחסידות ברסלב, אשר 'ספר
היסוד' שלה^ג - הלא הם שמונת כרכי ה"ליקוטי
הלכות" - חָבַר על סדר ארבעה חלקי שולחן
ערוך, דבר שאין לו אח ורע בכל ספרי
החסידות.

וזאת ע"פ פקודתו של רבינו בעצמו,
כנזכר בדף השער של הספר:

הַחֲבוּר הַזֶּה נֶעֱשֶׂה עַל פִּי פְּקוּדַת רַבּוֹ,
לְבַאֵר וּלְחַדֵּשׁ בְּכָל הַלְכָה מִשְׁלַחַן
עָרוֹךְ לְמִצְוֵי סִמְךָ וְטַעֲמֵם בְּכָל
הַלְכָה בְּדֶרֶךְ חֲכָמַת הָאֲמָת וּמוֹסֵר
הַשֶּׁפֶל וְעֲצוֹת נְפִלְאוֹת וְנוֹרָאוֹת
וְהַתְּחַזְּקוֹת עֲצוּם וְנִשְׁגָּב עַד
אֵין סוֹף וְאֵין תְּכִלִּית.

(ליקוטי הלכות, דף השער)

ואכן,

על פי דְּבָרִים הָאֵלֶּה הַמְבֹאֲרִים בְּסִפְרֵים הָאֵלֶּה יוֹכַל כָּל אָדָם
לְהִבְיֵן וּלְהַשְׁכִּיל מִרְחוֹק גְּדֵלוֹת נוֹרָאוֹת וְנִפְלְאוֹת כָּל מִצְוָה
וּמִצְוָה, וְכַל דִּין וְדִין מִפְּרִטֵי הַמִּצְוָה, וְאִפְלוּ הַדֵּינִים שֶׁבֵּין אָדָם
לְחִבְרוֹ הַמְבֹאֲרִים בְּחֵשֶׁן מִשְׁפָּט אֲשֶׁר אֵין אִישׁ שֵׁם עַל לֵב
לְהִבְיֵן מֵהֶם רְמִזִּים וּדְרָכִים לַעֲבוּדַת ה' יִתְבָּרֵךְ, וּבְחִסְדֵי ה'
בְּאֵלוֹ הַסִּפְרִים יִרְוֶה אֶת נַפְשׁוֹ הַצְּמָא לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי ה'.

(ליקוטי הלכות, הקדמת המחבר)

כשמטרת כל זה, היא להביא את האדם לידי מעשה - לידי קיום
המצוות בדחילו ורחימו, ובכוונת והתעוררות הלב. וכמסופר:

הַקְּפִיד [מִוְהַרנ"ט] מֵאֵד עַל כְּפָה בְּנֵי אָדָם שֶׁהִתְפַּלְאוּ מֵאֵד עַל
נְפִלְאוֹת הַחֲדוּשִׁים הַפְּתוּבִים בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים, וְאָמַר לָהֶם:
זֶה הוּא הַחֲסָרוֹן שֶׁלְכֶם שְׂאֵתֶם סוֹבְרִים שֶׁפְּנִנְתִּי עַל הַחֲדוּשׁ
וְהַדְּרוּשׁ. הִגַּם כִּי בְּאֲמַת הֵם נְפִלְאִים וְטוֹבִים מֵאֵד, אֲבָל עֵקֶר
כְּנִנְתִּי הוּא רַק עַל הַמַּעֲשֶׂה, וְכֵן שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל לֹא
הַמְּדַרְשׁ הוּא הָעֵקֶר אֲלָא הַמַּעֲשֶׂה. וְכִנְנִיתִי כְּפִשְׁטוֹ - כְּשֵׁאֵתֶם
מִתְעַטְפִּים בְּצִיצִית תְּדַעוּ וְתִזְכְּרוּ וְתִשְׁמְרוּ עַל לְבַבְכֶם הַיֵּטֵב
כָּל מָה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדְבָרֵינוּ בְּסוּד עֵינֵינוּ צִיצִית עַל פִּי הַהִקְדָּמוֹת
הַנוֹרָאוֹת שֶׁקְּבַלְתִּי מִרַבֵּנוּ הַק' צוֹנֵק"ל, עַד שֶׁתִּזְכְּרוּ עַל יְדֵי זֶה
לְהִתְחַזֵּק תָּמִיד בְּעֲבוּדַתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

(שיחות ממוהרנ"ט שנדפסו בתחילת ליקוטי הלכות)

סוף דְּבָר הַכֹּל נִשְׁמַע - אֵת הָאֱלֹהִים יֵרָא וְאֵת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר,
כִּי זֶה כָּל הָאָדָם.

(קהלת יב, יג)

הֵינּוּ שֶׁשְׁלֵמָה הַמְּלֶכֶה ע"ה מְלַמֵּד אוֹתָנוּ שֶׁעֵקֶר הַשְּׂגַת הַתְּכִלִּית
שֶׁהוּא בְּחִינַת 'סוֹף דְּבָר', הוּא רַק עַל יְדֵי תְּמִימוֹת וּפְשִׁיטוֹת,
לִירְאָה אֵת ה' וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו בְּפִשְׁטוֹת ... יֵרָאֵת הַשֵּׁם
וּמִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת בְּפִשְׁטוֹת גְּמוּרִים^ד ... וְזֶה שְׁפִים "כִּי זֶה כָּל
הָאָדָם", הֵינּוּ כִּי זֶה יְכוּל כָּל אָדָם לְקַיֵּם וּלְהַשִּׁיג עַל יְדֵי זֶה
אֵת הַתְּכִלִּית, מֵאַחַר שֶׁעֵקֶר הוּא "אֵת אֱלֹהִים יֵרָא" וְכוּ'. עַל
כֵּן יְכוּל כָּל אָדָם לְהַשִּׁיג הַתְּכִלִּית, כִּי זֶה כָּל אָדָם יְכוּל לְקַיֵּם!

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, יט)

במאמרנו הבא נבאר א"ה כיצד עלינו ליישם את כל הנקודות
שבמאמר זה גם לגבי תורת רבינו ועצותיו.

לא. או עכ"פ מבלי לשמור את כל תנאיהם ופרטיהם.

לב. כדאיאת בתיקוני זוהר שהכנפיים שעל ידם פורחות התורה והמצוות למעלה, הם היראה והאהבה,
"ואורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרתת לעילא" (תיקוני זוהר דף כה ע"ב). ומבואר בזה הרבה מאד בספרי
החסידות, ואכמ"ל.

הבן ע"פ זה גם לאידך גיסא, כיצד ייראו כנפיים משוכחות ללא ציפור... דחילו ורחימו ודבקות
עצומה ללא מצוה כהלכתה...

לג. אשר במידה מסוימת יש לעסוק בה אף יותר מבליקוטי מוהר"ן, כדבריו של רבי נחמן
מטולטשין "שיש לעסוק בספרי מוהרנ"ט ז"ל יותר מבספרי אדמו"ר ז"ל בעצמו. כי בימינו
אלה שעובר על כל אחד ואחד מה שעובר בגוף ונפש, צריך להיות עיקר הלימוד בספרי
מוהרנ"ט ז"ל על אשר על ידו היה ביכולת אדמו"ר ז"ל להוריד את דבריו הנוראים,
ולעורר ולחזק בהם גם אנשים מגושמים ומונחים בעומק השאל תחתיות כמונו.
גם כי באמת כל דברי מוהרנ"ט ז"ל מראש ועד סוף, הכל מאדמו"ר ז"ל מעצמו
הן באתגליא והן באתכסיא" (כוכבי אור, הקדמה, בהערה).

לד. מתוך לשונו לעיל מזה.

איך אפשר לזכות ל'עיקר עבודת איש הישראלי' גם בימי הבחירות?

מי הנעורים הם שנים מופלאות בהם כדאי לכל בחור להתחיל להיכנס לעבודה העצומה של 'קימת חצות' ששייכת לכל אחד ואחד | עצות נפלאות ושוות לכל נפש לזכות להיכנס בשערי הקדושה | וגם, הדרך להתעורר לשבורר הלב אפילו כשלא נראה שהחורבן כל כך קשור אלי | **חצות לילה אקום**

הישראלי. אוי איזה כאב ואיזה הפסד עצום יהיה זה לנשמתך - שנס מתניך וחגור חלציך וחטוף ואכול חטוף ושתה ואז טוב לך!

ד) וזאת כדאי לדעת שאף אם אמנם 'עיקר העבודה' היא 'לקום' אך אם הינך ער והגיע זמן חצות אל תהיה בטלן נצל את שתי שעות קדושות אלו או חלק מהן לאמירת ת"ח והתבודדות וכו' ודבר זה מצוי מאד כעת בלילות החורף אשר חצות הוא סביבות שעה 11:00 כך שכשחוזרים מחתונה או מהחבורות בליל שישי וכיוצא אפשר לגשת מיד לעבודות של חצות.

■ **ב. אם אני כבר זוכה לקום חצות קשה לי להבין על מה כל כך בוכים, סה"כ אני מצליח בישיבה אני יושב ולומד פחות או יותר בסדרים, ומשתדל להתפלל כראוי בתפילות, האם המצב גרוע כל כך?**

א) אני ממש מקנא בך בחור יקר, אצלי עכ"פ המצב הוא גרוע עד למאד... במחשבה שניה אני דווקא לא כ"כ מקנא בך כי יתכן מאד ששני עננים מאד מסויימים הגיעו אליך הישר מכיוון שמי "רומא", ומכסים על עיניך לבלתי תראה את מה שבאמת קורה לך בכל ענייני המידות לדקויותיהן. בעיניך אתה זך וצלול כאותן מים הנראים צלולים טרם ששימו אותם על האש, אשר ברגע שיתחילו לרתוח תתחיל לצוף עוד ועוד וזהמא שהייתה בלולה ובלתי ניכרת מקודם (ראה לקו"מ תנינא ס"ז ושוחות הר"ן ע"ט)

לכן דווקא ההתמדה לקום חצות ולנסות לקונן על החורבן האישי, היא זו שביכולתה להעביר עם הזמן את אותן עננים מעל עיניך, ולקרוב ולהושיב אותך אל האש הקדושה של ה"מאורי אור" של הצדיק, אשר על ידי זה "נפתח עיניו ורואה ומסתכל על עצמו איך הוא אוהז בכל המידות" (עיין שם ותבין), כך שתוכל להבין יותר ויותר על מה צריך לבכות!

ב) גם אם אינך רואה חורבן בעצמך, אבל מצב כלל ישראל בגשמיות ורוחניות ומצב השכינה והקב"ה וכו' חרב וגרוע באופן איום ונורא, בבחי' "ותרד פלאים". וצערה של השכינה עולה עד לב השמים כידוע. וכלל נקוט בידינו ש'אין מקרא יוצא מידי פשוטו', אז קודם שאתה מנסה לפרש את הקינות של תיקון חצות על עצמך, אתה צריך לאומרם כפשוטם של דברים אשר הכוונה בהם הוא חורבן הכלל.

רק מה אחד מתוצאותיה של הגלות המרה הוא שהלב אטום וחתום, ואין מרגישין את צער הכלל או הפרט, אבל זה כבר סוגיא אחרת שאין כאן המקום להאריך בזה אבל במילים ספורות: אם אתה תעשה את שלך ותאמר את הקינות בפשיטות ובכוונת פירוש המילות אזי משמים יעזרו לך ומפעם לפעם יפתח לך הלב להרגיש את כאב גלותינו - ו"כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה".

■ **א. מגיעים עכשיו הלילות שאני שומע עליהם כל כך הרבה שנקראים 'לילות הזהב' שיש בהם עניין גדול לקום חצות, האם זה שייך גם אלי בתוך סדרי הישיבה? האם גם אלי שייך העניין של 'עיקר עבודת איש הישראלי'?**

א) בוודאי שייך הדבר גם ל"ישיבה בחור" ואדרבה בשנות נעורים אלו קל יותר להתרגל ל"עיקר עבודת הישראלי" הזו מאשר בשנים המאוחרות יותר וזאת מפאת כמה טעמים: א) בחור כשהוא רוצה הרי עיתותיו בידו, הוא יכול ללכת לישון בזמן ולהרגיל עצמו בכך. מה שאין כן אברך בעל משפחה שלא התרגל בזה, קשה לו מאד להניח בצד את כל סידורי הפרנסה הבית והשכבת הילדים וכו' וללכת לישון מוקדם. ב) בשנות הנעורים האדם הוא רענן ומלא מרץ, ואם בחור זוכה והוא מכניס מעלות אלו בעבודת קימת חצות, הרי בקל יזכה לעבודה קדושה זו. ג) בשנים אלו המניע של 'שלא לשמה' עובד במלוא הקיטור, כך שבחור יכול לקבל דחיפה גדולה לקום מעצם ה'גישמאק' וה'מצב' שיש בעבודה זו, וחבל להחמיץ את זה [אח"כ בשנים מאוחרות יותר ימשיך בע"ה לקום יותר 'לשמה' וכדברי חז"ל הידועים].

וכבר אמר מוהר"ן שיש לעמול קשה בשנות הנעורים כדי שישאר האדם 'בעל בית' פשוט בזקנותו.

ב) אלא, שיש מאוד להיזהר ולשקול את הדבר במאזני צדק ובשקל הקודש, שדבר זה לא יפריע את סדרי הישיבה, שאזי זה וזה לא יעלה בידו ויישאר בסוף קרח מהכל ח"ו. וכבר היו דברים מעולם עם 'אויבער חכמים' שכאלו.

ג) ולכן: מי שיכול לקיים את שניהם באמת ובלי לרמות את עצמו קדוש יאמר לו ואשרי חלקו בזה ובבא, ואם לאו ישתדל לפחות לקום לאמירת 'תיקון חצות' ולפחות לאמירת פרק 'על נהרות' (וגם קינת 'בהיכלך' - ר' פנחס קאריצער) ואנ"ש אמרו שכדאי אפי' להכין שעון מעורר רק בשביל לכבותו... [ומסופר על ר' שמואל שפירא ז"ל שהיה מעורר את נכדיו שישנו אצלו בבית והיה לוחש להם: תגידו "זוי לה לשכינתא בגלותא" ותמשיכו לישון]

והיה בהגיע יום השישי והשבת ובין הזמנים, שם נבחן הבחור אם 'סדרי הישיבה' היו אצלו רק 'תירוץ' או לא...

אך לפחות את שני הדברים הבאים אפשר וצריך לעשות תמיד גם כשלא יכולים בשום אופן לקום: 'כיסופים ותפילות'.

בחור יקר! אל תיקח את המשפט האחרון כדברי חיזוק בעלמא מן השפה ולחוץ - תעשה את זה לעובדא ולמעשה. [ולדוגמא קח את תפילה פ"ח בליקוטי תפילות חלק א' ותגיד את זה יום משך 40 יום!] זכור היטב היטב! אם לא תחתור ברצינות לזכות לכך בשנות נעוריך, קשה מאד יהיה להשיג את זה אחרי החתונה. כך שיכולים חייך לעבור ללא 'עיקר עבודת איש

בחור יקר! ניתן לשלוח שאלות, התלבטויות, בענייני עבודת ה', בדרכי רבינו הק', וכיוצ"ב, באמצעות הקלטת השאלה בטל' המערכת: 02-539-63-63, שלוחה 5, או בשליחה לפקס: 077-318-0237.

**עובדות ומעשיות בלתי נודעים המשרטטות קווים
לדמותו הרוממה של האי חסידא, רבי אלטר בן-ציון
קראסקאפ ז"ל לרגל יום פטירתו בי"א חשון
נרשמו על ידי ר' נחמן ור' עמרם רוזנפלד, נכדי רבי
שמואל הורביץ זצ"ל ונערכו על ידי 'אבקשה' - מתוך
הספר על זקנם רבי שמואל המצוי בשלבי עריכה**

עקשן גדול בעבודת השם

ר' אברהם שטרנהארץ לעת זקנותו

כששהו בני החבורה אתו במירון (ר"ש הורביץ, ר' ישראל בער, ר"י ברזעסקי) הרי היו עוסקים כל הזמן בתורה ובעבודה"ש, פעם נגמר להם האוכל ודיברו ביניהם שצריך לראות ללכת להביא אוכל. גער בהם ראב"צ ולא נתן להם ללכת להביא אוכל, בקוראו אליהם: וכי באנו לכאן בכדי לאכול?! ולבסוף ניזונו מהשיריים של החכמים מצפת שהיו באים למירון, כי אחד מן החכמים הזקנים לא היה ביכולתו לאכול את הלחם הקשה והשאיר זאת, והם אכלוהו.

עדותו של ר' שמואל הורביץ אודותיו

ר' שמואל הורביץ היה אומר כי ר' אלטר בנציון היה תלמיד חכם מופלג. וכן במכתבים מכנהו ר' שמואל הורביץ בתארים שונים המפליגים במעלת גדלותו בתורה.

ראב"צ היה מתמיד גדול ותמיד עורר את חבריו-מקורביו להתמיד בתורה. כנזכר, היה קפדן עם מקורביו ומשום סיבה זו - אמר ר' שמואל - שהיה מחבבו ואהבו, מפני שלימד אותם לעסוק בתורה ובעבודת השי"ת בלי פשרות ובלי תירוצים.

על אהבת התורה העצומה שלו, סיפר ר' יוסף מאיר ויינגוט, שכשר' אלטר בן ציון שמע שהגאון רבי וועלוועלע בריסקער הגיע ארצה ומגיד שיעורים, הלך לשמוע את שיעוריו.

ר' שמואל משה קרמר שליט"א סיפר כי פעם כשר' אלטר בנציון ריחק את ר' שמואל, חלשה דעתו של ר' שמואל, אבל כדרכם של הדבקים באור רבינו הק' - התגבר והתחזק בקראו: "אף כי את ר' אלטר בנציון אין לי, אבל את רבינו יש לי".

אמרים מתוקים מדבש

ר' אהרן בר' וועלוועל (ר' בנימין זאב) חשין מספר כי ר' שמואל הורביץ קירב את אביו לברסלב, בעת שלמד בת"ת 'עץ חיים' - וכן קירב אז עוד כמה וכמה. והיה לוקח ר' שמואל את המקורבים אל ר' אלטר בנציון לשמוע ממנו דברי טעם ודעת, ולקבל מלוא חפניים מאותו יין המשומר - "דעם

שם כאיש אחד בלב אחד ולעסוק בעבודת השי"ת כדרכם בקודש. אולם אביו, ר' יעקב זאב, חלה אז ברגליו ובני ביתו הפצירו בו שמוכרח לפנות לקבל חוות דעת רפואית מפני שעלול הדבר להיות כרוך בסכנה.

בלית ברירה הלך יחד עמם לרופא. הרופא בדק את רגליו וחיווה את דעתו כי המצב של הרגל קשה ועליו להיזהר עד מאוד ולנוח הרבה, ואף רשם לו מרשם לתרופות. פנתה אל הרופא זוגתו של ר' יעקב וזאב ותינתה באוזניו, כי יש בדעתו לצאת לנסיעה ארוכה, למירון. שמע הרופא את דבריו ויפן אליו בגערה: "וכי אתה רוצה לחיות? אם תשובתך היא חיובית, אל לך לנסוע כי מסוכן הדבר בעבורך". אפס, ר' יעקב זאב כאילו לא יכול היה להתאפק, דיבר אפוא עם חבריו מבני החבורה ולקחוהו יחד עמם למירון. בעת שהותם במירון התארגנו עם שחר ללכת לטבול במעיין 'מגידו'. סבורים היו בני החבורה כי ר' יעקב זאב שלא יכול ללכת על רגליו ואף נשקפת להן סכנה, יוותר על הטבילה, ובפרט שהמים מסוכנים לרגליו - ואמרו להותירו מאחור. אולם הוא פנה אליהם בגערה של חיבה: "ומה היא אתי, וכי אני לא אטבול?!"

לשמע דבריו, תפסוהו החברים ונשאוהו בידיהם, בירידה בהר למעיין התקשו לסחוב אותו וכמעט נשמת מהם. אך בקושי רב הגיעו למעיין, שם עזרו לו לטבול. לימים סיפר ר' יעקב זאב, שאת הדרך חזרה כבר עשה לבד! כי כאשר עלה מן הטבילה השתאה לגלות כי הוא חש בטוב ורגלו נתרפאה.

עם חזרתו לירושלים, שאלה אותו זוגתו: מה שלום הרגל - והוא אמר לה שזה התרפא. בחשש לשלמו, אמרה לו שהיא חוששת ומודאגת, מפני שהרופא אמר שהרגל במצב מסוכן וכו', וצריך לבדוק אם באמת הכל בסדר. לקחה אותו אל הרופא, שבדק את הרגל ואמר בפליאה גלויה: אכן כן, הכל התרפא, הכל בסדר! אתה רואה? יש לך נס ששמעת בקולי ולא נסעת, מפני כך זה התרפא! נענה לו ר' יעקב זאב: 'שמע נא, לא כל כך שמעתי בקולך, וגם נסעתי וטבלתי - וזו היא הסיבה האמתית לכך שהרגל נרפאה!'

מעשה זה יש בו כדי להמחיש את העקשנות של בני החבורה ההיא לכל דבר שבקדושה.

עוד מספר ר' יוסף, ששמע מאת אביו - כי באחת השנים ביוזא דפוריא, בשעה שאנשי שלומנו ערכו את משתה היין כדת וכדין בבית המדרש בעיר העתיקה, ירדו לכותל המערבי והמשיכו שם בשמחתם בריקודים והמחאת כף שעות רבות וארוכות!

בהנהגה של חריפות בלתי מתפשרת

וכדברים הללו מספר ר' מנחם רוזנפלד ש': שמעתי שר' אלטר בנציון היה חריף בעבודת השם והיה יוצא לרחוב כשעיניו מכוסות וקשורות במטפחת. ואף היה מורה ומדריך בחריפות את ידידיו.

צריך להיות עקשן גדול בעבודת ה'

בני חבורתם של ר' אלטר בנציון ור' שמואל הורביץ וחבריהם, מפורסמים היו בעקשנותם הגדולה בעבודת השי"ת, כהוראת רבינו הק' (ליקוטי מוהר"ן בתרא סי' מח) "וצריך להיות עקשן גדול בעבודת השם".

כך סיפר החסיד ר' יעקב ברזעסקי, שהיו בני החבורה קובעים לעצמם מנהג, בעת השתטחותם על ציון הרשב"י במירון - לומר את כל ספר התהלים במלואו על ציון הרשב"י ואחר לילך להשתטח על ציון ר' אלעזר בנו ולהשלים גם שם את ספר התהלים מרישא ועד גמירא, ושוב, בפעם שלישית, לקרוא את כל ספר תהילות דוד בן ישי על ציון ר' יצחק.

הנהגה נוספת מעין זו, סיפר ר' יעקב ברזעסקי, אודות ההנהגות הקשות שהציבו לעצמם בני החבורה ועל עמידתם העקשנית בכללים שקבעו לעצמם. פעם נדברו ביניהם בני החבורה שלא יצאו מציון הלל הזקן עד שישלימו לאמור את כל ה'ליקוטי תפילות' בהתעוררות גדולה, בזעקות ובכח - ואכן כך עשו. במשך שלושה ימים רצופים לא זזו מן הציון עד שסיימו לומר בחמימות גדולה את כל ה'ליקוטי תפילות'.

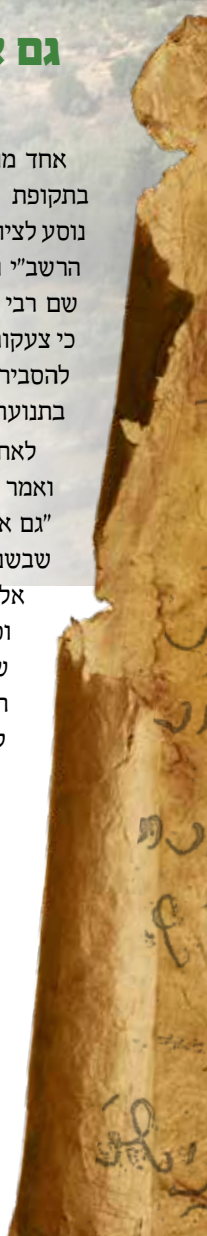
גם אנו היינו צועקים בעת התפילה

אחד מוותיקי אנ"ש מספר כי בימי נעוריו, בתקופת התקרבותו לדרך רבינו הק', היה נוסע לציון הרשב"י במירון והיה עומד ליד ציון הרשב"י וצועק בתפילתו. באחד הימים עמד שם רבי שמואל הורביץ בדביקות וסימן לו כי צעקותיו בתפילה גורמות לו לבלבול, וכדי להסביר לו עד כמה הדבר מפריע לו הראה לו בתנועת יד - והרים שתי ידיו על אזניו.

לאחר התפילה פנה אליו ר' שמואל ואמר לו, כשהוא מבקש לפייס את רוחו: "גם אני הייתי צועק בתפילתי", וסיפר לו שבשנותיו הצעירות היו בני החבורה - ור' אלטר בנציון בתוכם - צועקים בתפילה. וסיים בעל המעשה: "הבנתי מדבריו שכוונתו היתה לומר לי, כי אמנם הנני נוהג כדבעי וזו הדרך, כי כך צריך להתפלל, אלא שלו עצמו זה מפריע".

הרגל החולנית שנתרפאה בזכות הטבילה במעיין

סיפר ר' יוסף שמעון ברזעסקי ב"ר יעקב זאב, שפעם נדברו ביניהם בני החבורה לנסוע למירון לציון הרשב"י - כמדומה שהיה זה לקראת חג השבועות - לשהות

רבי אלטר בן ציון קרוסקופ

דוב, שגודל אהבתנו זה לזה, אי אפשר לשער במוח אנושי כלל, כי כל אחד מאיתנו היה מוכן להקריב את עצמו בשביל חברו, ואוהבו יותר מגופו ונפשו... וכשהיו רואים אחד את השני, ממש היינו מחבקים ומנשקים זה לזה וזולגים עינינו דמעות מרוב אהבה וחיבה" (פרק קמח).

באחד ממכתביו של רבי שמואל מאותה תקופה לרבי אלטר בן ציון, הוא כותב: "הגני משתוקק ומתגעגע וחפץ מאד מאד עד אין שיעור ממש אחרי כבודו, שנהיה ביחד במירון איזה שנים וללמוד יומם ולילה בהתמדה גדולה ולעבוד את ה' כרצונו בהתבודדות וכו'. ויאמין לי שמעת שנסע כבודו עד עכשיו, כל יום חלם לי שאני וכבודו ורבי ישראל דוב מטבריה אנחנו ביחד במירון".

רגיל היה רבי אלטר בן ציון לערוך לעתים תכופות סיומי מסכתות; והעידו בו שהיה הש"ס בבלי וירושלמי שגור בפיו. בזקנותו ראו אותו פעם עומד על רגליו כל ליל ל"ג בעומר ולומד גמרא בהתמדה גדולה.

אספקלריה לאהבת החברים שלהם אנו רואים בדמות צרור מכתבים ששלחו החבראי בשנת תרפ"ז לרבי ישראל דוב, בעת שנפל למשכב. וכה כתב לו רבי אלטר בן ציון: "לכבוד ידידי עוז, ידידי כנפשי, השותה עמי ביחד מבאר מים חיים מנחל נובע מקור חכמה מוהר"ר ישראל דוב בן רבקה שיינדל נ"י... איעצך עצה ותקיים, ויהיה לך רפואה שלמה אי"ה: תצייר במוחך שאתה במקום שצריך לעמוד (באומן בראש השנה) ותקשר עצמך בכל כוחך. אין דבר גדול מזה. ואע"פ ששאר צדיקים אינם אומרים כך, הרי עוד קושיא אחת! אבל האמת לאמיתו הוא כנ"ל".

רבי אלטר בן ציון ב"ר מרדכי דוד קרוסקופ הלך לעולמו ב"א בחשון תשי"ד, יום פטירת רחל אמנו ע"ה.

מוצאו מהעיר לודז' שבפולין. הוא התגורר ברובע "באלוט" שבעיר. מתמיד עצום בתורה היה ומבקש ה'. בימים ההם חי בפולין אחד מהמיוחדים שבחסידים ברסלב, החסיד הנלהב רבי שלמה גבריאל, ועל ידו התקרב לאורו של ה"נחל נובע". יחד עמו התקרב גם אחיו רבי אברהם משה.

עם התקרבותו של רבי אלטר בן ציון נסע לאומן לחסות בצל כנפי רבינו הקדוש. הוא שהה באומן תקופה מסוימת והיה מוסר שיעורים במדרש רבה מדי שבת בשבתו ב"קלויז". רבים מבני העיר היו באים לשמוע שיעוריו.

רבי אלטר בן ציון היה מראשוני חסידי ברסלב בפולין שעלו לארץ ישראל והשתקעו בה. את מושבו קבע בירושלים עיר הקודש. בירושלים היו חסידי ברסלב מתי מעט וכאשר פגש איש ברעהו היה שש עמו כמוצא שלל רב. זמן קצר אחרי שעלה רבי אלטר בן ציון ירושלימה, הגיע לעיר הבחור יעקב זאב ברזסקי שעשה לבדו את הדרך מוורשה עירו לירושלים. השניים שמחו האחד עם חברו ומאז נעשו לחברותא לתורה ולתפילה בצוותא. כשנסעו יחד למירון, פגשו שם בחסיד רבי ישראל דב אודסר מטבריה ובנער שמואל הורביץ מצפת שבא להתקרב בעת ההיא לזרכו של רבינו. למן אותו יום חברו להם ארבעתם, יחדיו נקשרו זה לזה בקשר אמיץ וחזק, כשהם מחזקים איש את חברו בהתקרבות והתקשרות לרבינו.

בספרו "ימי שמואל" מתאר רבי שמואל הורביץ ברגשי קודש את עבודתם את בוראם בצוותא בציון הרשב"י ומאוחר יותר בירושלים העתיקה, כשהדגש מונח על אהבת החברים המופלאה ששררה ביניהם. "...ובפרט אני ורבי אלטר בן ציון ויעקב זאב ורבי ישראל

מירון בימים ההם

ר' יעקב זאב ברזסקי בריקוד

רעבינ'ס זאך" (עניינו של רבינו הק').

וכמה וכמה פעמים אמר ר' וועלוול בהתפעלות, כי כאשר ר' אלטר בנציון דיבר "היה נוזל דבש מפיו, מרוב שהיו דיבוריו נפלאים ומתוקים ביותר" ("ווען ר' אלטר בנציון הא גירעדט האט עם גירונען האניג פון מויל").

ר' שמואל צציק סיפר: כשאני התקרבותי כבר לא היה אפשר להתקרב אל ראב"צ, אך אני הצלחתי. סתם ולא פרש. וסיפרו, שר' שמואל היה הולך אליו ומציע לו את עזרתו, בהיותו אדם מבוגר הזקוק לעזרה לעתים, וכך יצר עמו קשר וקיבל ממנו.

ר' אברהם שמעון בורשטיין שי' מספר כי ר' אלטר בנציון היה גאון מופלג, והפליא הדבר את ראב"צ שמתו שמדבר עם הר"א שטערנהארץ בלימוד, הוא רואה שמכיר ויודע הענין, וכך אמר כשאני מדבר אתו בבבלי וירושלמי בכל מקום אני רואה את הידיעה ואת הפרישקייט (רעננות) שלו.

בשנותיו האחרונות תקפו חולי והיה ר' שמואל הורביץ עולה הרבה לבקרו, ואף שולח את בניו אליו לשהות לצדו בימי חוליו. ועשו תור בין אנ"ש שהיו עמו וישמשו אותו.

סיפר ר' שבת ז"ל בנו של ר' שמואל הורביץ כי כשהיה אצלו, היה ר' אלטר בנציון מבקש ממנו לשיר אתו את ניגוני הימים נוראים. באחת הפעמים אמר לו: "אתה מכיר את היעלה'ס?" (הפזמון שנהוג לשוררו ביום הכיפורים "יעלה תחנונו") - וזימר זאת איתו הרבה זמן בניגון של הבעש"ט.

ר' שמואל הורביץ אף היה עמו יחד בשעת

איך שאביה קרע קריעה ובכה בדמעות שלישי. אף שמר ר' שמואל את היארצייט של ר' אלטר בנציון - כבן על אביו - באשר ר' אלטר בנציון לא הותיר בנים אחריו. היה לומד משניות ומתפלל לפני העמוד ביום היארצייט שלו, ובסוף ימיו של ר' שמואל ציוה לבנו ר' אלטר שימשיך לשמור על היארצייט.

מי ייתן שנזכה להתהלך בדרכיו, להיות עקשנים גדולים בעבודת השי"ת, בחיות ובתהלהבות דקדושה, ולדבוק באורו של רבינו הק' בכל הכוחות, ללא פשרות. ■

יציאת הנשמה, והוא זה אשר אירגן ושילם את הלוויה והקבורה, ובימי השבעה עשה מנין בביתו. מאמי מורת תחי' (בתו של ר' שמואל) שמעתי: אבא היה מזכיר הרבה את ר' אלטר בנציון ומאד אהב אותו והיה מספר לנו, כילדים, במירון ובקברי צדיקים כשהיינו שם, על שנותיו הצעירות במירון, הוא דיבר עליו ועל בני החבורה דאז בגעגועים. והיה מספר באזניהם כי בשנים ההם במירון, היה ריק לגמרי באין כמעט נפש חיה, והיה שם גן עדן שיכלו לעבוד את ה' בלי שום הפרעות וטרדות. ועוד נצור בזכרונה הלוויות של ר' אלטר בנציון

הר תלול לפניה ומוהרנ"ת בזריזותו הגדולה ירד מהעגלה ונגש לבית הטבילה שעמדה מחוץ לעיר וטבל בה בזריזות, כי כן היו נוהגים החסידים לטבול לפני כניסה לעיר, וכשהעגלה הגיעה לראש ההר כבר חכה לה מוהרנ"ת אחר טבילתו, כי היה זריז מופלג, וכשראה זאת הרב מבארדיטשוב שבחו מאד (שיש"ק ב-תקע"א), ועוד שם (ב-תרל"ב): "כידוע לא ישן מוהרנ"ת כי אם שעה מועטת, עד שהיה הדבר לפלא, וכששאלו אותו אנ"ש על זה, ענה ואמר: הרי זריז אני ובכן זריז אני גם בשנית." "איך בין דאך א זריז בין איך א זריז אין מיין שלאפן אויך".

ואף על ראבר"נ מסופר שם (ג-תקכ"ט): "זריז נפלא היה בכל עניניו, ובטבילתו במקוה הזדרז כל כך עד שבחורים צעירים לא יכלו להשיגו. שעד שכשהספיק מאן דהו לטבל, כבר היה רבי אברהם לבוש אחר טבילתו, והמשיך בזריזות לעסק בעבודתו הקדושה".

כי על כן זהו סוד קדושתם וגדולתם של הצדיקים שכל מהותם רצון שמחה ואמונה ודבקות לקונם, ועל כן היו זריזים בתכלית, וכדברי ה'מסילת ישרים' (פ"ה) המעורר אותנו ללמוד מדרכי האבות הנלמדים בפרשיות אלו: "וכן תמצא כל מעשיהם של צדיקים תמיד במהירות. אברהם כתיב בו (בראשית יח ו), "וימהר אברהם האלה אל שרה ויאמר מהרי", "וימתן אל הנער וימהר", רבקה, (שם כא) "ותמהר ותער כדה", וכן אמרו במדרש (במדב"ד י') 'מלמד שכל מעשיהם של צדיקים במהירות'".

זהו גם סוד הגאולה הראשונה ביציאת מצרים שהיה תלוי באמונה (ראה לקו"מ ח"א ז'), ועל כן היה שם חפזון וזריזות, כי "עקר הגאולה היה על ידי התגלות ההשגחה שהיא למעלה מהזמן, בחינת חפזון, כי חפזון זה בחינת זריזות שהוא מדה טובה מאד, בחינת אמונה, בחינת בטול השנה שבא על ידי עצלות, בחינת (משלי יט) עצלה תפיל תרדמה וכמוצא בדברי רבנו שזריזות הוא בחינת אמונה" (לקוטי הלכות נט"ו שחרית ה"ב), והיא גם שתקרב ותחיש את גאולנו והצללתנו מידי נשיכת הנחש הקדמוני, להעלותנו להר הקודש והמקדש במהרה.

הוא תולדת ההתלהטות הפנימית, כן מן הזריזות תולד ההתלהטות והחשק והחפץ והחמדה ותשוקת הנשמה והשמחה הפנימית יתגבר בו וילך, והאדם אשר אין החמדה הזאת לווהטת בו כראוי, עצה טובה היא לו שיזדרז ברצונו, כדי שימשך מזה שתולד בו החמדה בטבע, כי התנועה החיצונית מעוררת הפנימית'.

זריז בתכלית הזריזות

הבה נדבק בארחות רבינו הקדוש ש"היה זריז בתכלית הזריזות שלא היה דגמתו בעולם, וכל דבר שהיה צריך לעשות אפלו בעניני עבודות גשמיות שהם צרכי האדם, היה עושהו בזריזות נפלא מיד

מה נורא ונשגב הדבר הזה, כאשר נוהגים בזריזות בונים את האמונה, כי לא זו בלבד שהזריזות נובעת מהכרה פנימית בערך הדבר אליו מזדרזים, אלא היא גם הגורמת לאדם שמזדרז שיתחיל להאמין ביקרת הדבר הזה, הזריזות נוטעת את האמונה ביקרת המצווה

דיקא, מכל שכן בעבודת השם" (חיי מוהר"ן תל"ב).

וכך גם תלמידו הגדול רבי נתן "שהיה זריז גדול מאוד כידוע, ופעם אחת התפעל רבינו ז"ל מאוד מזריזותו הגדולה והנפלאה, ואמר עליו אז שבוודאי יהיה הר"ר נתן ז"ל מנהיג ורועה ישראל", (פרפראות לחכמה - ס"א), ומסופר, ש"פעם בנסעם, הגיעו לאיזה עירה אחת שהיה

הספר 'אש' תמיד 'תוקד'

**בקרוב
בחנויות
הספרים!**

קורות ימי חסידי ברסלב בפולין
מבית היוצר של 'אבקשה'
בתוספת פרקים חדשים
וכתבי יד שטרם ראו אור

שילוב נדיר של ממחה ורכיב

'לאבא הייתה יכולת שכלית עיונית בלתי רגילה, לב בוער
ללא הפוגה, אמונה עזה ויוקדת ברבינו הקדוש, ו'תמימות
ופשיטות' בלתי מצויים, שילוב נדיר - - -

בניו החשובים של הרב החסיד ר' שלמה אהרן גוטליב
ז"ל שעלה השמימה ימים ספורים טרם הסתיימה לה שנת
תש"פ סופדים לאביהם בשיח נוגע | **ותרב חכמת שלמה**

תמונות: משפחה, נתן צור, בעולמה של ברסלב, כולל חצות ביתר

כל העסק
שעשה סביב
העניין "שזכינו
להיות הראש
השנה" היו
נראה בתחילה
תמוה מאוד, אף
אחד לא העלה
בדעתו לשכור
אולמות ולהביא
תזמורת ולערוך
סעודה כיד
המלך בתזמורת
וריקודים.. אבל
אצלו היה הדבר
פשוט ביותר,
אם רבינו ציווה
לשמח מאוד
מאוד אז כך
ראוי לנהוג!

"לפני

שנים רבות, עת התגורר
אבי מורי ז"ל הכ"מ
בארה"ב, נסעתי לבקרו, פותח בנו ר' מרדכי (מוטי)
גוטליב, הייתי אז אברך צעיר, הגעתי לביתו בשעת
ערב מאוחרת, אבא לא היה בביתו, לשאלתי היכן
הוא אמרו לי בבית כי אין לדעת מתי יחזור, ואם
ארצה אוכל לקבל פרטים אצל יהודי בשם מנחם
שמשמש לו כנהג מעת לעת, היה זה טרום עידן
הטלפונים הניידים כך שהמשימה לא הייתה קלה
אולם איכשהו איתרתי את אותו מנחם ושאלתי
אם ראה את אבא, מששמע שאני בנו אמר לי
שיוכל להראות לי היכן הוא, יצאנו לדרך ארוכה,
עברנו דרך שכונות עוני מופקפקות שהעבירו
רעד בגווי, אנו נוסעים ונוסעים ומנחם מרגיע
שהנה תיכף נגיע, לבסוף הגענו לשפת הים, לילה...
חושך סמיך מכל עבר, לאורך החוף למול הים היה
חיפוי של לוחות עץ לאורך קילומטרים רבים,
אנו הולכים על רצפת העץ לאורך הים כשרק הד
פסיעותינו נשמע, השעה הייתה מאוחרת מאוד,
אין איש לכל מלוא העין, אחת למאה מטרים
הבחנתי בספסל עץ עם פנס קטן מעליו, אנו
הולכים והולכים ואני תמה באוזני המלווה שלי
האם הוא בטוח להיכן הוא מוליך אותי, 'תיכף נגיע
קצת סבלנות'.. תמיד הוא שם.. שעות רבות בכל
לילה.. הוא מרגיע...

לאחר דקות ארוכות הבחנתי בו, באבא, ספק
יושב ספק שוכב על ספסל העץ, מרוכז כולו
בליקוטי מוהר"ן אדיר ממדים לאור פנס הרחוב,
לצידו בקבוק שתיה, ורק רחש הגלים מפריע
את דממת הליל - - - הוא אמנם התרעם לרגע
על אותו מנחם שהוא מפר את שלוות לימודו
ורק משראה אותי שמח לבואי והבין את פשר
ההפרעה...

בחרנו באפיזודה זו בכדי לפתוח את היריעה
אודות דרכי חייו המיוחדים של ר' שלמה אהרן
שכן אם תרצו, זו משקפת את תמצית חייו, ניתן

חינוך בקדושה. עם אביו ר' מרדכי

לומר בבטחה כי לפחות חמישים שנים איכותיות
מחיייו בילה ר' שלמה אהרן בין בתרי הספר הקדוש
ליקוטי מוהר"ן אותו כינה רבינו הקדוש 'אתחלתא
דגאולה', ר' שלמה אהרן היה 'א שטיקעל ליקוטי
מוהר"ן', בתבונתו סלל דרך נפלאה ושלמה בכל
צורת הלימוד של ליקוטי מוהר"ן, דרך עיונית
מופלאה שבבסיסה עומדת אמונה יוקדת ובלתי
מתפשרת שאם רבינו הקדוש גילה משהו הרי
בוודאי מדובר בחידוש נפלא שלא היה כמותו
ותפקידינו להתייגע ולגלות מהו...

עם מלאת שלושים לפטירתו ישבנו לשיחה
רווית געגועים עם בניו הדגולים ר' מרדכי גוטליב

ניצני התקרבות

התקרבותו של אביו האדמו"ר מסאמבור לרבינו הק' התרחשה בדרך פלאית ממש, הוא נתקל יום אחד בספר נטול כריכה בבית המדרש, הספר מלא היה בתפילות נשגבות שכמותם לא ראה, שכל כולם נסבו על עניינים רוחניים, אלו משכו את ליבו מאוד ובמשך שלושה ימים התפלל ובכה עם ספר תפילות המיוחד שמצא בדמעות שליש תוך שאינו יודע כלל מי חיברם ומאין מקורם, לימים, התגלה לו לר' מרדכי שהספר הוא ספר ליקוטי תפילות של מוהרנ"ת הגדול וכך בעצם החלה ההתקרבות הבלתי רשמית שלו אל אור האורות. בדיעבד הסתבר כי העובדה שלא הייתה כריכה לספר זה היא זו שבכלל גרמה לו לפתחו שכן אם היה יודע מלכתחילה שהספר שייך לברסלב לא היה נוגע בו מחמת ההתנגדות המובנית של חלקים מהשושלת החסידית אליה היה מיוחס אשר לא ראתה בעין יפה את ההתקרבות לרבינו.

מחשש עינא בישא ומסיבות מובנות התקרבותו של אביו ר' מרדכי גוטליב הייתה נסתרת מאוד, ולילד ר' שלמה אהרן לא היה שמץ של מושג על כך, פעם, סיפר ר' שלמה אהרן, כי בימי ילדותו בילה את אחד מחודשי הקיץ בקעמפ משפחתי כפי שמקובל בארה"ב שם פגש אותו יהודי ששאלו לאיזה חסידות הם משתייכים, ר' שלמה אהרן שהיה רגיל לבקר עם אביו מפעם לפעם ב'טישים' שונים, ולשבת בשולחן הכבוד בכל מקום, ענה לו על אתר, 'אנחנו משתייכים לסקווירא לסאטמר לחבד ולסאמבור, מששמע זאת השואל ענה לו 'אינך יודע מה אתה סח, שילוב כזה איננו אפשרי כלל' או אז הלך ר' שלמה אהרן לאביו ובירר לאיזה חסידות הם משתייכים, ואז ענה לו אביו 'האמת היא שאנו חסידי ברסלב אולם אל לך לדבר מכך...' ר' שלמה אהרן שאלו היכן גר האדמו"ר מברסלב? ואביו ענה לו 'הרבי מברסלב אינו בעולם הזה', 'אז איך אנחנו חסידים שלו שאל הילד לתומו? או אז השיב לו אביו לרבינו רבי נחמן מברסלב ולתלמידיו יש ספרים עם עצות קדושות ונפלאות אותם לומדים החסידים וכך מתקשרים לרבים...' כך נודע לו לר' שלמה אהרן שאביו הרה"ח ר' מרדכי זצ"ל הוא חסיד ברסלב נלהב בסתר, כאשר ביום היארצייט של רבינו הק' היה מדליק שתי נרות באומרו 'אור האורות הוא רבינו, על כך אין להסתפק בנר אחד...' יצוין כי אביו הרה"ח ר' מרדכי גוטליב אדמו"ר מסאמבור, תמך רבות במפעלים שונים של אנשי שלומינו בארץ כמו הדפסת ספרי רבינו אשר בחלקם הוא אף מונצח, כמו כן הרים תרומה הגונה לבניית בית המדרש של השוהל הגדול ב'מאה שערים' שעד לאותו זמן הכיל רק קומה אחת, ושמו מתנוסס שם לתפארה עד היום הזה.

הכירות ראשונית זו עם אורו של צדיק היא זו שהיוותה את התשתית הראשונית לר' שלמה אהרן להפוך להיות חסיד נאמן ומסור שמעטים

גזע תרשימים

הרה"ח ר' שלמה אהרן גוטליב נולד בשלהי מלחמת העולם השניה בחודש אב תש"ה לאביו הרה"ח ר' מרדכי גוטליב ששרד את אימי השואה והיה מכונה האדמו"ר מסמבור בברוקלין שבארה"ב, ר' שלמה אהרן נחשב לבעל ייחוס מפואר מאוד, והוא צאצא בן אחר בן לאדמו"ר רבי שלמה מקרלין זיע"א ששם משפחתו היה גוטליב. כמו כן היה מיוחס לאדמו"רים רבי אהרן הגדול מקרלין, רבי אהרן ורבי מרדכי מטשרנוביל. רבי נחום מטשרנוביל. רבי גדליה מליניץ. ורבי מרדכי מנשכ"ז. ברבות השנים התקרב לרבינו הקדוש על ידי הרה"ח ר' צבי אריה רוזנפלד זצ"ל ובהמשך הכיר את הרה"ח רבי גדליה קעניג זצ"ל וראה בו את רבו המובהק המעלהו במסילה ומוליכו בעצת אמת בדרכי הנחל נובע.

ייחוסו המפואר כמו גם עובדת היותו בן לאדמו"ר מסאמבור הביאו לכך שזכה לשבת על שולחן המזרח של כל גדולי האדמו"רים בארה"ב של אותם ימים, בלילות השבת היה אביו נוטלו לעיתים להשתתף עימו יחד בעריכת השולחן של כמה מהחצרות החסידיות הנחשבות, מחסידות חב"ד וסקווירא ועד חסידות סאטמר, שגדולי האדמו"רים כיבדוהו במיוחד, רשא נחשב לבנש"ק קטן וחביב אצל האדמו"רים מסקווירא ורחמטטיווקא שהיה קרוב משפחתם והיו אלו מקרבים אותו עת נפטר אביו על פניו בהגיעו לגיל 11.

כיתום צעיר המשיך לקבל יחס קרוב מגדולי האדמו"רים שבארה"ב באותם הימים והמשיך לגדול בתורה וירא"ש ביתר שאת, בנערותו נכנס ללמוד בשיבת 'תורה ודעת' בברוקלין שבארה"ב בראשות הרב יעקב קמינצקי זצ"ל, הישיבה נחשבה לאחת מהיכלי התורה הנודעים של יהדות אמריקה הליטאית, בה קנה את יסודות הלימוד אשר היוו תשתית חשובה לדרך לימוד ליקוטי מוהר"ן אותה פיתח לימים, שם העמיק את התקשרותו לרבינו יחד עם כמה מחבריו דרך הרה"ח ר' צבי אריה רוזנפלד ז"ל, בהמשך עלה לארץ ישראל שם היה לתלמידו החביב של הגאון ר' נחום פרצוביץ ז"ל מראשי ישיבת מיר שהיה מכנהו בכינוי של חיבה 'דער עילוי' (-העילוי), ולאחר מכן נמנה על המחזור הראשון בישיבה שפתח הרה"ח ר' אליהו חיים רוזין זצ"ל בבית הכנסת הגדול 'השול' שברושלים אשר כונתה בשם 'ישיבת ברסלב אור הנעלם', ר' שלמה אהרן בנפשו הגדולה והסוערת ומוחו החריף המשיך כל העת בחיפוש אחר חיפוש אחר אורו ודעתו של רבינו הק' כשבין לבין אף מצא מענה לניגון חייו הבלתי פוסק אצל הרה"ח ר' גדליה קעניג זצ"ל, כשהוא מסביר כי מצא בו בר' גדליה חשיבה יחודית ביותר, ובכל פעם שהיה ניגש לשאלו דבר מה תמיד היה מקבל תשובה מקורית ולא שגרתית.

הי"ו אשר עמל רבות להפיץ בקרב חבורות הלומדים של אנ"ש את דרך הלימוד הייחודית והלא שגרתית של אביו הגדול, ועם ר' יצחק גוטליב הי"ו המהווה את רוח החיים במפעל בית 'אבקשה' אשר גם הוא פועל יוצא מאותה רוח התמסרות לרבינו הקדוש אשר פיעמה בלב אביהם הדגול בכל 76 שנות חייו.

אנו יושבים בגג ביתו של הרה"ח מרדכי, מקום שנעשו בו לא מעט פארבריינגענ'ס רוויי כיסופים אותן נוהג ר' מרדכי לערוך על גג ביתו, צופים אנו על פני ירושלים כולה, אוויר קריר מלטף את פנינו וצינה והמיה ממלאים את ליבנו... אין כמו רגעים כאלו בכדי להעלות בליבנו את זכר המיית ליבו וכסופיו השמימיים של ר' שלמה אהרן שגם אם חלק ממסכת חייו ארוגה היתה בהרפתקאי דערו עליה אולם מתובלת היתה בניגונים נשגבים משובבי נפש של נשמה יהודית עמוקה מאוד, עמוקה מיני ים, נשמה בעלת עמקות, ובעלת יכולת ניתוח ותפיסה בלתי שגרתיים וכמעט בלתי מצויים בדורנו דור אחרון.

קשה עד מאוד לארוג את מסכת חייו של ר' שלמה אהרן על פני עמודים ספורים, בלתי אפשרי למצות אלי שורות מספר, גאונות נדירה המשלבת בתוכה ענווה מוחלטת עד כדי תמיהה, מסירות עד הקצה האחרון לדבר רבינו הק' לצד שמחת חיים אמיתית פשוטה, חיים מלאי אמונה, חיים עשירים מלאי דעת ועתירי קיום עצותיו הקדושות של רבינו באופן מופלא עד בלתי מצוי. אולם את אשר בכוחנו לעשות נעשה, ונבון דעת ישיכיל אל ליבו לקחת עימו אי אלו תובנות לחייו האישיים.

הר"ר ר' גדליה סביו של ר' שלמה אהרן אביו של ר' מרדכי גוטליב

כמוהו בדורנו, והיתה אהבה זו של ר' שלמה אהרן לרבינו מלהטת ועולה, אהבה שעמדה במבחנים קשים מנשוא ואף יכלה להם.

כאמור, אביו נפטר על פניו בעודו ילד צעיר כך שלא היה מי שילבב בליבו את עניין רבינו הק', אולם מסבב הסיבות סיבב כי בשנתו האחרונה נטלו אביו לבית מדרש קטן של אנ"ש ביארצייט של רבינו הקדוש, שם נכח גם הנער גדליה פלייער הי"ו המתגורר כיום בצפת, ר' גדליה הינו יהודי בא בימים שהתפרסם לפני שנים בשל מסירות נפשו בנסיעות נסתרות לציון הקדוש בימים בהם היה מסך הברזל סגור, ר' שלמה אהרן שהיה אז כבן 15 והיה תלמיד מצטיין בשיבת 'תורה ודעת' עדיין לא התקרב ממש לרבינו הק', ור' גדליה פלייער שלמד עימו בשיבת תורה ודעת זכר אותו מהביקור ביארצייט של רבינו שנים מספר קודם לכן, כך שהוא היה שליח ההשגחה להאיר בדעת ר' שלמה אהרן שאביו האדמו"ר היה בעצם ברסלב'ר נסתר, וכך סיבבו מן השמים ההשגחה לעורר בליבו סקרנות וחיפוש אחר האור הנעלם.

כיוצא לטייל בארמון המלך

כאמור ר' שלמה אהרן למד בצעירותו בשיבת 'תורה ודעת', ובהמשך למד בשיבת 'מיר', לכשגבר למד יחד עם חבורת אברכים מצומצמת אצל הגאון ר' חיים גריינמן ז"ל שם הכיר את שיטת הלימוד של ה'חזון איש' אותה קנה מאת רבותיו שעיקרה היה ללמוד תחילה את דברי הגמרא ללא פירוש ושאר מפרשי הגמרא ולנסות להתייגע בהם ולהבינם באופן עצמאי ורק לאחר מכן לעיין בפירוש"י ובשאר המפרשים לבחון האם נלמדו הדברים כראוי, וכך הלאה ללבן היטב את דברי רש"י ולאחר מכן את דברי התוספות באופן שעצם הלימוד בצורה הנכונה מפתח את השלב הבא, כשעיקר הלימוד מבוסס על יגיעה וליבון מדוקדק עוד לפני קריאת הדברים בפנים, לימים סגנון לימוד זה בא לידי ביטוי עת הכיר את אחד העקרונות של ראבר"ן בלימוד הליקוטי מוהר"ן שהוא עיקרון ה'מינייה וביה' - הוי אומר הכל נמצא כאן בין השורות, ואם תתבונן תבחין כיצד קטע ג' מסביר בעצם את קטע א'.

העושר הלימודי ומגוון סגנונות הלימוד אותם רכש, היוו קרקע פוריה לצורת לימוד הליקוטי מוהר"ן של ר' שלמה אהרן שהינה דרך פחות מוכרת בעולם הברסלבאי, כאן בא לידי ביטוי כח החידוש שלו, את דבריו היה מעלה על הכתב במחברות לרוב, ביכולת ההרגש הנדירה בה ניחן הצליח להכניס ברבים וטובים את החיות והגישה מאק של 'ללכת עם תורה' כרצון רבינו זיע"א, תדיר היה מדבר אודות ההרמוניה המופלאה והנדירה הקיימת בדברי תורתו של רבינו הק', תיאורו המרהיב של רבי נתן בחיי מוהר"ן היה נר לרגליו בבואו ללימוד הקדוש הזה

נעם מתיקות עמקות תורתו הקדושה. (חיי"מ שפ"ט, תקצ"ד)

ר' שלמה אהרן היה מתאר את הדברים בשפתו הציורית 'תאר לעצמך' היה אומר, 'שאתה מסתובב בארמון מפואר, מרחיב את הדעת, והנך משוטט בו מחדר לחדר, ולרגע הנך מתיישב על כורסא במרכז ומתחיל להתבונן בקישוטים הנאים ושכיות החמדה המרהיבות שמונחות שם, כך צריך להיות הלימוד בליקוטי מוהר"ן, הוא היה מוסיף 'עלינו לדעת שאם רבינו הביא דוגמא מסוימת או שבחר להלביש את ההשגה בצירור מסוים, הרי זה בדווקא ממש, שום דבר אצל רבינו איננו 'בערך' ושום דבר לא אקראי, הכל מדויק ממש, רק תנו לעצמכם את ההזדמנות להכיר את התורה, ללכת עמה זמן רב, לשוטט בה במחשבתכם, להכיר את חדרי ה'תורה' ומבואותיה, וכך ודאי תתענגו תענוג גדול שאין כמוהו ואט את תתקרבו לה' יתברך'.

בנו ר' מרדכי מתאר: הוא היה ניגש ללימוד בכל פעם בהתחדשות חדשה כמי שלא טעם טעם לימוד מעולם וכמי שלא ראה שורה זו מימיו, כשהוא מתאמץ במיוחד לעורר בליבו את אותה התפעמות מחודשת אותה חש כשראה את הדברים פעם ראשונה, אמונה עזה היתה בליבו כי בכל תורה ותורה שגילה רבינו הקדוש מתגלה אור חדש לגמרי, ועצות חדשות שלא שזפתם עין מעולם הולכות להציף את לב הלומד ולהאיר את חייו באור חדש לגמרי, האמונה העזה הזו היא שנתנה לו את הכח להיות מרוכז מידי יום שעות רבות ולעיתים אף 5-6 שעות ברצף כשהוא ספק יושב ספק שוכב ולפניו ליקוטי מוהר"ן גדול וכולו אחוז שרעפים וריכוז בלתי רגיל.

סח באוזניו ר' מרדכי הי"ו, 'המפגש הראשון שלי עם שיטתו של אבי בלימוד ליקוטי מוהר"ן

ולא אחת היה חוזר ומשנן וממחיש את הדברים, בטרם נתאר את דבריו חובה עלינו להציף לרגע בתיאורו המלבב של מוהרנ"ת בכמה מקומות אותם היה מצטט ללא הרף: "הקִשְׁר וְהַחְבּוּר שֶׁל הַתּוֹרוֹת שֶׁלוּ הוּא כְּעֵין בְּגִין וְאִרְיָה מִמֶּשׁ שֶׁבְּתַחֲלָה מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר אֵלּוּ שְׁנֵי דְבָרִים יַחַד. וְאַחַר כֵּן קוֹשֵׁר וּמְחַבֵּר דָּבָר שְׁלִישִׁי לְהַשְׁנִי בְּכַמְּהָ קוֹשְׁרִים חֲזָקִים וְכֹן מְשַׁלְשֵׁי לְרַבִּיעִי וְכֹן לְהֶלֶן וְכוּ'... שְׁעַל יְדֵי זֶה מְקַשְׁרִים יַחַד עַד שֶׁמְחַבֵּר בְּקִשְׁר הַדָּק הֵיטֵב כָּל אֵלּוּ הָאֲרָבָעָה דְבָרִים יַחַד. וְאַחַר כֵּן חוֹזֵר וּמְקַשֵּׁר עוֹד כְּמֵה דְבָרִים זֶה לְזֶה. וְיַחַד כֻּלָּם הוּא מְקַשֵּׁר לְהַחְבּוּר וְהַקִּשְׁר הָרִאשׁוֹן. וּבְתַחֲלָה אֵין קִשְׁר לְשֵׁנֵי הַחֲבִילוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הָאֵלּוּ כִּי אִם עַל יְדֵי אֵיזָה קִשְׁר שֵׁשׁ בֵּין דָּבָר אֶחָד מֵהַחֲבִילָה הַשְּׁנִיָּה לְדָבָר אֶחָד מֵהַחֲבִילָה הָרִאשׁוֹנָה. אֲבָל אַחַר כֵּן הוּא חוֹזֵר לְקַשְׁרֵם בְּרִאיוֹת וְדַרְכִים נִפְלָאִים שֶׁמְמַשְׁיָן קוֹרוֹת לְקִשְׁר הַבְּגִין מְשַׁלְשֵׁי שְׁבָרִאשׁוֹן לְרַבִּיעִי שְׁבִישְׁנִי, וּמִשָּׁם לְשֵׁנֵי שְׁבִישְׁלִישִׁי. וְאַחַר כֵּן מְחַבֵּלָה שְׁנִיָּה לְשֵׁלִישִׁית גַּם כֹּן כֵּן, וְכֹן לְהֶלֶן, וְאַחַר כֵּן מְקַשְׁרֵם כֻּלָּם יַחַד בְּדֶרֶךְ נִפְלָא.

"וְעֵין לְקַמֵּן בְּהַשְׁיָחוֹת מְבָאָר גַּם כֹּן מֵה שְׁבָאָר לִי פַעַם אַחַת וְאָמַר לִי כִי הַתּוֹרוֹת שֶׁלוּ הֵם כְּמוֹ מִי שֶׁנִּכְנַס לְפִלְטִין שֵׁשׁ בּוֹ הֵיכְלוֹת וְחֲדָרִים וְאֶכְסְדָרָאוֹת וּפְשָׁפְשִׁין נְאִים וּנְפִלָאִים וְנוֹרָאִים מְאֹד. וְעֵלִיּוֹת עַל גְּבֵי עֵלִיּוֹת שׁוֹנוֹת בְּדַרְכֵי חֲדוּשִׁים נוֹרָאִים. וְתַכְף כְּשֶׁנִּכְנְסִין בְּחֲדָר אֶחָד וּמְתַחֲלִין לְהַסְתַּכֵּל בּוֹ וְלִהְתַּפְּלֵא עַל נִפְלָאוֹת הַחֲדוּשִׁים אֲשֶׁר בּוֹ בְּתוֹךְ כֵּן רוֹאִין, שֶׁנִּפְתַּח לוֹ פֶּתַח נִפְלָא לְחֲדָר אַחֵר. וְכֹן מְחַדֵּר זֶה לְחֲדָר עוֹד וְכֹן מְחַדֵּר לְחֲדָר וּמְחַדֵּר לְעֵלְיָה וְכוּ' וְכֻלָּם פְּתוּחִים מְזֶה לְזֶה פְּתוּחִים וְחֲלוּנוֹת וּמְקַשְׁרִים וּמְשַׁלְבִים זֶה בְּזֶה בְּסֵדֶר וּנְפִלָא וּבְחֻכְמָה עֲמֻקָּה וּבְתַכְלִית הַיְפֵי הַגּוֹי. וְכֹל זֶה אֵי אֶפְשָׁר לְבָאָר בְּכַתֵּב כִּי אִם לְמִי שֶׁנִּכְנַס קֶצֶת בְּהַבְנַת עֵמֶק דְּבָרֵי רַבְּנוּ זְכָרוֹנוֹ לְבְרָכָה. אֲשֶׁרִי הַזִּכָּה לְטַעַם

היה חידוש
נפלא בדביקות
שלו, והכיסופי
שלו שנבעו
תמיד מתוך
תקוה דייקא,
אם זה היה
בתפילה שלו
המרוממת
במיוחד. ואם
זה היה ב'סדר
נאכט' שהיה
מחזיק את
המצה הרבה
זמן בידו בכזה
מין התפעלות
ודביקות, והיה
אומר אלקות!
אלקות!

שעה ושתיים כשכולו מרוכז ברעיון מסוים, הר"ד וועלוול חשין שזכה להכירו וללמוד לצידו תקופה מסוימת ואף לראיין אותו על סיפור התקרבותו ואודות טיב קשריו עם הרה"ח ר' גדליה קעניג זצ"ל, מספר, כי פעם אחת נכנס עמו בדברים אודות החכמה האלוקית המסתתרת בכל פרט ופרט בבריאה, ר' שלמה אהרן הרחיב בכך שאפילו בדבר פשוט כמו קשירת שתי חוטים זה לזה ובכך להפכם לאחד מסתתרת חכמה אלוקית, וזה בעצם הרעיון של ל"ט המלאכות שבמשכן כדי לרמז שהכל מגיע מחכמתו ית', ר' וועלוול מוסיף כי תוך כדי השיחה ר' שלמה אהרן החל לעצום את עיניו ולהיכנס לעומק הרעיון הזה, 'הוא החל להרחיב בנושא ולדבר ממנו בהרחבה למעלה מחצי שעה כשאני מבין שהוא פשוט לא פה'...

הבורח מן הכבוד

לא התקרב ר' שלמה אהרן לרבינו הקדוש בשביל לקבל ליטרת כבוד, לו חפץ היה בו באותו כבוד היה נענה להצעת האדמורו"ת לאחת מחצרות החסידות הנודעות אשר נותרו ללא רועה באותם ימים רחוקים, הצעה שהונחה לפתחו עת היה צעיר לימים מחמת ייחוסו הרם בהיותו גם בן אחר בן לרבי שלמה קרלינר זי"ע וגם נכד לרבי אהרן הגדול מקרלין זיע"א - ומסיבה זו אכן נקרא שלמה אהרן.

העיד באוזנינו ר' יצחק רוזנפלד הי"ו כי בהיותו נער צעיר האזין לשיחה שהתנהלה בינו לבין כמה מוותיקי חסידי קרלין, איך קען נישט, איך קען נישט' (-איני יכול, איני מסוגל), התחנן אז בפני זקני החסידים שניסו לשכנע אותו ליטול עליו את כתר ההנהגה. בנקודה זו מוסיף בנו ר' יצחק הי"ו 'פעם שאלתי את אבי אודות סיפור זה, הוא

היתה בהיותי נער צעיר, אבא ז"ל הציע שנלמד ליקוטי מוהר"ן בחברותא, התחלנו ללמוד תורה א' ואבא החל לקרוא בהטעמה מילה אחר מילה "ידע, פי על ידי התורה נתקבלים כל התפילות וכל הבקשות, שאנו מבקשים ומתפללים", אבא קורא כל הברה, לוגם את המילה, מגרגר אותה בפיו, ממצה בה כל טיפת טעם וקורא שוב, לאט, עוצם את עיניו, שואף מלוא ריאותיו את האותיות הקדושות ולואט בהטעמה... והחן והחשיבות של ישראל נתעלה ונתרומם בפני כל מי שצריכו הו ברוחני הו בגשמי, מתפעם, מתרכז בנקודה נעלמת באופק וחוזר שוב ושוב, מה זה חן? הוא שואל אותי במבטו המיוחד, ואנוכי נער צעיר, מתבונן ולא מבין על מה המהומה... אבא הלא קרא את השורה הזו מאות פעמים בחייו, נהירין לו שבילי התורה הזו כשבילי 'אשרי יושבי ביתך', 'בוא נתקדם' חושב אני לעצמי, 'הבה נשנן, נסכם, נחדש, נבין מהלכים בתורה, מה זו החזרה וההתפעלות, מה התחדש פה לאבא...?!' לאחר מספר דקות שאלתיו מה הסיפור... ואז הניח אבא בנפשי את היסוד הזה שהיה בעצם התובנה הראשונה ללימוד ליקוטי מוהר"ן, 'כשאתה ניגש ללמוד תורה של רבינו עליך לגשת מחדש לגמרי... עליך לוותר על כל מה שהבנת עד כה, על כל המהלכים' שהיו לך בתורה הזו, מתוך תקווה איתנה שאולי הפעם תבין ותחוש מה שלא חשת בו... אולי תזכה לדלות עצה חדשה, תובנה אחרת, משהוא לא מוכר.. שכן דברי רבינו הקדוש ממקום גבוה מאוד הם ויש לדקדק בהם כבמקרא ממש'... אפיזודה זו יש בה כדי ללמד מעט מן המעט על הקשר המיוחד לרבינו, על תפיסת העולם שרבינו הקדוש במרכזה, ועל האמונה היוקדת שהיתה לו לר' שלמה אהרן בדברי רבינו הקדוש, אין ספק כי כל מי שלמד בחברותא ליקוטי מוהר"ן עם ר' שלמה אהרן ולו פעם אחת נגה בליבו אור חדש, וצורת הלימוד הזו נותרה עימו לכל חייו.

בני שיחי אינם מניחים, חשים כי טרם הבהירו את עוצמתו של המהלך עד תומו, ר' מרדכי מתלהט לרגע, קח למשל את תורה י"ז שעכשיו אנו לומדים אותה בכללים שלנו, רבינו הק' מדבר כידוע בתורה זו על יראה ואהבה, מרגלא בפומיה דאבא כי כשרבינו הולך ללמד אותך מהי יראה ואהבה עליך להתנתק מכל מה שידוע לך על יראה ואהבה, להשיל מעמך כל הקדמה מוכרת וכל רעיון ופירוש ישן, כי אם רבינו עוסק בכך הרי הוא בהכרח בא לחדש בעניין דבר חדש לגמרי שלא נודע עד כה, וכרגע עליך רק להתאמץ ולגלות ולהתחיל ללמוד מחדש מהו אותו דבר שרבינו מגלה כאן, אבא ניחן בחוש תיאטרלי מאוד, 'אז מה זה בעצם יראה' היה שואל בניגונו המיוחד בהתלהבות חדשה כשכולו נפעם, צורתו הרבנית ההדורה ועיניו המאירות כולם אומרות התפעמות והתרגשות... והיו הדברים שמחים ומאירים כנתינתן מסיני - - -

יכולת העיון שלו היתה מן המפורסמות, לא אחת היה ניתן לראותו יושב בעיניים עצומות ומנענע בראשו הלך ושוב ימינה ושמאלה לפעמים

שמחה דקדושה. ר' שלמה אהרן במשתה היין

מתאים) הרהרתי לעצמי... כששיתפתי את אבא במחשבותי כשהבית התרוקן, הביט בי תמה, 'זכי עלי לשנות משהו בשביל להיות יותר יפה בעיני אנשים?' כאומר בעצם, 'או שאני עובד על תאוות אכילה באמת גם ביני לבין עצמי או שאני נוהג בצורה שווה הן ביני לבין עצמי והן כלפי אחרים, אולם מצג שווה לא אציג'. איש אמת.

ככלל לא היה מספר על עצמו שום הישג, ולא תלה בעצמו שום דבר, רק לעיתים בדרך אגב כשהיה צורך השעה היה מספר כי עשה דבר כזה וכזה ולפתע גילינו שהינו בקי בסוגיא זו וזו, 'נהג למשל פרט מידע שנודע לנו רק בשבעה' מספר ר' יצחק, סיפר לנו הרה"ח רבי צבי חשין שליט"א עת שבא לנחם בימי השבעה, כי בשנת תשנ"א היה בנסיעה ארוכה לאומן עם אבא, הנסיעה שהיתה דרך רומניה לקחה 18 שעות, בנסיעה זו העלו ר' שלמה אהרן ור' צבי דיון מעמיק בשורת סוגיות עמוקה, הם עברו מנגלה לנסתר ובסוגיות עמוקות בש"ס ובענייני השקפה, כשר' שלמה אהרן מגלה רחבות עצומה של ידיעות בהיקפים לא רגילים 'מה אומר לכם' אמר לנו ר' צבי שמפורסם בבקיאיות וידענותו העצומה, 'המוח חישוב להתפוצץ'.. כך הוא חזר שוב ושוב, ואנו ידענו שאבא יודע ללמוד.. אבל כששומעים כזו עדות מר' צבי הדבר מקבל גושפנקא, אולם אבא פשוט לא עשה עסק מעצמו בשום ענין.

אמונה יוקדת ותמימות מופלאה

לצד חריפותו הגדולה ולצד היותו מחדש ועמקן עצום, היוותה ניגוד נפלא התמימות שהייתה מנת חלקו, הוא יכול היה להתפעל מהנהגה תמימה וזכה של נער צעיר הרבה יותר מאשר חידוש ופולפול נפלא, הוא העריך ואהב באמת תמימות ויראת שמים זכה ופשוטה, וכשהיה שומע דיבור אמת כזה היה מבקש מהדובר לחזור על הדבר שוב, ואם היה פוגשו בהזדמנות אחרת היה מבקש לשמוע אם יש באמתחתו חידוש חדש או איזו תובנה מעניינת מעולם אמיתי ונקי מלא תמימות טהורה.

'אם עסקינן בבקשת האמת שלו אני חייב לומר עוד כמה מילים' מוסיף ר' מרדכי, 'אבא לא סבל קרומקייט (סברות עקומות) אבא לא אהב בכלל את התדמית הזו שבשביל להיות ברסלב' צריך להיות אדם לא מן היישוב, או בעל הנהגות משונות, אבא סבר כי דרכו של רבינו היא שיא יישוב הדעת, לעיתים היה מצטט משפט ששמע מר' אליהו חיים רוזין בשם מראבר"ן 'עדיף לישון כמה שצריך ולהתנהג בשאר הזמן כמו בן אדם מאשר להיות ער מעבר לכוחות ולנמנם כל היום כמו סוס'.

לצד האמונה היוקדת ברבינו הק' היתה

לא הרחיק בעניין ורק אמר לי: 'בלי רבינו הייתי חושב שאני יכול לעזור לאחרים, ובזכות שאני מקורב לרבינו אני יודע שאפילו לעצמי איני יכול לעזור לולא רבינו'.

משכך, בז היה לכל אותם גינוני כבוד המקובלים בעולם, אחת היתה לו אם היה יושב בכותל המזרח או בשורה האחרונה, לא 'בורח היה מן הכבוד' כי אם בת שחוק של ליצנות היתה עולה על שפתיו כאשר משהו חלק לו מאותו כבוד כמו אומר הוא - הלא אני ואתה יודעים שנינו כי אין בי שום דבר מה מיוחד הראוי לכבוד... ובניו מוסיפים בחיך 'אם כבר יושב היה בכותל המזרח, לא היה מהסס לבקש שיביאו בפניו את בקבוק השתיה המצונן, שאין הוא יכול להגיע אליו כאשר נמצא הוא בקצה שולחן הכבוד... ולמרות שהיה בעל גינוני נימוס ומלכות, תמיד הרגיש פשוט ולא היה לו כל ענין בכותל המזרח, ובמשחקי כבוד' - - -

'הוא היה איש נעים שיחה ועממי מאוד' מספר ר' מרדכי, 'היתה תקופה שהיה בביתו כולל ליקוטי מוהר"ן קטן, ישבנו שם קבוצה קטנה של אברכים רציניים והגיגנו באחת התורות בליקוטי מוהר"ן אנו יושבים ולומדים והדברים שמחים ומאירים ור' שלמה אהרן יושב שקוע ב'תורה' כשמעת לעת טועם ממנת גלידה שהיתה לפניו.. 'אברך הייתי בינותם וחשתי מעט תחושה של אי נעימות.. 'עס פאסט נישט' (-זה לא

הסיפורי הנשיות עם ההנחה של ר' מרדכי

בהשתטחות על ציונו של סביו ר' שלמה מקרלין מיד לאחר שנחשף

יחד עם מו"ר גדליה קעניג

אביו ר' מרדכי שקוב בלימודו

לקיים את כל העצות של רבינו כפשוטם ממש, כשהיה הולך ל'פעלד' למשל, היה שואג בקולות רמים מאוד כארי ממש וכמי שאין מסוכן כמוהו, והיה בוכה ומתחנן בפני הקב"ה שיחזירהו ויקרבנו אליו, כשאברכים שהתלוו אליו היו מתביישים בליבם באומרם 'אם כך זועק יהודי מבוגר - כמה אנחנו צריכים לזעוק'... ומאיך כל מצוה ומצווה היה עושה בחיות פשוטה ונדירה תוך שהוא מתאמץ להחיותה ולהתבונן בעשייתה באופן החי ביותר, לא אחת היה פונה לילדיו 'קינדער הנה באה שבת - - הנה מגיע סוכות - אוטוטו קבלת התורה - - במין ווארמקייט וחמימות ומתיקות כזו שאין לשערם, במין חיות פנימית שכזו, פעם באיסרו חג - סח'ר' יצחק הוא פונה אלי' הנה אתה הולך לעשות דבר ששבוע שלם חיכית לו, הנה הולכים להניח תפילין אמר בחיך מלא חיים, וכך היתה דרכו הן במירות שבת, הן בכל דבר, תדיר התבונן איך לא לעשות את הדברים 'מלומדה' אלא עם כל ההרגש, כך היה למשל בחול המועד סוכות, הוא היה נוסע במיוחד לירושלים לילה אחר לילה למקומות בהם רוקדים שעות רבות כמו בקרלין למשל והיה מצטרף אליהם במיוחד לרקוד ולשמוח, אגב, מוסיף ר' יצחק הוא היה מזכיר את דברי רבי אברהם ב"ר נחמן אודות הריקודים שראה אצל אנ"ש שאלו ריקודים של יראה ולא מספיק מלאי שמחה כפי הנדרש, תרקוד אבל תהיה מלא שמחה מחד שמחה בדת ולא רקידה ריקנית של הוללות ומאיך רקידה שיש בה יותר מן השמחה ופחות מן היראה, ובקיצור, שימת לב מזדיקת לכל פרטי העבודה שיהיו על מתכונתם כראוי.

בעל הרגש נפלא ונעים היה ר' שלמה אהרן, כל העת היה מוחו אחוז שרעפים, הוא לא פסק מלהרהר בדברי רבינו הקדוש בהם עסוק היה באותה תקופה, ולא פסק מלחדש בהם חידושים כנהר שאינו פוסק,

למד ר' שלמה אהרן כמה וכמה שנים ותקופה מסוימת עסקו בחבורה בתורה זו, עורר אותם ר' שלמה אהרן להדר ולרכוש ציצית שנעשתה ב'ניפוץ לשמה' ולאחמ"כ עוררם לקשור ציצית עם חוליות דייקא כפי שדייק ר' גדליה מלשון רבינו שם 'חוליות וקשרים'.. והכל היה לעובדא ולמעשה.

ר' וועלוול מוסיף 'לא אשכח כיצד הפך פעם ר' שלמה אהרן את כל הכולל שלנו כדי להבין מדוע רבינו כותב בתורה נ"ד שיד בחינת שמחה, הוא פנה אלי' 'תשכח כל מה שאתה יודע ותחשוב הכי רחוק שאפשר מה הקשר בין יד לשמחה' כך פנה לכל מי שנכנס לביהמ"ד והקשיב בכזה חן ותמימות לכל סברא של כל מי שנכנס להתפלל כשהוא מקשיב לכל אחד בנעימות וכבוד.

מאיך, מחדד ר' יצחק, אבא נזהר מאוד מאוד מלחדש הנהגה מעשית אם אין לה מקור בדברי רבינו הק' או בשאר ספרי אמת, 'זכורני בימי נעוריי, הייתי בדרכים עם יהודי חשוב מאנ"ש והיינו זקוקים לנסיעה במונית. במקום עברה מונית אדומה, ובן לויתי סירב לעלות למונית האדומה מחשש ל'תגבורת הדינים' כפי היוצא מדברי האר"י הקדוש שצבע אדום רומז לדין, נער הייתי והתפעלתי מהנהגה זו, ובהגיעי לביתי סיפרתי זאת לאבי, הוא התבונן בי ממושכות ואמר לי בלחש 'תזהר מדרך זו'... ואז החל להסביר לי ארוכות עד כמה לא נכון ומסוכן הדבר הזה, עד כמה אין להוסיף הנהגות וחומרות שאינם כתובים בפירוש וכל מקורם בהשגות אישיות שאין להם על מה שיסמוכו'... כזה היה, מצד אחד חיפש כל הזמן להוציא עצות חדשות מתוך היוצא מלימוד התורות של רבינו, אולם מאיך נזהר מאוד לא להוציא למעשה שום הנהגה שאין לה מקור מפורש כמובא בשיחות הר"ן ור"ס"ז.

הפשיטות של ר' שלמה אהרן הובילה אותו

לו אמונת חכמים בכל ספרי הבעש"ט הק' ותלמידיהם, הוא למד והכיר את ספריהם ודברי תורתם, ואדרבא, דווקא מתוך היכרותו העמוקה כל כך עם דבריהם זכה להבין להעמיק ולהשכיל נועם אמיתיות תורת רבינו הקדוש יותר משאר ספרי אמת. ודווקא ידיעה זו היא שהביאה אותו לכזו אמונה ברבינו ולכזו אהבה שאין לה גבול לדברי תורתו, ר' יצחק מתאר בהתרגשות כיצד מידי ליל שבת כאשר היה מזמר את הפסוק הנודע 'רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה' היה חוזר שוב ושוב בהשתקקות נפלאה על התיבה ע ל י ת ע ל י ת על כולנה... בתנועה הידועה של ר' גדליה קעניג, כשהוא מסביר בשמו כי רק כשיודעים את מעלתם של שאר הצדיקים שעשו חיל, ניתן להבין את מעלתו של הצדיק שעולה על כולנה.

ר' מרדכי רוצה לחדד דבר מה נוסף, 'עיקר לימודו היה להוציא חידושים מעשיים ממש מדברי רבינו הקדוש והעיקר היה אצלו לעובדה ולמעשה, פעם ראיתי כשהוא הולך במשך תקופה עם כפיות חדשות בכיס כאשר מידי יום הוא מטביל כפית אחת במקווה ומעביר לכיס השני, בתחילה לא הבחנתי בדבר מה יוצא דופן אולם משראיתי כי הדבר חוזר על עצמו וביררתי את סיבת הדבר ביאר לי כי על פי המובא בליקוטי הלכות על תורה ס"ו טבילת כלים מועילה לדבר מסוים שבו היה זקוק לסיוע מלמעלה, ומשראה כך, ביצע זאת בתמימות ופשיטות הלכה למעשה והיה נוהג כך מידי יום ביומו במשך כמה שנים...

דבר דומה מספר ר' וועלוול חשין מספר 'שכשישבנו במירון ועסקנו בתורה ז' שם מבאר רבינו שע"י מצוות ציצית ניצולים מעצת הנחש, הוא שאלני מה מחדש פה רבינו לשים ציצית ? זה הלא שולחן ערוך פשוט! לאחר יישובים שונים עלה בדעתו לומר כי גם אם הציצית כשרה בדיעבד למשל כשיש בה 7 חוטים עדיין אין זה השלימות של ציצית וזה הכוונה להיזהר בציצית! גם הר"ר גמליאל עקשטיין מתאר כיצד כאשר עסקו בתורה זה בכולל חצות בביתר עילית בו

המנגינה.. של נועם.. של אמונה.. של עין טובה..
 'פעם ראה אותי בצעירותי עם מלא התעוררות
 ואנחות של אחד שמעוניין להיות עובד ה',
 והרגיש שיש בזה קצת סכנה שתמשוך אותי גם
 לעצבות ח"ו, הוא תפס בידי ואמר לי 'דע לך בני
 הדרך של רבינו הקדוש זה רק שמחה, האמן לי,
 אם תלך כל היום עם שמחה ואזמרה, הקב"ה
 יזכה אותך מפעם לפעם במשך היום ובפרט
 בשעה התבודדות לכאלו אנחות וגניחות עמוקות
 מעומק הלב, שלא תאמין שאפשר לזכות לכאלו
 גניחות עמוקות, וזה יקרה דווקא אם תציית
 לרבינו הקדוש ותלך כל היום בדרך של השמחה.
 גם כששוחחתי איתו פעם אודות עניין שמירת
 עיניים ברחוב הומה כגון גאולה וכדומה, אמר
 לי שר' גדליה היתה לו דרך שלימה איך אפילו
 כשחוצים רחוב הומה, ניתן לא לראות כלום.
 ואמר לי חציתי עכשיו פה את גאולה ולא שמתי
 לב לכלום. הדרכותי המיוחדות היו לנו לעיניים
 בצמתים חשובים, גם כשראה פעם את אחד מבני
 המשפחה שהתקרב לאיזה דרך מסוימת. אמר
 לו.. תאמין לי, שאני יודע שאין זו הדרך ואני יכול
 לומר לך שהרבה מאד חיפשתי וחיפשתי.. ואין לך
 אפילו את הכח לחפש כמו שאני חיפשתי, ואני
 אומר לך שאין זו הדרך העולה בית ק-ל.

ר' יצחק מוסיף כי הנקודה של בין אדם לחבירו
 היתה מאוד בולטת אצל אביו, הוא היה מאוד
 רגיש לצער הזולת ומסוגל היה ממש לבכות
 ולהשתתף בצער, אבי הכיר פעם אחד שהיה ל"ע
 מוכה שחין חשוך מרפא, ואחר זמן פגשו וראה
 שהבריא, 'אבא הגיע הביתה וכולו שבח והודיה
 להש"י' שמעת שהלה הבריא? מה אתה לא שמח?
 צריך ממש להודות להש"י על כך - -

ככלל היה משתדל להדר במצוות הצדקה, ר'
 יצחק מתאר: 'עברתי עימו כמה פעמים ברחוב
 גאולה בירושלים, שם שוהים קבצנים ופושטי יד
 רבים, והבחנתי כיצד הוא עובר מקבצן לחבירו
 ומקפיד לתת מטבע לכל אחד ואחד, יום אחר יום,
 פעם שאלתי מה עם הענין שרבינו הקדוש אומר
 להקפיד לתרום דווקא ל'עני הגון' והשיב לי שזה
 הולך בעיקר על סכום גדול. כמו כן זכורני כי פעם
 עבר יהודי בשטיבלאך ומכר איזה ספר שחיבר,
 ומיד איך שהציע את זה לאבי הוא קנה ממנו את
 הספר, ושאל אותי אם אני חפץ בו, משום שלא
 היה לו צורך בזה, מיד שאלתי אותו אז למה קניתי?
 ענה לי שהוא פשוט רצה לתמוך בו בדרך של
 כבוד... כמה אופייני.

כמו כן היה נזהר מאוד לא להשאיר אצלו
 'מעשר געלט' ואם לא היה סיפק בידו לתת, היה
 רושם במדוקדק והיה נזהר בדבר מאוד מאוד
 כאילו שמחזיק בידו כסף שאינו שלו. כך גם
 הייתה זהירותו בשאר עניינים שנראים שולים
 לכאורה, למשל בשעת האוכל תמיד היה מקפיד
 ביותר לחבוש כובע עליון לראשו, ובמקרים בהם
 לא התאפשר הדבר היה שולף מכיסו כיפה נוספת
 ומניחה על ראשו על מנת שיהיו לראשו שתי
 כיסויים בשעה האכילה.

לפני שהדבר הפך להיות נחלת רבים, פעם שוחח
 בפני בחורים צעירים ואמר שדרכו של נער
 להתאונן על מצבו הרוחני לפני הש"י ולמשל אם
 יאכל ארוחת בוקר עשירה הרי שאחר כך ילקה
 אותו ליבו על כך שנפל בתאוות אכילה, ויתחנן
 לפני הש"י על כך, אולם ר' שלמה אהרן בשיחתו
 אמר לנערים עלינו לדעת שצריכים להפריד
 בין הדברים, קודם כל תודה להש"י שנתן לך
 שפע לאכול, אח"כ תתפלל על ה'תאוות אכילה'
 שלך. מידה זו של דיוק ונועם שזורה היתה בכל
 השקפתו, כגון בעבודת ימי הפורים בהם סבור
 היה כי רק בתענית אסתר הוא זמן הצעקה
 אבל עבודת השמחה היא כבר מליל פורים,
 מליל התקדש החג!

ר' יצחק: 'הוא היה מלא שמחה תמיד, שמחה
 ונעימות ומוחין דגולות ורחבות הדעת, גם כשהיה
 מחנך אותנו זה היה בלי עצבים, בלי 'בייקיטי', כל
 שבת שולחנות השבת היו מלאים בכל טוב כי היה
 מאמין בפשיטות בדברי רבינו הק' שאכילת שבת
 קודש כולה אלוקות, היתה כזו נעימות וכלול זמירות,
 בנועם, בכיסופים, בדביקות... סעודות השבת היו
 ארוכות מתוך שהיה נוהג להאריך בזמירות ובניגוני
 שבת, אגב, היתה לו הנהגה מעניינת שבכל פעם
 שהיה שר ניגון שאין עליו מילים, תמיד היה מנגנו
 עם המילים, שבת קודש! שבת קודש!

פעם העיר אותי לתפילה בראש השנה, הוא לא
 אמר לי 'מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה', לא
 הפחיד, לא לחץ, אלא אמר לי בהתפעלות פנימית
 אתה יודע מה כותב המגיד ממזריטש זיע"א על
 מעלת הפסוקי דזמרה של ראש השנה?... זו היתה

ר' שלמה אהרן היה ממש חי את התורה והולך'
 עמה, וכך מספר הרב אברהם גליק הי"ו 'לפני שנים
 רבות עת היה בחור צעיר הם למדו בחברותא
 תורה נ"ד במשך כמה חודשים, בתורה זו מבאר
 רבינו הק' את כוחו של יוסף הצדיק לברר המדמה
 ומביא את הפסוקים 'יוסף ישית ידו על עיניך'
 'אסף אלוקים את חרפתי'. 'כשסיימנו את התורה
 אמר לי ר' שלמה אהרן שלכבוד הסיום ניסע
 לקבר יוסף הצדיק' נסענו לקבר יוסף הצדיק וכל
 הדרך ר' שלמה אהרן היה נראה כמי שמחשבותיו
 תפוסות בתורה שלמדנו כשכולו אחוז שרעפים,
 כשהגענו ליוסף הצדיק ר' שלמה אהרן ישב שם
 וחזר במשך זמן רב על הפסוק 'הוציאה ממסגר
 נפשי יהודות את שמך', גם חתנו ר' אברהם אלחנן
 יגלניק מספר שבימי בחרותו ראה פעם במירון
 את ר' שלמה אהרן כשהוא חוזר שוב ושוב על
 פסוק כלשהו במשך כמה שעות ב'הרגש' נפלא,
 הדבר השאיר עליו רושם כביר.

ככלל היה חידוש נפלא בדביקות שלו,
 והכיסופין שלו שנבעו תמיד מתוך תקווה דייקא,
 אם זה היה בתפילה שלו המרוממת במיוחד. ואם
 זה היה בסדר נאכט' שהיה מחזיק את המצה
 הרבה זמן בידו בכזה מין התפעלות ודביקות, והיה
 אומר אלקות! אלקות! וכך אותו הדבר היה בנרות
 חנוכה. כל דבר היה אצלו עם 'פראווען', היה חוזר
 על קטעים מסוימים בזמירות של חנוכה עוד
 הפעם ועוד הפעם והכל תמיד מתוך חיות של
 שמחה תקווה ודביקות.

ר' מרדכי מוסיף: גם כל העסק שעשה סביב
 העניין "שזכינו להיות הראש השנה" היו נראה
 בתחילה תמוה מאוד, אמנם רבינו אומר 'ראוי
 לו לשמוח מאוד מאוד אבל אף אחד לא העלה
 בדעתו לשכור אולמות ולהביא תזמורת ולערוך
 סעודה כיד המלך בתזמורת וריקודים.. אבל אצלו
 היה הדבר פשוט ביותר, אם רבינו ציווה לשמוח
 מאוד מאוד אז כך ראוי לנהוג! ואדרבה, היה
 מקפיד לערוך את השמחות הללו לא צמוד לראש
 השנה כשעדיין הראש השנה טרי בנפשינו אלא
 היה עורך אירועים אלו לקראת סוף השנה.

'ככלל' מציין ר' יצחק 'האמונה שלו ברבינו
 הקדוש והתמימות בענין הראש השנה שלו היתה
 עזה מאוד, תדיר היה אומר כי מי שרוצה לפעול
 בציונו הק' דברים מסוימים עליו להגיע שוב
 באמצע השנה, כי בראש השנה של רבינו צריך
 לעבוד רק על אמונה בכוחו של הראש השנה של
 רבינו זה תיקון אחר לגמרי, כמו רוצה להבדיל בין
 העבודה האישית של כל אחד אצל רבינו הק', לבין
 העבודה הכללית של הקיבוץ הקדוש שהיא עניין
 אחר לגמרי.

אחת ההנהגות והמידות הבולטות של ר' שלמה
 אהרן היתה ההודאה להש"י בכל מצב עוד הרבה

כל מצוה ומצווה
 היה עושה
 בחיות פשוטה
 ונדירה תוך
 שהוא מתאמץ
 להחיותה
 ולהתבונן
 בעשייתה באופן
 החי ביותר, לא
 אחת היה פונה
 לילדיו 'קינדער
 הנה באה שבת
 - - הנה מגיע
 סוכות - -
 אוטוטו קבלת
 התורה - - -
 במין ווארמקייט
 וחמימות
 ומתיקות כזו
 שאין לשערם,
 במין חיות
 פנימית שכזו

מציאות כזו בה אבא נמצא בעולם ואינו מגיע לקיבוץ הקדוש.

ר' יצחק מוסיף ומשתף ברגשותיו האישיים כי בליל זכור ברית שאז נפסק שהאבל יכול לצאת לסליחות יצא אף הוא לקלוז, 'עפ"י הסוד הנשמה כידוע נמצאת אצל האבלים ומהלכת עימהם, ותפסתי בדעתי שאבי מורי ז"ל נמצא כאן ממש במקום אשר איווה להיות כל ימי חייו, בסליחות זכור ברית אצל רבינו... לאחמ"כ הוצרכתי לגשת לעמוד והאפשרות היחידה היתה ללכת לציון, שם התפללתי שחרית, וכשאמרתי את התיקון הכללי הבנתי בעוצמה רבה כי אבי מורי הכ"מ נמצא כאן עימי בער"ה על הציון הזוכה להיות אצלו על ראש השנה ומי שמוסר נפש על עניינים מסוימים בחייו בוודאי שזוכה להם לאחר הסתלקותו כמובא בזוהר הקדוש שבמה שאדם דבק בחייו הרי הוא זוכה להיות דבוק בו יותר ויותר לאחר מאה ועשרים.

תהי יריעה קצרה זו גלעד לזכרו ואבן פינה לכל צורב ומבקש דעת הצדיק, להתחדש כנשר באמונת אומן בדברי רבינו הקדוש, ללמוד את תורתו, להגות בספריו, ולשאוב מהם באמת עצות חדשות כרצונו האמתי.

ולישרים, נאווה תהילה - - -

בנו ר' מרדכי מספר לנו כי ממש בימים אלו עומדת לצאת לאור חוברת חידושים וביאורים על תורה ל' בה ניתן יהיה להיווכח ולטעום מעט מסגנונו המיוחד ומעמקנותו הלא שגרתית, ובהזדמנות זו הוא מפנה בקשה לציבור שכל מי שיש לו חידו"ת של אביו או הקלטות של שיעורים שלו, שינהג בעין טובה ויעבירם למשפחתו בטלפון: 072-2986142 על מנת שיוכל העולם ליהנות מאור דברי תורתו.

ר' ועלוול חשין מוסיף כי פעם היה לו דיון עם ידיד מדוע רבינו הקדוש אינו מרבה לדבר בליקוטי מוהר"ן אודות 'בין אדם לחבירו'?' תירצנו תירוצים שונים, ופתאום עלה בדעתי לשטוח בפני ר' שלמה אהרן את השאלה הזו, על אתר הוא ענה לי, 'איני מבין את שאלתך הלא כל הליקו"מ מלא בבין אדם לחבירו' והוא התחיל למנות לי במקום תורות רבות כמו 'אזמרה', 'להמשיך שלום', וכך מנה עוד ועוד תורות, 'זה לא רק ההגדרה הפשוטה של בין אדם לחבירו שגם היא חשובה' הסביר 'אלא זה המדרגה הנעלה של בנ"א לחבירו, לרומם אותו, לחשוב על תכליתו ולקרבו להש"י, הנעימות שלו והמחשבות הטובות היו לחם חוקו ורוח אפו, פעם שמעתי ממנו שיחה שלימה על כך שאדם מטבעו נמשך לעצבות ומרה שחורה, מאחר והוא לא מכוון את מחשבותיו ונותן למחשבות על טרדות החיים להציף אותו ולשבש את הלך מחשבתו, ולכן עליו להתייגע לחשוב מחשבות טובות ולראות מה ה' כן משפיע עליו ולא להגיע למחשבות אלו.

ותשחק ליום אחרון

בעל זיכוכים היה ר' שלמה אהרן, ולמרות כל מה שעבר בחייו, היה איש אמונה אמיתי וחזק מאין כמוהו, כשהיה משוחח על אמונה היה פניו נינוחות לגמרי 'מי שיש לו אמונה חי חיים טובים לגמרי', היה אומר בכזו אמונה וכזה שכנוע פנימי עצום וחשנו ממש שליבו שלם עם אלוקיו עם כל אשר עבר עליו. ככלל, איש מפונק היה ולא הורגל בחוסר נוחות אולם האמונה שלו ברבינו הקדוש היתה לפלא, נוסע היה באופן קבוע בכל הזמנים לאומן, כששום מגבלת נוחות אינה מעיקה עליו, אותו איש תפנוקים בחיי היומיום הפך להיות איש שמוכן לסבול כל דבר אפשרי ולו בשביל להיות אצל רבינו הק' פעם אחת נוספת, בפרט בשנים האחרונות בהם היה מרותק לכסא גלגלים, ולא ויתר על שום נסיעה בזמנים הידועים שבת חנוכה שבועות ר"ח ניסן.

בצעירותו היה רוקד רבות עד כלות הכוחות אולם גם בשנותיו האחרונות כשכבר לא יכל לעמוד על רגליו היה מקפיד להישאר בבית הכנסת עד לסוף התפילה, והיה משתתף כפי כוחו בריקוד, מוחה כף ושר ועושה מה שעדיין אפשרי עבורו.

ר' שלמה אהרן נפל למשכב חודשים ספורים לפני הסתלקותו והיה מורדם ומונשם, בנו ר' יצחק שזכה להיות על ציון רבינו הק' בחודש אלול מספר כי במוצאי שבת סליחות עוד בטרם נודע לו כי אביו הסתלק התבודד לפני השי"ת בציון הק' והתחנן בפני השי"ת 'אבא שעשה כזה עניין מהראש השנה של רבינו כל ימי חייו לא יהיה כאן עימו? אולם משהגיעה הבשורה כי אבא נתבקש לשיבה של מעלה שמת' אל ליבי כמו רבים אחרים כי משמים גלגלו שלא תתרחש

בעיון גדול. במסירת שיעור בעיון בתורה הזמנית בכלל חצות

דשמי הוד ממעמד

סיום

ה'ליקוטי

הלכות'

שהתקיים

בשמחה כפולה

ומכופלת עם

סעודת הודאה

על ימי ראש

השנה תשפ"א

י. ברנר

תמונות: נחמן גולדשטיין

דיבורי התחזקות ורשפי אש על גדולת הליקוטי הלכות והשמחה העצומה שזכינו לרצונות וניסופים להיות אצל רבינו הקדוש ב"ה ח"י פה חפיק מרגליות הרה"ח ר' אליהו גודלביסקי שליט"א בדרשתו בכינוס

אמת מה נהדר היה המראה הגדול בהתאספם יחד שבטי ישראל כלל אנשי שלומינו שבעיר בית שמש וגם רבים מחוצה לה אשר באו והצטרפו לחגוג כאיש אחד יחד באור ושמחה את השמחה הכפולה ומכופלת, סעודת הודאה על ימי ראש השנה הקדושים שעברו על חסידי ברסלב בכל מקום שהם ברצונות וכיסופים עזים מן הלב אל המעיין הקדוש הנהר המטהר, בשילוב שמחת סיום שמונת כרכי הליקוטי הלכות שנלמדו דף אחר דף יום ביומו בחמשת השנים האחרונות והתחלת מחזור רביעי בלימוד הקדוש והנחוץ הזה.

סעודת ההודאה התקיימה לעילוי נשמתו ולזכרו של החסיד הנלבב האביק בתורת רבו איש חי ורב פעלים הרה"ח רבי שלמה אהרן גוטליב זצ"ל, אשר סעודות רבות יסד וערך בימי חייו על שמחה רבה זו שזכינו לקיים רצון רביה"ק להיות אצלו על ראש השנה, שמחה הנובעת מאמונתו בפשיטות בכל דיבור ודיבור שיצא מפי רביה"ק בין אם בארזי שלהבת סודה ובין אם נאמרה אחר השיחים, ומאחר שדבריו ברור מיללו: ש'מי שהיה אצלו על ראש השנה ראוי לו לשמוח מאד מאד' הרי שחסידי כרבי שלמה אהרן יערוך סעודה רבה לרבותי עם. האף אמנם שרוב אנ"ש זכו להיות השנה אצלו ולחלקו בעיקר ברצונות ובכיסופין אין סוף - אין בזה מכדי להפר במאום את שמחת המצהלות שהרי 'העיקר הוא הרצון'.

שהוא "הגן עדן של הקב"ה" כמאמר רבי נתן. רבינו אומר בתורה י': כד אתא יתרו ואמר 'עתה ידעתי כי גדול ה' כדנין איתסלק ואיתי- קר שמא קדישא עילא ותתא - שכאשר בא יתרו שלא הניח עבודה זרה בעולם שלא עבדה ואמר 'עתה ידעתי' והודה בגדולת ואחדות ה', היה קידוש השם גדול ביותר. ורבינו אומר שם, ומוהרנ"ת חוזר על כך פעמים רבות ב'ליקוטי הלכות', שיש להקב"ה נחת רוח מיוחדת מהרחוקים המתקרבים אליו, וזה ה'גן עדן' של ה'. וכל זאת לעילוי נשמת ידיד נפשי, ר' שלמה אהרן גוטליב ז"ל, היקר באדם וחסיד - אשר במהלך מאות השעות שעשיתי במחיצתו במשך השנים, הנני יכול להעיד איך שראה טוב בכל יהודי ואיך שאהב כל ברסלב'ר חסיד וכל יהודי.

גדולת השמחה וההתחזקות

במכתבים שרבי נתן כתב לבנו ולכל אנשי שלומינו ולכל יהודי, רבי נתן מתחנן לקחת את הדיבורים של רבינו באמת, באופן אישי ביותר, לדעת ולהאמין שרבינו מתכוון אליך. רבי נתן אומר שמשש רבינו השיג את המדרגה העצומה שלו בכוח מידת ההתחזקות, וכמו כן רבי

ובראשונה נתא- ספנו כאן, חסידי די ברסלב, כאיש אחד בלב אחד להודות להשי"ת על שזכינו להיות אצל רבינו הקדוש על ראש השנה. מי שזכה לכך בפועל - בוודאי ובוודאי שע- ליו לשמוח כל השנה. אולם גם מי שלא זכה להיות באופן פיזי, כפשוטו, הרי בוודאי נחשב שהיה שם - שהרי מאמינים אנו בדברי חז"ל ש"חייב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". ובפרט שאצל רבים לא היו אלו מחשבות בלבד, אלא מסירות נפש שאין לשער ואין לתאר - ואם כן, כולי עלמא מודי שבודאי היינו בפועל על ראש השנה.

אלא מאי, כנראה שרבינו הק' החליט השנה משום סיבה נעלמת הידועה אך ורק ליודע כל תעלומות. אפשר שנתגלגל הדבר באופן כזה כדי שכל העולם ידבר מהראש השנה של הרבי. שכידוע, כל העולם דיברו מזה, ודומה שעוד לא היה 'כרוז מהודר' כמו השנה מעור- לם. אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו, שאנו אנשי רבינו, ברסלב'ר חסידים. אשרינו אשרינו אשרינו! הסיבה השניה בעבורה נתאספנו היא לח- גוג את סיומו של הליקוטי הלכות הקדוש,

סיום ה'ליקוטי הלכות' בסדר הדף היומי חל הפעם - **ביום שמחת תורה, בעת שְהֵינּוּ שְמַחִים בְּשִׂמְחָה שְׂאִין לָהּ קֶץ - שְמַחַת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר זָכִינוּ לְהִיּוֹת עִם סִגְלָתוֹ וְנָתַן לָנוּ כְּלֵי חֲמֻדָּתוֹ, וְקִרְבָּנוּ לְעִבּוּדָּתוֹ וְכו' -** כלשון מוהרנ"ת בעלים לתרופה, כשהוא מוסיף בהמשך דבריו: **הַעִירוּתֵיךְ עַל עֵינֵי שְמַחַת תּוֹרָה וּבְכֻנָּה הַרְבִּיתִי זְבָבִי, כְּדִי לִזְכֹּר תְּמִיד שְמַחַת יִשְׂרָאֵל, כִּי יֵשׁ לָנוּ לְשִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה הַזֹּאת תְּמִיד בְּשִׂמְחָה שְׂאִין לָהּ קֶץ אֲשֶׁר זָכִינוּ לְהִיּוֹת מְזַרְעֵי יִשְׂרָאֵל וּלְקַבֵּל תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו הַקְּדוּשִׁים וְכו' וְכו'.** אֲשֶׁרִינוּ מֵה טוֹב חֶלְקֵנוּ וְכו', ושמחת התורה הלא שמחה אחת היא עם שמחת 'קיום התורה' שמקבלים כל הוגי ה'ליקוטי הלכות' יום יום, אם כי היה ראוי לערוך מעמד אדיר כראוי וכיאות לכבודה של תורה, אך לאור המצב הקשה השורר בעולם, לא פיללנו לקיים את השמחה ברוב עם, ואכן התפרסמו מודעות ברוב בתי הכנסת של אנ"ש ברחבי הארץ להעלות על לבם שמחת הסיום יחד עם ריקודי שמחת התורה ביום הקדוש והנשגב.

אולם כעבור יום שמחת תורה, נתעוררו

שמעון בר יוחאי והאר"י הקדוש ורבינו הקדוש - וסיים על עצמו, ולמה אני זכיתי למה שזכיתי ל'פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה', כי גם לי היה את מידת התחזקות. יש שיחה מאת רבינו ז"ל, המובאת ב'ששון ושמחה' בהגהות של ר' שמואל הורביץ ז"ל - הוא מביא שם שרבינו אמר שאם יהודי עשה פעם איזה דבר טוב, איזו מצוה - אם קלה, אם חמורה, דאורייתא או דרבנן, מדברי סופרים או אפילו מנהג ישראל - יכול להיות שמח ולרקוד עם שמחת מצוה זו כל ימיו.

כאשר ראיתי שיחה זו, חשבתי שבודאי רבינו מדבר על צדיקים גדולים, אבל בא ר' אברהם ב"ר נחמן ואומר מפורשות, כי הכוונה היא אפי' לו ליהודי שהיה חי כגוי גמור ורק עשה מצוה זו ולא יותר, מת בלי הרהור תשובה - וסיבת הדבר, כי על כל העבירות שעבר יצטרך ליתן דין וחשבון, ולהזדכך אחרי מאה ועשרים בייסורים קשים ומרים - וגם אם יקח הדבר אלפי שנים, הרי בסופו של דבר יזדכך ויטהר לגמרי ולא ישאר שום זכר מכל החטאים עוונות ופשעים שעבר בחייו, ואזי ישאר לו רק השכר עבור המצוה היחידה הזאת שקיים, שעליה יקבל שכר לנצח נצחים, להתענג על ה' עד אין סוף. ועל נקודה זו מדבר רבי נתן שוב ושוב, עד אין שיעור, כי צריכים לחזור על נקודת ההתחזקות פעם אחר פעם - כדברי רבינו - שבשעה שהיצה"ר מכשיל יהודי בעבירה, כוונתו היא להפילו אל היאוש הבא לאחר העבירה, כוונתו היא להפסיק את האדם מן הרצון אל הקדושה, לגרום לו שלא ירצה את השי"ת ואת התורה והמצוות. זו היא מזימתו, שלצערנו מצליחה בכל כך הרבה מקרים.

אין שום ייאוש

ודווקא בנקודה זו צריך התגברות גדולה, כי רוב בני ישראל מיואשים - ובאומרו 'יאוש' אין הכוונה לעצבות והליכה בראש מורכן, אלא להיפך - שהוא הולך בראש זקוף ומורם, נפוח מגאוה על קניני העולם הזה שהשיג ברוב כשרונו, יש לו דירה ורכב... אך לבו מלא וג' דוש ביאוש... יאוש מלעבוד את השי"ת... יאוש מלהיות 'ערליכע איד'... יאוש מלזכות לשמירת העניינים... מללמוד את התורה או להתפלל כראוי... וכל זאת למה? כי הוא מרגיש שהוא כבר ניסה כ"כ הרבה פעמים, במשך עשרות שנים, והשקיע כ"כ בתורה ותפילות, בצדקה, במקוה, בהתבודדות, בנסיעות לציון הקדוש, ולמרות הכול רואה שעדיין לא מצליח, ומה יעשה...

מסופר ששמעו פעם את ר' שמואל הורביץ מתבודד, וכך צעק: רבונו של עולם, אני צועק וצועק וצועק, והבעל דבר עושה את שלו... אני צועק וצועק וצועק, והבעל דבר עושה את

שלו... [א"י שריי און איך שריי און איך שריי און דער בעל דבר טוט זיך זיינס"! רבותי, כאשר מתבוננים בדבר אי אפשר להבין כיצד באמת אפשר להתחזק. הלוא בן אדם בעל כוחות אנושיים אינו מסוגל להכיל כאלו תקוות נכזבות, ולעמוד איתן מול כאלה נפילות... אך באמת את זאת צריך לידע, כי לא בכוחנו אנחנו עושים! לנו באמת אין כוחות! רק בכוחו הגדול של רבינו הקדוש שצווה ואמר 'אין שום יאוש בעולם כלל!' זה הכוח שבזכותו אנחנו יכולים לשרוד!

השי"ת ריחם עלינו, על דור המצוי בחמישים שערי טומאה ומתמודד עם הנסיגות השפלים ביותר, ושלח לנו את רבינו הקדוש שע"י עוצם

השי"ת ריחם עלינו, על דור המצוי בחמישים שערי טומאה ומתמודד עם הנסיגות השפלים ביותר, ושלח לנו את רבינו הקדוש שע"י עוצם תוקף קדושתו יכול כל יהודי להגיע לחדרגה כזו ש'אין שום יאוש בעולם כלל'. וצריכים לחזור על כך עשרות מאות ואלף פעמים, יום יום.

תוקף קדושתו יכול כל יהודי להגיע למדרגה כזו ש'אין שום יאוש בעולם כלל'. וצריכים לחזור על כך עשרות מאות ואלף פעמים, יום יום.

אפשר לצאת מהגיהנום

כי זאת עלינו לזכור - אנו מצד עצמינו חסרי סיכוי, אך בכח רבינו יש לנו מאה אחוזים של סיכויי הצלחה! רק שלא נתייאש, רק שנשמע לו ונציית לעצותיו, כמו שרבינו אומר בתורה מ"ט חלק שני - "ומה שנעשה עמו ממילא אל יחוש ואל יסתכל על זה כלל", ולמה? כי יש לנו כזה רבי, ויש לנו כזה תלמיד רבי נתן. לפני הסתלקותו אמר רבינו: "מה לכם לדאוג מאחר שאני הולך לפניכם". רבותי, הבה ונתן בונן בדברים הללו, הרי בודאי ובודאי שיש לנו מה לדאוג, הלוא יש תר"ג מצות וכמה וכמה הלכות בשו"ע שאין אנו עומדים בהם ומקיימים אותם כדבעי, ויש שכר ועונש - וכיצד לא נדאג.

אלא מאי? בודאי שיש מה לדאוג, אך יש זוהי התשובה לכל הנסיגות והקשיים: מאחר שאני הולך לפניכם!

מובא בחיי מוהר"ן שרבינו אמר שיש לו את הכח כמו דוד המלך ע"ה, להעלות נפשות משאל תחתיה. אך באמת יודע כל ברסלבר, שרבינו לא מחכה רק לאחר אריכות ימים ושינים להוציא את האדם מן הגהינום, וכל מי שמציית לרבינו ומשתדל ללמוד ספריו - ובעיקר את ספרי רבי נתן המעוררים את הלב לענין של רבינו השייך לכל אחד למעשה, מתוך התחזקות נפלאה - לא ימלט שלא יהיה לו בכל יום אלפי ומאות אלפי הרהורי תשובה והתחדשות בעבודת השם מחדש, כל הזמן.

לחזור זאת אלף פעמים

לסיומא, במכתב ר"ע ר' נתן כותב בערב יום כיפור לפנות בוקר לפני שחרית לבנו רבי יצחק, ואקריא קצת מתוכו: "אולי תשימו אל לבכם לקיים דברי אדוננו מורנו ורבנו זכר צדיק וקדוש לברכה להפך כל מיני יגון ואנחה לשמחה, כאשר כבר דברתי עמכם בזה הרבה. ועדיין יש הרבה לדבר בזה באופן שתבינו בעצמכם איך להתחזק לקיים זאת להפך הכל לשמחה" - ואחר שמאריך בהתחזקות שם מסיים: "ואם כבר דברנו בזה הרבה עדיין צריך למודעי לחזור זאת אלף פעמים בכל יום ויום כי הם חיינו ואורך ימינו בזה ובבא לנו ולכל דורותינו לנצח". מוריי ורבותיי, איך יכולים לזכות לקיים את דברי רבינו שאמר לנו והזהירנו כ"כ "נאר אדמרה" ולהפוך היגון ואנחה לשמחה, שרבי נתן מקשר את זה תמיד ביחד - איך זוכים לזה? על ידי שמוסיפים לדבר בזה שוב ושוב...

רק בכוח ההתחזקות אפשר להיות 'א ערליכע כע איד', לזכות לתשובה שלימה ולעולם הבא - עולם שכולו טוב... וכמה שנתמיד יותר ללכת עם נקודות טובות, ונאמין בעוצם הכוח שיש לכל נקודה טובה, כמו שר' נתן כותב במכתב שם - לשמוח מכל מצוה, עוד הרהור תשובה... עוד דיבור תורה ותפילה... טלית ותפלין, סוכה ושופר. ולא רק מקיום המצוות עלינו לשמוח, אלא גם מכל תנועה ותנועה - הרי שייטיב לנו לנצח נצחים.

כאשר עומדים אנו בשבת בראשית - ומ'סיימים ליקוטי הלכות - זה הזמן להיכנס שוב בהתחדשות לעניין של רבינו, להתחזק ולזכור שיש לנו רבי והוא חי וקיים, ולדבוק בתלמיד הקדוש, רבי נתן, שהוא התלמיד שהבין מה רבינו רוצה מאתנו והעביר את זה לנו בטוב טעם ודעת, בלשונו הזהב וחוזר על זה בלי שיעור פעמים, כי רק כך אפשר לזכות להיות יהודי אמיתי.

כעבור יום שמחת תורה,
נתעוררו רצונותיהם של
כמה אברכים יקרים,
מעוטי יכולת במחון
ובטרחא, אבל מלאי
כיסומין בכל לבם ונפשם,
בזכרם את מעמד סיום
ליקוטי הלכות במחזור
הקודם אשר התקיים
ברוב עם יחד עם כל
אנ"ש בכל רחבי הארץ,
ומעת שנתעורר ליבם
ועד שיצא המעמד
לפועל לא ארכו יותר
משלושים שעות, כשהכל
בכל חכל כל חתנהל
במהירות ובחיפזון

דיבוריו הנלהבים של
ר' אליהו הכניסו את
ליבות החשתתפים לרגש
חרומם ולשמחה פורצת
גבולות עד שפצחו כולם
בריקודים שנמשכו יותר
משעה, עד כי אמרו
כל רואיהם, כי קשה
להאמין שחלקם הגדול
לא זכו להיות בר"ה, ויפה
אמר המנחה שיחי' בשם
אחד האברכים, שאחרי
ריקודים כאלו בוודאי
לא יתן הבעל דבר לחטוע
שוב את הנסיעה לאומן

הרצונות של כמה אברכים יקרים, מעוטי יכולת בממון ובטרחא, אבל מלאי כיסופין בכל לבם ונפשם, בזוכרם את מעמד סיום ליקוטי הלכות במחזור הקודם אשר התקיים ברוב עם יחד עם כל אנ"ש בכל רחבי הארץ, ומעת שנתעורר ליבם ועד עצם המעמד הזה לא ארך יותר משלושים שעות, כשהכל בכל מכלל התנהלה במהירות ובחיפזון, עם החלטת האברכים לקפוץ לתוך הענין גרתי הרה"ח ר' מרדכי גוטליב הי"ו למען המעמד לעילוי נשמת אביו הגדול, ובהזדמנות זו נודה ונהלל בשם כל הקהל הקדוש להרה"ח ר' מרדכי על כל המעמד האדיר אשר נטל על שכמו, תשואות חן חן לו.

ואז יצאה הודעה טלפונית ראשונה לכלל אנ"ש בעיר בית שמש, להיות נכונים לליל המחר בערב לקראת המעמד הגדול שיתקיים ברוב פאר והדר עם כלליות אנ"ש, בינתיים, כמה אברכים לקחו על עצמם לארגן את הדרשנים ומנעימי הזמר, בתוך כך ישבו להם אברכים אחרים לנסח לעצב להדפיס ולהדביק מודעות ענק, שתוך שעות ספורות לקראת תפלת מנחה, עת האסף המקנה אל בתי המדרש הנקראים על שם הרועה הגדול - כבר הופיעו על כותלי בית המדרש בכל בתי הכנסת שבעיר, ומקום המעמד עדיין לא התפרסם, עקב המצב.

ויהי ממחרת, נשלחו שוב הודעות מפורטות יותר לכלל אנ"ש, ובשעות אחה"צ המוקדמות נתאספו להם ציבור גדול והמון חוגג, אשר מילאו מפה אל פה את בית המדרש הגדול וויזניץ מאנסי אשר הפך בין לילה לאולם ענק לכבוד האירוע האדיר, כאשר אלה מתפללים מנחה ואלה נוטלים ידיים לסעודה, בצידי ביהמ"ד התנוססו לתפארה שלטי ענק בהם צוטטו דברי מוהרנ"ת על גודל מעלת השמחה למי שזכה להיות ואף רק לרצות להיות על ר"ה, וכן דיבורים חמים מראבר"נ על מעלת ונחיצות הקביעות בלימוד ליקוטי הלכות דבר יום ביומו, מי יפאר גודל פאר השמחה והאהבה כשכלליות אנ"ש על כל גוויניהם כולם כאחד נאספו לשמוח בשמחת רבינו - הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד.

את המעמד פתח והנחה הרה"ח ר' נחמן ישראל טורץ הי"ו שהזמין את האורח החשוב הרה"ח ר' חיים מנחם קרמר שליט"א, ידיד נפשו של ר' שלמה אהרן משחר ימי נעוריו, ודיבר באריכות על הענין של ראש השנה של רבינו והשמחה של כל מי שזכה לעשות מה שביכולתו ויותר, כדי לנסוע אליו כאשר ציוה, כמו כן הכביר במילים להמחיש בגודל מעלת הקביעות בספר ליקוטי הלכות שמי שזכה ללמוד בו חי חיים אחרים ומרגיש טעם עוה"ב כאן בעוה"ז.

אחר כך נתכבד הרה"ח ר' מרדכי גוטליב שליט"א לסיים את ה"ליקוטי הלכות" והוסיף

הנוראים אשר יצאו מתחת ידי מוהרנ"ת בדפי ליקוטי הלכות הקדושים, והזכיר שהמנוח ז"ל הוא זה שעורר אותו בצעירותו לילך וחיות עם התורה אזמרה, ובדרכי ההתחזקות שבה. דיבוריו הנלהבים של ר' אליהו הכניסו את ליבות המשתתפים לרגש מרומם ולשמחה פורצת גבולות עד שפצחו כולם בריקודים שנמשכו יותר משעה, עד כי אמרו כל רואיהם, כי קשה להאמין שחלקם הגדול לא זכו להיות ברה"ה, ויפה אמר המנחה שיחי' בשם אחד האברכים, שאחרי ריקודים כאלו בוודאי לא יתן הבעל דבר למנוע שוב את הנסיעה לאומן.

אח"כ נשא דברי זכרון קצרים הר"ר אליהו קירשבוים הי"ו אשר זכה ללמוד תקופה מסוימת עם ר' שלמה אהרן ז"ל, וסיפר עובדות נפלאות מגודל דביקותו בתורות רבינו הק' ואיך שאחרי כל העיון הגדול והמעמיק שלו בסופו של דבר תמיד היה נמשך לעובדות - ולקיום העצות היוצאות לעובדא ולמעשה. אחריו נתכבד בהתחלת המחזור הרביעי הרה"ח ר' נתן בורשטיין שליט"א שמוסר נפשו כפשוטו בממון ברצון ובטירחה להדפסת ספה"ק ליקוטי הלכות, הוא פתח - ופתח את דבריו לזכרו של ר' שלמה אהרן ז"ל בצינו את הרגש הנפלא שהיה לו בגדולת ראש השנה של רביה"ק, ובודאי שגם השנה עם כל המניעות ראוי לשמוח שיש לנו רבי כזה ושיש לו חסידים כאלו, בברכת המזון נתכבד בן המנוח הרה"ח ר' יצחק גוטליב שיחי'.

אשרינו שזכינו בצוק העתים ובימים קשים להתאסף עם אנ"ש ולשמוח עמהם בשמחת התקרבותינו לרבינו.

תודה מיוחדת בשם כל המשתתפים להר"ר בנימין אבעלעס הי"ו ואתו עמו חבורת אברכים יקרים וחשובים, ולכל העוזרים והמסייעים שארגנו את האירוע המרומם והמפואר והתמסרו בהתמסרות מיוחדת שיהיה הכל על צד היותר טוב, זכות רביה"ק ותלמידו הגדול מוהרנ"ת יגן עליהם ועלינו להתחדש בלימוד ספריו הק' וקיום עצותיו, ובמהרה נזכה שיתגלה בעולם גדולתו ותפארתו, בביאת משיח צדקו בב"א.

לספר באריכות ובנעימות עובדות והנהגות מאביו המנוח ז"ל והעלה לזכרון את דרכי לימודו במאמרי ליקוטי מוהר"ן, בעמקות ובעיון, ובהתחדשות נפלאה בכל פעם, ומצד שני על האמונה והתמימות לקיים כל דבריו בפשיטות, והודות לביטולו לרבינו והאמונה בכל אשר יאמר כי הוא זה, היה פשוט אצלו שאם רבינו אמר שמי שהיה אצלו ראוי לו לשמוח כל השנה בוודאי שצריך לעשות סעודת הודיה כפשוטו שהרי עלינו אמר הכתוב: "אכלו מעדנים ושנו ממתקים כי חדות ה' היא מעוזכם" כמאמר רביה"ק ז"ל, וכן האמין וקיים בעצמו בכל דברי רבינו ומוהרנ"ת.

אחר הסיום אמרו בני המנוח ז"ל קדיש דרבנן לעילוי נשמתו, ומיד פצחו הקהל בריקודי שמחה בעוז ותעצומות, אשר היה קשה לעצור, לאחר הריקודים הקצרים הזמין ר' מרדכי את ידידו הרה"ח ר' יום טוב חשין שליט"א לישא דברים שהסביר בטוב טעם את ענין השילוב של הסיום בלימוד ספה"ק "ליקוטי הלכות" עם סעודת ההודאה והעלאת זכרו של רבי שלמה אהרן, על השילוב הנדיר שמחד היה עמקן גדול ומאידך גיסא היה מתפעל ומתרגש בתמימות גדולה מכל דבר חדש, והיה לו כזה הרגש ואמונה בדברי רביה"ק, שהביאתו לעשות מעשה של סעודת הודאה כל שנה, שבענין זה היה בבחינת מקום הניחו לו לר' שלמה אהרן, ואכן זכה שגם לאחר פטירתו מתקיימת ההתאספות הגדולה לשמו ולזכרו, ועוד ביתר שאת כי כעת סעודת ההודאה היא על הרצונות והכיסופין, שהם העיקר כידוע.

לאחריו נשא דברים ושאג מנהמת לבו הרה"ח ר' אליהו גודלסקי שליט"א ידידו רבות בשנים של רבי שלמה אהרן זצ"ל, וכדרכו הלהיב את הציבור בדברי התחזקות נפלאים, וציין כי השנה נחשב לכולם שזכו להיות בראש השנה באומן, כי גם אלו שלא זכו לבוא ממש הרי עשו את כל המאמצים להגיע, וזה נחשב ממש כאילו שהיו שם, והאריך מאד בדברי התחזקות של מוהרנ"ת, שכל הצדיקים זכו להגיע לדרגתם רק ע"י התחזקות, ועורר את הציבור לדבק את לבם בלימודי התחזקות

מלון אנדריי בפּינסק בו התקיים הקיבוץ בראש השנה ברקע: כפר חמים ומסביר פנים. נוף של נחל בצייקה

משנה הוא המשוביך

ערב ר"ה תשפ"א: מגפת הקורונה, מכתב
שערורייתי של נציג ישראלי ושיחה בין
מי שמכונה רה"מ הישראלי לעמיתו
האוקראיני, מובילים לסגירה הרמטית של
הגבולות באוקראינה, ומביאים אלפי חסידי
ברסלב לבלארוס, אל פתחה של קהילת
קודש פינסק || מי שקופץ על ההזדמנות
בשתי ידיו כדי לעמוד לימין חסידי ברסלב
הנעים ונדים, הוא **רה"ג רבי משה פימה**
שליט"א, רבה של קהילת פינסק ואולי
של בלארוס כולה || התיישבנו לשיחה
גלוית לב במוצאי ראש השנה, גילינו את
הניסים שאירעו לנו מבלי שנדע ויצאנו
עם מטען של רגשות התפעלות **קווים**
לדמותה של קהילת קודש פינסק ורבה
הגדול, שהפך לכתובת הראשונה בכל
בלארוס האיש שנפתחים לפניו טרקליני
הממשל, שולט ב-7 שפות, מקים עולה של
תורה ותשובה ואחראי למהפכה רוחנית
הפורשת כנפיה בבלארוס וארה"ב || למרות
קרב הענקים בין רוסיה של פוטין והאיחוד
האירופי ונאט"ו, עם כוחות 'הצלב האדום'
ושירותי 'מחלקת האידיאולוגיה', הממשל
הבלארוסי התייצב למען חסידי ברסלב ||
"כשראיתי את חסידי ברסלב מקרוב"

חיים קוטלר

תמונות: בעולמה של ברסלב, גנזי ברסלב

הקיבוץ בצ"י"א

פינסק, בלארוס, מוצאי ר"ה תשפ"א

כמו במשיכות מכחול אמנותי חוצה נהר ה'פריפיאט' הרוגע את שולי קרלין העתיקה, העיירה הציורית שהאימפריות האירופאיות התגוששו סביבה בעוצמה לפני מאות שנים.

בשנה האחרונה הן חזרו להתגושש סביבה שוב: מזרח ומערב, רוסיה והאיחוד האירופי, ובאופן נקודתי - אוקראינה מול בלארוס.

מי שנקלעו לקו התפר היו חסידי ברסלב.

בינתיים, הקצב הרגוע של נהר ה'פריפיאט' לא השתנה. משם עד לנהר הדניפיר הגדול, אליו הוא נשפך ובו נבלע, כעין משל למה שקרה גם לקרלין הקטנה, שנעלמה ונבלעה בתוך העיר השלווה פינסק.

אל תתנו לשלווה של פינסק לבלבל אתכם.

על שרידי העבר, קמה וגם ניצבה כיום אחת הקהילות המפוארות בגולת אירופה - קהילת קודש פינסק. הקהילה חיה ותוססת. פעילות של תורה וקדושה מאירה מאות נשמות יהודיות ומחזירה אותן לצור מחצבתן.

מבלי לחפש את זרקורי הפרסום, קהילת קודש פינסק זוכה לתנופת עשייה בכל תחומי החיים הקהילתיים. בתי חינוך לבנים ולבנות, ישיבה,

קהילת קודש פינסק לתהילה ומהווה כתובת לכל נושא יהודי באשר הוא, וכל זאת בגלל רבה של העיר, ואולי נכון יותר לומר, רבה של בלארוס כולה.

כמו לפיד בוער בתוך מנהרה אפילה, קיבלה אותנו קהילת קודש פינסק ומנהיגה המיוחד בזרועות פתוחות, באהבה ובהערכה שאין להן גבולות.

רבה של פינסק או של בלארוס כולה

רק שני עשורים קודם לכן, כל מה שראינו בפינסק עומד על תילו, היה בגדר חלום. האיש שהגיע אליה עם החזון להפריח את השממה ונלחם נגד כל הסיכויים הוא יהודי ממוצא אנגלי, תלמיד ישיבת מיר וחסידי קרלין נלהב, ושמו הרה"ג רבי משה פימה שליט"א.

יכולות היו פינסק וקהילת הקודש שבה להסתתר מעינינו עוד שנים ארוכות.

אבל בחודש אלול תש"פ, כשאלפי חסידי ברסלב עזבו במסירות נפש משפחות וילדים וטסו לבלארוס, הם מצאו בהפתעה, כבר בשדה התעופה של מינסק, יהודי שהגיע לקבל את פניהם.

קראו לו, בפשטות, ר' מוישה פימה.

מאז ועד היום, עוד כשהיו בפינסק בקושי מניין

כולל, בתי תמחוי, וכן מערך תמיכה לבני הגיל המבוגר.

כל זה מחוויר לעומת המהפכה שנוצרה בעקבותיה הרחק בארה"ב, היכן שמאות בוגרי קהילת קודש פינסק העתיקו את מגוריהם, והקימו בתים בישראל לשם ולתפארת, תוך שהם משתלבים בהצלחה בקהילות הקודש דשם.

כפי הנראה באם חסידי ברסלב לא היו נקלעים לעין הסערה בבלארוס, יתכן שלעולם לא היינו מגלים את פינסק ושורות אלו לא היו נכתבות עלי גליון.

אך רצף אירועים שסובבה ההשגחה העליונה בתחילת חודש אלול תש"פ סביב מגפת הקורונה, ובו בין השאר מתב שערורייתי במיוחד של נציג ישראלי ושיחה נוקשה בין רה"מ הישראלי לעמיתו האוקראיני, הובילו לסגירה הרמטית של הגבולות באוקראינה והביאו אותנו, אלפי חסידי ברסלב, אל המדינה השכנה בלארוס, בצפייה לנס פתיחת הגבולות, למען נוכל לקיים את משאת נפשנו להימנות על ה'קיבוץ' הקדוש באומן של רביה"ק אור האורות זע"א בימי ראש השנה.

בתחילה היו התנאים קשים ביותר, אך כל זאת רק עד שגילינו את פינסק ואת העומד בראשה, הרה"ג רבי משה פימה שליט"א.

מסתבר כי בכל רחבי בלארוס נישא שמה של

מיד אחרי ראש השנה פנו אלינו נציגי עיריית פינסק בבקשה לערוך מפגש היערכות לקראת ראש השנה הבעל"ט, מתוך הנחה שחסידי ברסלב ייטשו מעתה את אוקראינה שהתעמרה בהם ויתחילו לפקוד את פינסק בימי ראש השנה..."

ומחצה של יהודים לפני שני עשורים וגם כיום, כשהקהילה כבר מונה 400 איש, הוא היה ונשאר "ר' מוישה". האיש עם הנשמה שתמיד עומד מוכן לעזור, בפשטות, בנעימות וללא מחיצות.

הרב פימה, מסתתר תחת מעטה של פשטות, יחזור ויאמר לנו כי "כל מה שעשיתי, כל יהודי אחר צריך לעשות, ואם יש לב, אפשר לעשות הכל..."

אבל מאחורי המילים (הנכונות לכשעצמן) מסתתרת דמות עוצמתית עם גדלות נפש של אדם השולט בשבע שפות, שתדלן נמרץ עם קשרים בכל המקומות הנכונים, מי שדלתות טרקליני הממשל פתוחים בפניו בכל אשר ילך ובעיקר, איש היודע לבצע ולהשלים משימות ענק ללא מעצורים. זאת גילינו בימי ראש השנה, כאשר הוא דילג בקלילות מניהול קהילה אשר מונה בשיאה כ-400 איש, עד להשתלטות על אירועים שכללו מעל 2,000 חסידי ברסלב בלעה"ר.

איזו עדינות, איזו דרך ארץ

קצת אחרי ראש השנה, כשהרוחות נרגעו והשקט חזר לשרור בפינסק, התיישבנו לשיחה גלוית לב עם מנהיג קהילת פינסק ובעצם בלארוס כולה, ר' מוישה, שכמובן מחה מיד על ההגדרה 'מנהיג': "עשיתי מה שכל יהודי היה

צריך לעשות בזמן ובמקום הזה". בשיחתנו עם רבי משה בחלוף המאורעות, רצינו לשמוע את הסיפור השלם של 'קיבוץ ברסלב בפינסק' ולקבל את הפרטים המלאים מאחורי הקלעים של מה שהתחולל כאן.

כיצד הצלחתם להיערך לקראת המוני חסידי ברסלב שפקדו את קהילתכם השקטה, למעשה מאז תחילת חודש אלול?

"אם יש לב יהודי, אין גבול למה שאפשר לעשות. כך אנו מצוים על פי תורתנו. נראה שאין צורך בהסברים רבים. הרי אברהם אבינו ע"ה רץ להכניס אורחים גם אם היו ערביים..."

לנו הייתה הזכות להכניס אורחים מהעידית שבעידית, וב"ה שקהילתנו יכולה הייתה להושיט יד ולסייע באמצעות מבני הקהילה השונים שקיבלנו בחסדי שמיים. אין מתאים מזה שיעמדו למען חסידי ברסלב המופלאים וזו הייתה זכות גדולה בשבילי".

כשר' מוישה מזכיר את חסידי ברסלב, אותם הכיר מקרוב מזה כחודש, בכל המצבים האנושיים, הוא מלא הערכה והתפעמות.

"צריך להבין, את חסידי ברסלב, ממה שפגשתי וראיתי במו עיני, אפשר להגדיר כקדושים וטהורים... ממקום מושבנו בפינסק ראינו אותם מקרוב, בכל המצבים הקשים שהם עברו, כשהם נזרקו בין תקווה לאכזבה, ותמיד הייתה העדינות על פניהם. איזו דרך ארץ. יומם ולילה ישבו ולמדו. בבתי המדרש, בכיתות לימוד, במסעות שלהם

ואפילו בגבול, אנשים ישבו ולמדו... איפה אתה רואה את זה? אשריכם חסידי ברסלב.

"מאחורי הכתפיים ישנם כאלה ואחרים שמדברים על חסידי ברסלב ועל הקיבוץ באומן, ואני אומר לכולם, אין לכם מושג על מה אתם מדברים. חסידים יראים ושלמים, העידית שבעידית הם, פגשתי אותם מקרוב, אין ערוך לגדלותם".

הקב"ה לא נשאר חייב

כאן מגלים את אזנינו העסקנים שהגיעו למקום מיד עם ההתחלה, כי "מה שהיה אכפת לו לר' מוישה זה שימשיכו בלימוד כמימים ימימה, העיקר לימוד התורה!". כבר ביום השני לשהותם במקום, הגיע ר' מוישה ושאל, ומה עם הילדים? ומיד אסף את ילדי חסידי ברסלב לאחת הכיתות שבמבני הקהילה והחל להרביץ בהם תורה. בהמשך שמע שיש בין החסידים גם ילדים שמוצאם מארה"ב וזקוקים למלמד בשפתם ומיד הקדיש כיתה שניה בעבורם.

"בהמשך, מספרים העסקנים, הוא העניק את כל הסיוע הנדרש לפרויקט היכל התורה של הר"ר מרדכי רוזנטל הי"ו והעמיד לעזרתנו את אחד מאנשי הקהילה שסייע בידינו להדפיס את כל הספרים הנדרשים, אשר מנו בסך הכל מעל 20 ספרים שונים שהועתקו במלואם וחולקו בקרב אנ"ש". כך נהנו אלפי חסידי ברסלב בדרכי

האהלים בגבול

**"מה שהיה אכפת לו
 לר' מוישה זה שימשיכו
 בלימוד כמימים
 ימימה, העיקר לימוד
 התורה!". כבר ביום
 השני לשהותם במקום,
 הגיע ר' מוישה ושאל,
 ומה עם הילדים? ומיד
 אסף את ילדי חסידי
 ברסלב לאחת הכיתות
 שבמבני הקהילה והחל
 להרביץ בהם תורה**

מתקינים את העירוב

1,196 אנשים ששהו במקום בו זמנית, כל זאת מבלי שיהיה אישור מהצד האוקראיני להכניס אותם. המהלך גרם לחץ גדול על האוקראינים, שכמעט נשברו, אבל מעשה שטן הצליח והישועה המיוחלת לא הגיעה.

"הדבר חזר על עצמו כאשר נתפסו בודדים שניסו לחצות את הגבול בצורה לא חוקית. בתחילה התנהל הממשל הבלארוסי לפי הכללים והחזיר אותם לארץ, אבל בהמשך החליטו בממשל להעלים עין מחומרת הדבר ולהסביר לנתפסים כי הם כנראה 'טעו' בדרך ואף הרשו להם להמשיך לשהות על אדמת בלארוס, שזהו ללא ספק תקדים בלתי נתפס.

"צעד נוסף של גמישות שהראה הממשל היה כאשר הקל את חובת הבידוד במשך 14 יום מחסידי ברסלב שנכנסו לבלארוס. אמנם התקנה נכנסה לתוקף רק בשבוע וחצי האחרונים, אך גם אז, הם לא

לב חם. הרב פימה בלימוד עם ילדי החמד

השלטונות.
איך קיבלו זאת המקומיים והשלטונות? וכיצד התנהלו המגעים מולם?

"למעשה, קרו כאן כמה ניסים סביב שהותם של חסידי ברסלב בבלארוס. הראשון היה סולידריות גדולה של הממשל הבלארוסי כלפי החסידים שהתנהגו למופת וגרמו לקידוש שם שמיים, מה שסייע לנו לפעול מולם בכל מה שנדרש.
 "נס נוסף היה שכלי התקשורת המקומיים סיקרו את הכל בצורה אוהדת והביטו בחמלה על החסידים העוברים קושי כה גדול, חלקם עם ילדיהם וטפם.

"ההתפתחות מול הממשל והתקשורת הבלארוסית הייתה מעניינת במיוחד. שילוב של 'שנאת המן' ו'אהבת מרדכי'.

"תחילה הם בחרו לסקר את הצד האוקראיני בצורה שלילית מובהקת, בגלל המתוחות שבין המדינות. זה מה שהוביל אותם להביא את 'הצלב האדום' לסייע, וכן לעשות את הצעד הבלתי נתפס כאשר הם הרשו לציבור לעבור לשטח המפורז בין המדינות. זרם החוצים את הגבול מנה אלפי איש בסך הכל, ובשיאו עמד על מספר של

בלארוס מספרי לימוד מגוונים וניצלו את הזמן בלימוד תורה ותפילה מסביב לשעון, בזכותו של הרב פימה.

לאורך כל התקופה הזאת הפכת להיות הכתובת לכל שאלה שתמיד נענתה, בכל מצב. מאיפה לקחת את הכוחות?

"מזדמן לי פעמים רבות להיות מחוץ לבית, בחו"ל, בנכר, ואז אני מרגיש על בשרי את טלטולי הדרכים והצורך במענה כלשהו - לפעמים עזרה פשוטה שיכולה להקל מאד על הקשיים. זה מה שעשינו עכשיו, וזה מובן מאליי, ודבר אחד אני יכול להבטיח לכם, הקב"ה לא נשאר חייב למי שעוזר לבניו".

כש'הצלב האדום' נכנס בין בלארוס לאוקראינה

אחד מבני הקהילה, ממקורביו של ר' מוישה, סיפר לנו שאכן, מדי יום ביומו, לא הייתה אפילו פניה אחת ששבה ריקם. תמיד הוא היה שם, מוכן ומזומן לסייע מעל ומעבר לחסידי ברסלב, ולא רק. הרב הוא הכתובת הראשית לכל נושא יהודי ברחבי בלארוס, הן בעניינים טכניים כמו גם מול

חסידי ברסלב מכירים טובה: "הפותח פתחו לחברו, נפשו חייב לו"

'מכירים טובה' אשר תופס תאוצה בימים אלה.

אם גם אתם מרגישים חובה להכיר טובה ולהשתתף בקמפיין, גשו כבר עכשיו לנציגים או לעמדות 'נדרים פלוס' בבתי הכנסת והכניסו את תרומתכם בעין יפה, כראוי למי שעשה מעל ומעבר למעגנו במשך שבועות ארוכים, יומם ולילה.

חסידי ברסלב ונדו בדרכים, מהעיריות לגבול וחוזר חלילה. מסתבר כי גם הרב פימה עצמו עסק בנושא מקרוב וניסה בדרכים משלו לפתור את המשבר, אך ללא הצלחה.

אחד ממקורביו מספר לנו על מיזם עסקי מסוים עם האוקראינים שהחל קורם עור וגידים ממש באותם ימים. נציגים כבר נפגשו עם הצד האוקראיני ונראה היה כי הפרויקט מתניע ויאפשר פריצת דרך במעבר בין הגבולות. אך למרבה הצער, גם כאן, מעשה שטן הצליח והפרויקט נכשל עוד בטרם התחיל.

ובתוך כל המעברים המטלטלים בין תקווה לאכזבה, יש מישהו שמתחיל לראות את העתיד וזה שוב ר' משה. כצופה פני עתיד הוא החל להבין, כי הסיכויים להיכנס לאוקראינה לראש השנה, למרבה הצער, הולכים ופוחתים. משכך, ללא שהיות מיותרות, הוא החל להיערך לוגיסטית למשימה הגדולה של שהיית אלפי חסידי ברסלב במקום.

"זו משימה שנפלה עליי מן השמיים. מה היה יהודי אחר עושה במצב? עושה כל מה שהוא יכול כדי לסייע. זה בדיוק מה שעשיתי. והרי אין שום ייאוש בעולם כלל!" - - -

המערך הלוגיסטי, המאמצים הכבירים והעלויות האדירות שנפלו על כתפי רב קהילת קודש פינסק, ה"ה הרה"ג רבי משה פימה שליט"א, כתוצאה משהותם של אלפי חסידי ברסלב במהלך חודש אלול וימי ראש השנה תשפ"א, מחייבים את כלל אנ"ש דחסידי ברסלב בארץ ובעולם להכיר טובה בכל לב ונפש.

על כל מה שעשה עבורנו אין הרב פימה מבקש הכרת טובה ולא מילות תודה, אך חסידי ברסלב לא ישכחו את הערכתם העמוקה ואת תודתם הגדולה למנהיג הזה, שבפשוטות גדולה עשה כל כך הרבה למענם.

"כמו שאר חסידי ברסלב ששהו בבלארוס", מספרים לנו בעלי היוזמה מאנ"ש, "ראינו את מה שעשה למעננו הרב פימה בימים ובלילות, בכל השבועות הארוכים ששהינו שם ובפרט בימי ראש השנה. לאור דברי חז"ל כי "הפותח פתחו לחברו, נפשו חייב לו" - החלטנו כי אנחנו חייבים להכיר לו טובה על כך ולו במעט, על ידי רכישת מתנה הולמת.

"כך עלה הרעיון לרכוש ספר תורה שיוענק כמתנה מאת כל חסידי ברסלב בארץ ובעולם, לאות הוקרה והערכה, וכך החל הקמפיין

ברסלב ברוחב לב. אין לך נס גדול מזה. חסידי השם כי לא תמנו, כאשר הכל עבר בס"ד ללא תקלות, מכל הבחינות".

במלים אחרות, חסידי ברסלב חבים תודה לממשל הבלארוסי.

"אכן, הממשל הבלארוסי עשה מעל ומעבר למען חסידי ברסלב, ועל כך כולנו חבים להם הכרת תודה, גם אם מצידם היו לכך סיבות אחרות. הרי הגמרא אומרת, אורח טוב מה הוא אומר? כל מה שטרח בעל הבית אינו אלא בשבילי... וזו העת המתאימה ביותר לומר להם תודה!".

בענווה אופיינית, הרב פימה מסיט מעצמו את תשומת הלב, בשעה שהוא היה מי שניהל את המגעים בהצלחה כה גדולה מול הממשל. ניתן לקבוע בזהירות כי אילולא הוא היה יוצא ובא, המצב היה יכול להיות שונה לחלוטין.

פריצת הגבולות שלא קרתה

כך המשיכו הדברים להתנהל עד לשבת סליחות, במקביל לשתדלנות הכבירה של הנגיד ר' אליעזר שיינר וחבריו. התקווה הייתה רבה כי בהקדם יפתח הגבול לכל דכפין. מסיבה זו נעו

אכפו את הדבר והעלימו עין מחסידי ברסלב, מתוך התחשבות בסיטואציה המורכבת שנוצרה".

בבלארוס לא שחעו על הקורונה

ר' מוישה מתפעם כולו מכל נס ונס שהוא מונה, אך לדבריו הנס הגדול ביותר היה הוא שציבור כה גדול הגיע למדינה הפועלת לפי כללים אחרים, על רקע התפשטות חריפה של נגיף הקורונה ובשעה שבכל יום מתים בבלארוס עשרות אנשים, וכאן ב"ה לא היו שום נזקים בגוף ונפש כלל.

האם בבלארוס מודעים לסחרור העולמי סביב התפשטות נגיף הקורונה?

"הנתונים בבלארוס קשים כפי שהם כמעט בכל מקום בעולם ואולי אף יותר, כאשר במהלך הקיץ האחרון נרשמה עלייה מבהילה בתמותה ביחס לשנים קודמות - קרוב ל-5,000 מתים בכמה חודשים. בתי החולים גם הם מוצפים. אבל למרות כל זאת, השלטונות בבלארוס נקטו עד עתה בהתעלמות מוחלטת מול ההתפתחויות בנושא נגיף הקורונה ומטבע הדברים כך רואה זאת גם האוכלוסייה.

"לעומת זאת, אנו בפינסק נקטנו בכל אמצעי הזהירות, גם בגלל האחריות שמוטלת עלינו מול הורי התלמידים, מה שהוביל אותנו להחלטה להסתגר בכפר הנופש צ"יקה בכל חודשי הקיץ. היינו שם מעל 180 איש. ואכן הריחוק הוכיח את עצמו, כשבמהלך הגל הראשון לא היו לאף אחד מאתנו תסמינים כלשהם של הנגיף.

"החשש מהנגיף חזר וליווה אותנו במשך כל תקופת השהות של חסידי ברסלב, וזה אחד הניסים הגדולים שהיו איתנו, כאשר אף אחד מתוך האלפים לא סבל משום סיבוך רפואי ב"ה". יצוין כי אחרוני השוהים, ביניהם כמה שזוהו כנשאי הנגיף ונאלצו לנוח עד להתאוששות, עשו זאת באדיבותו של הרב פימה בכפר הנופש צ"יקה, ואלה עזבו בסופו של חודש תשרי.

קרב הענקים בין רוסיה והאיחוד האירופי

אבל לא רק נגיף הקורונה עמד בדרכם של חסידי ברסלב.

"הסיטואציה אליה נקלעו חסידי ברסלב בבלארוס הייתה מאד מורכבת", מוסיף הרב פימה ומסביר. "הרב מעבר להתפשטות נגיף הקורונה. המתיחות הפוליטית בין בלארוס ואוקראינה נפיצה במיוחד, כפי שלא הייתה זמן רב. צריך להוסיף לכך את המצב השברירי בו נמצא הממשל הבלארוסי עצמו בתקופה האחרונה, לנוכח מאבק האייתנים המתחולל בין המזרח למערב - רוסיה של פוטין מחד והאיחוד האירופי ונאט"ו מאידך - על עתידה של המדינה. למרות הכל, הרשויות בבלארוס הגישו את כל העזרה הדרושה לחסידי

האוהלים, הצבאיים של החמשל הבלארוסי

מסתבר שברסלב ואומן אינם זרים לו לר' משה, שבעצמו זכה לבקר בציון רביה"ק באומן לפני שנתיים וחזר עמוס ברשמים רוחניים עמוקים שחלחלו לנפשו, עתה ראינו מעט מפירותיהם... בפועל, מעל 2,000 חסידי ברסלב שהו בבלארוס בימי ראש השנה. רובם בקהילת קודש פינסק, וחלק נכבד נוסף בכפר הנופש צ"יקה השייך גם הוא לקהילת קודש פינסק. ריכוז נוסף היה ביישוב סבילוביצ', ואחרים בערים ראקוב, גומל ובברוסיק.

מי שמזלו האיר לו פנים היה בפינסק או בצ"יקה, שם פעל המערך הלוגיסטי של קהילת קודש פינסק תחת ניצוחו של ר' משה ביעילות מרשימה.

איך הצלחתם להיערך מראש לאירוע גדול כזה לימי ראש השנה?

"אם הלב פתוח, אפשר לעשות הכל", הוא חוזר ואומר ומסתיר את המאמצים הכבירים והמגעים מול גורמי הממשל, שהניבו פרי בדמות הקמת אוהלי צבא מטעם הממשל הבלארוסי.

"בתחילה הייתה בעיה היכן לאכסן את האלפים, אחרי שהתמלאו כל הכיתות וכל החדרים בכל

אחרי ראש השנה פנו אלינו נציגי עיריית פינסק בבקשה לערוך מפגש היערכות לקראת ראש השנה הבעל"ט, מתוך הנחה שחסידי ברסלב ייטשו מעתה את אוקראינה שהתעמרה בהם ויתחילו לפקוד את פינסק בימי ראש השנה. כל רצונם היה לסייע עוד יותר ולהתחיל להתכונן לכך ולהכין לכם תנאים טובים יותר..."

"לקח לי זמן לקלוט את הטעות שלהם. הם היו בטוחים שחסידי ברסלב החליפו את הצדיק שלהם והגיעו לעשות ראש השנה בצל הצדיק הטמון בפינסק, ה"ה הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין זי"ע..."

'מחלקת האידיאולוגיה' הבלארוסית בעקבות חסידי ברסלב

בין השאר מספר ר' משה פרט משעשע מתוך מפגש שהיה לו עם נציג מטעם 'מחלקת האידיאולוגיה' בממשל הבלארוסי. זה קבל בפניו על כך שקיבל תלונה מאחד השכנים בפינסק כי חסידי ברסלב התפללו על קברו של הרה"ק רבי אהרן מקרלין זי"ע בקול רם, בה בשעה שהוא עצמו נוכח לראות את חסידי ברסלב מתפללים באומן בדממה. היה זה במסגרת מסע מיוחד שהוא ערך עד לאומן כדי להתחקות אחרי

המבנים שלנו בפינסק... התברר לי כי המלון בפינסק, בן 9 קומות, אינו מקבל תיירים מעבר לקומה ה-3, וזאת לפי תנאי התפעול של המלון. היו אלו גורמים בממשל הבלארוסי שהתקשרו אליהם כדי שיפתחו את כל הקומות, עד לקומה ה-9, לרווחת חסידי ברסלב. בנוסף, בכפר הנופש שלנו בצ"יקה, אשר יכול להכיל עד 150 איש, הקמנו אוהל מיוחד וכך יכולנו לאכסן עד 300 אנשים נוספים. כשנזקקנו לאולם נוסף שוב סייע לנו הממשל בהשגת האולם באוניברסיטה.

הבלארוסים רוצים להתכונן לראש השנה הבא

"הממשל עמד לעזרתנו גם בפיזור נרחב של כוחות שיטור שהסתובבו בעיר מוכנים לכל צורך. כוחות כיבוי האש והרפואה הוצבו ליד בניין התפילה הגדול, וכך התאפשר להעביר את כל האישורים ללא עיכובים או קשיים מיוחדים."

כעת, לסיכום, כיצד אתם רואים את ההשפעה שהשאירו חסידי ברסלב על פינסק, ובלארוס?

"מהיכרותי את הנפשות הפועלות ברשויות של פינסק, בקרב התושבים הנכרים ואף בצמרת הבלארוסית, לא היה אף גוי שהביע מילה רעה, גם אם רצו... חסידי ברסלב הותירו רושם חיובי בל ימחה על כל סביבתם עד כדי כך, שמיד

**ממקום מושבנו
בפינסק ראינו
אותם מקרוב, בכל
המצבים הקשים
שהם עברו, כשהם
נזרקו בין תקווה
לאכזבה, ותמיד
הייתה העדינות על
פניהם. איזו דרך ארץ.
יוםם ולילה ישבו
ולמדו. בבחי המדרש,
בכיתות לימוד,
במסעות שלהם
ואפילו בגבול, אנשים
ישבו ולמדו...**

הקהילה חיים ופועלים כמשפחה אחת למען המטרה הגדולה לקרב כמה שיותר יהודים לאביהם שבשמיים. פעילות קדושה זו החלה על ידי הרב יוחנן ברמן כבר בשנת תשנ"ב, בהוראתו של אדמו"ר מקרלין סטולין שליט"א. המטרה הייתה לחזק את יהודי המקום, ללכד אותם ולהשיבם לצור מחצבתם, לערוך תפילות וסדרים המוניים וכן לגאול את בית הכנסת העתיק של הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין זי"ע מידי הגויים. בהמשך אכן שופץ המקום וקול התורה והתפילה חזרו להישמע מבין כתליה.

בשנת תשס"א הגיע הרה"ג רבי משה פימה שליט"א והביא עמו תנופה של התחדשות עצומה. הוא ייסד בתי ספר לבנים ולבנות על דרך ישראל סבא, בנה מקווה טהרה, הביא למקום שוחט ומשגיח כשרות, הזמין משפחות מארץ ישראל לסייע בחינוך התלמידים והתלמידות והקים ארגוני חסד ומסגרות תמיכה. בכך יצר מהפכה של ממש בכל תחומי החיים של קהילת קודש פינסק. מאז פועל ר' משה לחזק את היהודים במקום ולחבר אותם יחדיו, ובעיקר לגרום להם לראות את עצמם חלק בלתי נפרד מכלל ישראל בכל העולם.

בראש השנה תשפ"א נוצרה ההזדמנות... ר' משה מצייין בחיור כי "היה רגע אחד בלתי נשכח במוצאי ראש השנה, בשעת הריקודים של כולנו יחד בחצר מבנה הת"ת, בה רקדו כולם יחד בדביקות נפלאה והתעוררות נרגשת מעמקי הלב על החסדים הגדולים להם זכינו משמיא. לאחר מכן סיפרו לי כמה מבני קהילתנו שזה היה רגע מרומם ביותר. גם בני משפחתי היקרים - שנתנו לי את הכוח ואת הזמן לעשות את כל מה שעשיתי בס"ד - אמרו לי שזה היה לעילא ולעילא, הכל היה שווה כדי לראות את זה!

"לאחר מכן, מצאתי את עובדי המטבח המותשים, הפועלים הנכרים שאמרו לי בהתרגשות, כבוד הרב, זו הייתה זכות לעשות את זה, אבל בבקשה, שנה הבאה תעדכן אותנו מראש שנוכל להתכונן..."

"הפועלים שלנו התפעלו מהמסירות והאחדות השוררת בין היהודים, כולם כאחד יחד. במשך כל כך הרבה זמן, למרות כל הלחצים והקשיים, לא אירעה שום תקרית חלילה. אין לך קידוש השם גדול מזה. הם אמרו לי שאי אפשר לדמיין מצב כזה שגויים יעזרו לגויים אחרים במצוקה... זה יכול לקרות רק אצל היהודים!"

מה המסר שיש לכם להעביר לחסידי ברסלב באשר הם?

"המסר שלנו הוא פשוט, שאם כל אחד שהיה איתנו בפינסק יעזור לחברו, אפילו כשלא קל, נהפוך את מה שקרה כאן לשרשרת של חסד הלאה ויהיה זה שכרנו", מסיים הרב פימה, כשהוא נפנה בחזרה לשגרתו החובקת עולם בקהילת קודש פינסק ובלארוס כולה.

צרכיהם של חסידי ברסלב ולסייע להם להתארגן בפינסק. גם כאן לקח לו ר' משה בדיוק שנייה להבין כי הביקור באומן התרחש בדיוק בשעה שהחסידיים עמדו בתפילת שמונה-עשרה, בעוד שבפינסק הייתה זו תפילה המונית לביטול רוע הגזירה...

ושמא נהגו הפעם חסידי ברסלב על קברו של הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע כנוסח קרלין, להתפלל בקול רם בכל כוחם...

המטרה העליונה של כולנו היא להתקרב אל ה' וב"ה זכינו לעשות זאת יחדיו בימי ראש השנה הנעלים של תשפ"א, סמוך ונראה לקברו של הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע.

אגב כך, מסביר לנו ר' משה מדוע עד עתה לא הוקמה בפינסק מצבת קבורה ראויה לקברו של הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע, אשר ממוקמת בתוך חצר מגורים.

"על פי כל הסימנים והתצלומים שהשגנו במשך השנים, יש לנו כבר מקום משוער ודי מדויק על מיקומו של הקבר. אך כדי שנוכל להקים את המצבה בדיוק מקסימלי, אנו שואפים להביא מכונת רנטגן מיוחדת מאנגליה, אשר תסרוק את החללים מתחת לקרקע ועל פיה נוכל להקים את המצבה ואת האוהל על היסודות הקיימים בעז"ה. בשל הלחצים בגבולות בעקבות התפשטות נגיף הקורונה, נדחה הדבר בתקופה האחרונה וכולנו תקווה כי נוכל לברך על המוגמר בקרוב ממש, ביחד עם כל בני קהילתנו".

'גנבתם' לנו את הרב פימה

כיצד קיבלו בני קהילתכם את העובדה כי המוני חסידי ברסלב פקדו את המקום ונשארו אף בימי ראש השנה?

"חווייה אדירה שאי אפשר לתאר. כל השנה אנחנו מלמדים את התלמידים על כלל ישראל ועל היותנו גוף אחד. הפעם הם ראו בחוש את ההמונים, את החיבור לצדיק, את העדינות, את הלימוד והתפילה במסירות נפש... הם ראו מסירות נפש לרוחניות, הם למדו על הכנסת אורחים... בעיניי זה שיעור יהדות הכי טוב שהמוסדות שלנו יכלו לתת לתלמידים שלנו".

כמה מבני קהילה סיפרו לנו על התחושה שחסידי ברסלב 'גנבו' להם את הרב, אך ההשפעה הרוחנית הגדולה שהייתה על הקהילה בכל התקופה הזו, תיזכר לשנים רבות.

הגויים נדהמים מחיחזי החסד

קהילת קודש פינסק היא תופעה ייחודית בבלארוס ואולי בכל העולם, כאשר כל בני

פנר הנופש צי"קה

ערב ראש השנה במינסק

שער משה יצחק

ולבסוף הוציאה...

אלפי קילומטרים, עשרות אלפי דולרים,
חמישה מלונות, שבע מדינות, אוטובוסים,
מוניות, רכבים וגבולות. כל אלו חברו
יחד לפסיפס אחד גדול, בדרכה המפרכת
ומלאת הקשיים של קבוצה מאנשי שלומנו
שיצאה לכיוון הקיבוץ הקדוש באומן,
ללא כל סיכוי ותוכנית, בעיצומם של ימים
טרופים || **מים רבים לא יוכלו לכבות**

י. בוסקילה

בסיוע: קו איחוד חסידי ברסלב וקו מערכת ברסלב

איונו-פרנקיב
o-Франківськ

Хмельницький

צ'רנוב'ץ
Чернівці

מחוז אודסה

מולדובה

יאשי
Iași

צ'יסנאו

קל
ca

טרגו מוריש
rgu Mureș

רומניה

בוקרשט
București

גאלאצי

וארנה

בולגריה

בורגאס
Burgas

פלוודיב
Пловдив

אדין
Edirne

איסטנבול
Istanbul

Sanayi

האוטובוס מולדובי ישן אבל הלב חדש לגמרי

שהתארכה הרבה מעבר לכל דמיון, בתמימות ופשיטות, כדי לעשות את חלקם באתערותא דלתתא ולנסות להגיע לעיר אומן גם כאשר כבר נסגרו כל השערים.

למרות כל האכזבות ומפחי הנפש שהיו מנת חלקם פעם אחר פעם, הם לא הרפו לרגע והמשיכו להתפלל ולקוות, להשתדל ולנסות, אולי ישנה בכל זאת איזושהי דרך להגיע ולהיכלל בקיבוץ שעל ציונו הקדוש. כדרכם של ברסלב'ר חסידים הם הרבו בתפילה ובתחנונים, בשמחה וריקודים, באמירת פיתום הקטורת ואנא בכוח - עד שאכן זכו בדרך מופלאה למשאת נפשם!

נסיעה זו, כמו שאר הנסיעות, ייחרתו בליבותיהם של כלל אנשי שלומינו, ובוודאי יעלו לפני כסא הכבוד ויעוררו רחמי שמים מרובים להמתיק מעלינו את הדינים הקשים ששורים עלינו ובפרט בתקופה זו. ללא ספק, הדבר יקרב במהרה את ביאת משיח צדקנו. וכפי שהתבטא מוהר"ת ואמר: "כל נסיעה ונסיעה יהיה לה חלק בקץ הגאולה", בקרוב בימינו אמן.

תחילתו של הסיפור במשרדו של סוכן הנסיעות הוותיק מאנ"ש, ר' י.ק. שמו. כבר שנים הוא רגיל לכך שבתקופת חודש אלול נסגרים דרכו מאות כרטיסי טיסה לנסיעה הגדולה

"אחליי" שאזכה לראות אור בהירות הדרכים שאתם נוסעים בהם אליי". מאז התגלו בחלל העולם דיבורים מאירים אלו ועד לימינו אנו, זכורים ורשומים בדפי ההיסטוריה הברסלבאית מסעות גבורה ומסירות נפש לציון הקדוש באומן של רבים וטובים. אם בימי הקומוניסטים הארורים, ואם בזמן הפרעות הנוראות, לבד מרובות אנשים שנסעו ונוסעים כל העת, כל אחד עם מסירת הנפש האישית שלו, אל עבר המקום המוכן מששת ימי בראשית לעסוק בתיקון העולם.

אך דומה שמה שהתרחש הפעם עולה בהרבה על כל מה שעוד יכולנו לתאר לעצמנו. דווקא בדור חלוש כל כך, כשהס"מ וחילותיו כמעט השליטו עצמם על העולם כולו והצליחו להעלים כל כך את אור הצדיק, כשנפשות ישראל נשפכות בראש כל חוצות והגלות מתגברת מיום אל יום, בתוך שיא החושך והאפילה - התגלה לפתע צמאון נפשם של רבבות נשמות בוערות באפילה, להיכלל בקיבוץ הקדוש אצל אותן ד' אמות השוכנות בתוך לוע הסטרא אחרא בישימון האוקראיני.

הסיפור שלפניכם הוא אחד מיני רבים מאד, שאולי מבטא במעט את מה שהיה מוכן כל אחד ואחד מאיתנו לעבור בכדי לנסות ולהגיע אל הראש השנה של הרבי, ובוודאי אף הרבה יותר מכך. קבוצת חסידים חדורי אמונה יוצאת לדרך

"נאסר עליכם לעלות לטיסה", הודיעו לנו הפקידים בלאקוניות. הבנו מיד שכאשר הם אומרים 'זרים' הם מתכוונים ל'חסידים', וכי אין לאוקראינה שום בעיה לקדם בברכה גויים מצרפת או מאפריקה. מה שמאיים על שלומה הם רק אותם 'חסידים' בלבוש שחור שכנראה זוממים להשתלט על אוקראינה ומי יודע מה בכוונתם לעשות בה...

התקבלה הודעה משלטונות אוקראינה שאין להעלותם לטיסה בשום אופן. "נאסר עליכם לעלות לטיסה", הודיעו לנו הפקידים בלאקונויות. הם הוסיפו כי "אוקראינה לא מעוניינת להכניס אזרחים זרים". הבנו מיד שכאשר הם אומרים 'זרים' הם מתכוונים 'לחסידיים', וכי אין לאוקראינה שום בעיה לקדם בברכה גויים מצרפת או מאפריקה. מה שמאיים על שלומה הם רק אותם 'חסידיים' בלבוש שחור שכנראה זוממים להשתלט על אוקראינה ומי יודע מה בכוונתם לעשות בה...

בינתיים הטונים עולים. צעקות, בכיות, תחנונים, תפילות... אך דומה היה באותם רגעים כאילו כל השערים ננעלו, ואטימות הלב של הפקידים לא נסדקה ולו במעט מול לבבות שעומדים ומתחננים על נפשם.

הפלא הגדול הוא שזמן קצר לאחר מכן הצליחה קבוצה אחרת של חסידיים לעלות לטיסה מקבילה מאיסטנבול לאודסה ללא כל הפרעה. מה שהתברר בדיעבד הוא שבדיוק באותן שעות אחה"צ שבהן היינו אמורים להמריא, שלחו האוקראינים הודעות לחברות התעופה שלא להעלות חסידיים לטיסות לאוקראינה. אולם, מאוחר יותר הופעלו לחצים כבדים על הרשויות, מה שהוביל לשחרורם של מאות חסידיים שנתקעו בשדות התעופה ואף התאפשר להם לעלות לטיסות במקומות שונים. כל זאת עד לשעה 8 בערב באותו יום, אז הגיעה הידיעה המעיקה על הקדמת איסור הכניסה לאוקראינה לליל שישי בשעה 12 בלילה, מה שמנע את הגעתם של עוד אלפים רבים מאנ"ש לאומן.

מחפשים את הדרך

שבורים ורצוצים חיפשנו מקום צדדי בטרמינל, שם התיישבנו יחד לכלכל את צעדינו הבאים. למעשה התפצלנו לכמה קבוצות שכל אחת מהן קיבלה החלטה אחרת. היו שהחליטו לחזור ארצה. אחרים הצליחו להשיג מקום בטיסות חלופיות. אולם אנו, יחד עם שניים נוספים שהצטרפו אלינו, החלטנו לחפש יחד דרך להגיע לרבי. מאוחר יותר נודע לנו על אפשרות להשיג מקום בודד בטיסה לקייב, אולם כבר החלטנו שאנחנו נשארים יחד וחיפשנו דרך עבור כולנו להבקיע את החומות ולהגיע ליעד הנכסף כל כך. התחלנו לערוך טלפונים לכל מי שרק יכולנו. ניסינו מפה ומשם. אף שהיינו מודאגים מאד בנוגע לסיכויי ההצלחה, לא הרפינו לרגע מהרצון העז והכיסופים שרק התגברו והתחזקו עם כל מניעה ומניעה. זה הדבר שנתן לנו את הכוח לשרוד כל כך הרבה מעברים, עד שזכינו לבסוף בחסד ה' למתנה המופלאה כל כך.

בינתיים הגיעה פתאום הצעה מעניינת במיוחד,

על סגירת שערי אוקראינה, התקשר אלי חבר וקינינו יחד כרטיס - מה שיש - העיקר לברוח לאוקראינה. סגרנו כרטיס לחרסון שבאוקראינה, דרך טורקיה, ביום חמישי בבוקר.

בחרנו נסוע דווקא לחרסון, על אף שהיו כרטיסים גם לאודסה, כי לא רצינו להיות יחד עם הרבה אנשים נוספים. ידענו כי מדובר בשדה תעופה נידח וקיוונו כי שם לא יקשו עלינו יותר מדי. לבסוף התברר שלקב"ה היו תוכניות אחרות ודווקא צעד זה היה מה שהכניס אותנו למסע הארוך והמפרך מלא הכיסופים והגעגועים.

התחלנו להתכונן לטיסה. לקחנו בחשבון שאנו הולכים לשהות באומן שלושה שבועות לפחות, ולכן העמסנו ככל יכולתנו אוכל וציוד לשהייה ממושכת באומן, מה שהתברר בהמשך כישועה גדולה שעזרה לנו מאד.

יצאנו לדרך בלבבות הומים, יחד עם רבים מאנ"ש שהחליטו לצאת לדרך בבחינה של "לכתך אחרי במדבר", כשהם עוזבים מאחוריהם בתים, עבודה ותוכניות לרוב. כשמדובר בראש השנה של הרבי, אין לך דבר גדול מזה... היה לנו פחד גדול וחשש משיבושים שעוד עלולים להתחולל, כי כבר הבנו שהסט"א החליט להילחם בכל כוחו בראש השנה של הרבי. היו גם דיבורים שאולי האיסור להיכנס לאוקראינה יוקדם, אך בשלב זה כבר לא היה לנו מה להפסיד.

הגענו לאיסטנבול יחד עם חסידי ברסלב

בתחנת הדלק לילה שלם

נוספים שהיו גם הם בדרכם לאומן. בסך הכל היינו 17 איש. בינתיים החלו להגיע השמועות על חסידיים שתקועים באודסה ובקייב ושם מתעללים בהם ומונעים את כניסתם. היו אפילו ידיעות שחלקם הוחזרו לארץ. לבנו החל לפעום בחזקה. חששנו שהכל כבר סגור ותיכף נאלץ לחזור ארצה כלעומת שבאנו.

ואכן, לאחר המתנה קצרה בטורקיה, כשניגשנו לעבר שער היציאה בכדי לעלות לטיסה לחרסון, התרחש הדבר ממנו חששנו. הפקידים בשער החזיקו בידם רשימה ובה 17 שמות, לגביהם

רבות מחשבות בלב איש

מכאן ואילך הסיפור יובא בלשונם של בעלי המעשה, בגוף ראשון, כמובן בשינויי עריכה מתבקשים. הדובר יצא יום קודם לכן מביתו ונפגש עם הקבוצה האמורה באיסטנבול (כפי שתקראו בהמשך). וכך הוא מספר:

ביום חמישי פרשת כי תצא, שלושה שבועות לפני ראש השנה, זמן קצר אחרי שפשטה הידיעה

המעבורת מעבר לשערים הנועלים

המתנה מורטת עצבים האונייה הפליגה לדרכה והבנו שהאופציה הזו נסגרה גם היא בפנינו.

אווירת נכאים איימה להשתלט על הקבוצה. התקוות הרבות כל כך שתלינו בספינה הנכספת התנפצו אל שפת הנמל בקול חרישי. שערי אוקראינה נראו שוב רחוקים מתמיד. אולם השתדלנו להפיג את רגשות הצער ולהתחזק יחד במחשבה שבוודאי נזכה כולנו יחד להגיע לאומן. קיווינו מאד שזה יהיה כבר בימים הקרובים.

לאחר מעשה התברר לנו כי יד ה' היא שליוותה בחסד ובחמלה גם את ה'תיקון' הזה. בהודעה קולית שהתקבלה מאוחר יותר נשמע למרבה תדהמתנו הגוי שהבטיח להכניס אותנו באודסה כשהוא מתנצל, בהסבירו כי נוכח לדעת שהעניינים מורכבים יותר מכפי שסבר והוא אינו יכול להבטיח שנוכל להיכנס לאוקראינה, ולכן הוא מציע לנו לשקול שוב את העניין. התחלחנו למחשבה שהיינו נוסעים באונייה את כל הדרך הארוכה לאודסה - מהלך כ-24 שעות - רק כדי להתעכב שם מי יודע כמה זמן ואחרי יום או יומיים לחזור באותה דרך כלעומת שבאנו. נשאנו את עינינו בהודיה עצומה לה' שהציל אותנו מכך.

לעלות לטיסה בכל מחיר

מבלי להניח לכישלון לרפות את ידינו, לקחנו הישר משם טנדר לכיוון שדה התעופה. סחוטים ועייפים אבל נחושים ביותר, התחזקנו שוב ושוב

לרבי גם במצב הבלתי אפשרי שנוצר. נפגשנו עם שאר החברים במלון, שם מצאנו עוד כמה וכמה מאנ"ש, ויחד התחזקנו בכיסופים ורצונות לזכות להגיע לאומן.

בחסדי ה' נסענו כשעתיים לפני שבת לחנות מקומית, שם קנינו סירים וכיריים לצורך השבת אשר סייעו לנו מאד גם בהמשך הדרך. בחנות אחרת קנינו ירקות ושאר מצרכים כשרים שניתן להשיג באיסטנבול והוצאנו מהמזוודות את הבשר והעופות שחשבנו לקחת לאומן... "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום". משם נסעו כמה חברים לים להיטהר לכבוד שבת וכן לטבול את הסירים, ותוך שעה ומשהו כבר עמדו הסירים במטבח המלון שהוכשר לשם כך במהירות שיא.

המלון אליו הגענו היה משוכלל ביותר, וככל שהיה משוכלל כך היה מסובך יותר לשומרי שבת להימצא בו בשבת. הכניסה לחדר התאפשרה רק באמצעות כרטיס אלקטרוני, והאורות נדלקו על ידי חיישנים באופן אוטומטי. נראה היה שנצטרך להסתגר בחדרים לכל השבת. אלא שאז נחלץ אחד מהאברכים היקרים והוציא מכיסו סכום של כמה מאות דולרים, אותם מסר להנהלת המלון על מנת שיכבו עבורנו את כל החיישנים.

השבת שהתארגנה שם באותו מלון הייתה נס ופלא. מאפס ממש זכינו לשבת מופלאה עם שפע של מטעמים, ריקודים ותפילות נלהבות. מלאי השתוקות וגעגועים שרנו פעם אחר פעם "אומן ראש השנה" ו"מי יתן לי אבר כיונה". ברוך ה', במשך המסע היה ברשותנו אפילו ספר תורה, כך שזכינו לקריאת התורה ותפילות כמעט כמו בבית.

כי תעבור במים

מיד במוצאי השבת התארגנו במהירות עם המזוודות ויצאנו עם טנדר מקומי לכיוון הנמל הטורקי. גם כאן, כמו במשך כל המסע, הלבבות המו ורגשו. פרקי תהילים נשפכו לרוב יחד עם דמעות רותחות וריקודים שיוסיפו גם הם לפתיחת השערים...

אולם כשהגענו לנמל, גילינו שכנראה עדיין לא הגיעה עת הישועה. הפקידים שעמדו במקום הודיעו לנו שהגענו מאוחר מדי. איחרנו בחמש דקות בלבד, אך זה הספיק להם כדי לסגור את השערים ולהודיע לנו שאין מה לחפש כאן יותר. ניסיון של אחד מחברי מהקבוצה להציע סכום כסף כדי שנורשה להיכנס למרות האיחור נענה באיום על משטרה שתזעק תיכף למקום...

למרות היחס הנחרץ, כל זמן שראינו שהאונייה עדיין שוהה בנמל ועדיין לא התנתקה מהרציף, לא הסכמנו לזוז מהמקום. גמרנו אומר להישאר שם עד הרגע האחרון... "אפילו חרב חדה מונחת אל ימנע עצמו מן הרחמים". לאחר שלוש שעות של

לנסוע באונייה היוצאת בקו קבוע ממעגן 'קרוסו' באיסטנבול לכיוון נמל אודסה מיד במוצאי שבת. כשמענו זאת לא עניינו אותנו כלל מחיר או משך ההפלגה. השאלה היחידה הייתה אם נזכה להגיע ואם אכן יכניסו אותנו כשנגיע דרך הים. המציע היה גוי מקומי שהבטיח לנו כי יש לו קשרים באודסה והוא ידאג שיכניסו אותנו בלי בעיות, כמובן תמורת סכום הולם של מזומנים... בין חברי הקבוצה הוסכם לקבל את ההצעה. יצאנו משדה התעופה לכיוון המלון שאמור לארח אותנו בשבת בלב הבירה המוסלמית עם ניצוץ קטן שנדלק בלב. האמנם אכן נמצאה הדרך?

כאילו בתור 'תיקון' מיוחד ומשלים - כפי שאנחנו רגילים וזוכים מדי פעם בנסיעה לרבינו - עברנו טלטול מפרך כבר בדרך למלון. בשדה התעופה הציע לנו משהו מלון שנמצא "ממש קרוב" ואנו סמכנו על דבריו. הלכנו בעקבותיו ועד מהרה הבחנו כי הדרך מתארכת לאין קץ. מאחר ששילמנו לו מראש נאלצנו להמשיך לצעוד אחריו כעשרים דקות(!) ברגל, עם כל המזוודות והמטלטלים, וכל זאת אחרי שעות רבות ללא שינה. אך כיון שאנו כבר יודעים כי הכל בהשגחה מלמעלה, לא התבלבלנו מקושי נוסף בדרך וקיבלנו זאת באהבה.

אגב, רכב אחר שיצא משדה התעופה לכיוון המלון, ובו כמה מחברי הקבוצה, נעצר בדרך ליד בניין מפואר עליו הצביע הנהג כמלון המיועד. אולם משהו בחזות הבניין היה נראה מוזר. לאחר דו שיח חרשים עם השומר התברר שמדובר, לא פחות ולא יותר, במנזר! מובן שהאנשים עזבו את המקום במהירות והמשיכו לנסוע עד שמצאו את שאר חברי הקבוצה.

שבת בניכר

בצהרי יום שישי חברנו לקבוצה נוספת שהגיעה מהארץ, ובה בין השאר הרב י.צ. ועוד עשרה חברים יקרים. כך הפכנו לקבוצה בת 13 איש, נחושים וחדורי אמונה ותקווה שנוכל להגיע

פתח לנו שער. ריקודים במוצאי שבת במלון באיסטנבול

**המלון אליו הגענו
היה משוכלל
ביותר, וככל
שהיה משוכלל כך
היה מסובך יותר
לשומרי שבת
להימצא בו בשבת.
נראה היה שנצטרך
להסתגר בחדרים
לכל השבת. אלא
שאז נחלץ אחד
מהאברכים היקרים
והוציא מכיסו סכום
של כמה מאות
דולרים, אותם מסר
להנהלת המלון על
מנת שיכבו עבורנו
את כל החיישנים**

איימו לכבות את הרצון והתקווה האחרונים שלנו להגיע לראש השנה ולהמשיך לנסות ולהתאמץ. אך כחסידי ברסלב ידענו היטב שאין משמעות הדבר היא שמישהו שכח מאיתנו חלילה. ההיפך הוא הנכון, ה' יתברך חושב עלינו ומזמין לנו בדיוק את המניעות השייכות לנו, כדי לחזק בנו את הרצון לזכות לאור האמיתי של הנסיעה.

בערב, אחרי למעלה מיום שלם ללא שינה, החלטנו ללכת למלון אחר שנמצא בקרבת מקום כדי להניח את ראשנו הדואב למנוחה ולהמשיך מחר עם רצונות וכיסופים חדשים את המסע. קמנו למחרת רגועים ורעננים, ולאחר תפילת שחרית בהתלהבות יצאנו עם כל מטלטלנו בחזרה לעבר שדה התעופה. לנוכח ניסיונות האתמול כבר הבנו שקבל אישור לעלות לטיסה לאוקראינה תהיה משימה בלתי אפשרית עבור 'מהפכנים חסידים' כמונו. חשבנו לטוס לאחת המדינות הגובלות באוקראינה, אולי שם נוכל למצוא מעבר רגלי שבו נצליח לעבור איכשהו.

לסלול דרכים חדשות

הצצה מהירה במפה העלתה כי כמעט כל המדינות הסמוכות לאוקראינה לא מכניסות אזרחים זרים. לאחר ניסיון שלא צלח לעלות לטיסה להונגריה - מה שהעלה את מספר כרטיסי הטיסה שקנינו עבור הקבוצה אל כמעט 50 (!) כרטיסים - החלטנו לנסות להתקדם

במחשבה שאנחנו בוודאי נגיע לאומן ויהי מה. התוכנית הייתה לנסות לעלות בכל דרך שהיא על טיסה היוצאת לקייב, כיון שביום שישי נראה היה שכל מי שהצליח לנחות בשדה תעופה כלשהו באוקראינה, הצליח לבסוף גם להיכנס.

מאחר שכאמור יחד איתנו היה גם הרב י.צ. שהוא סוכן נסיעות רשמי, הייתה לנו אפשרות לקנות כרטיסים ולבטל אותם במקרה ולא יעלו אותנו לטיסה. בשמחה ובהתמסרות, מתוך הרגשה של מסירות נפש למען השני, החל הרב י.צ. להזמין כרטיסים לכל הקבוצה ליעדים שונים באוקראינה, וכן טיסות המשך מאוקראינה בכדי לספק 'תירוץ' הולם שיאפשר לנו על כל פנים לעלות לטיסה כלשהי לקייב, תוך העמדת פנים שיעדנו הסופי כלל אינו אוקראינה.

התוכנית שלנו הייתה כנראה תוכנית טובה, אבל לה' יתברך הייתה תוכנית טובה עוד יותר... הזמנו כמה וכמה כרטיסים לכל הקבוצה, ללבוב, חרסון וחרקוב, אבל מאום לא הועיל. בכל פעם שהגענו לדלפק הצ'ק אין בכדי להירשם לטיסה ולהכניס את המזוודות, נתקלנו במבע פניהם הקשוח של הפקידים לנוכח מראנו החסידי והסירוב שהוטח באזנינו היה נחרץ ביותר. לא הועילו תחנונים או תירוצים על טיסת המשך שכביכול מחכה לנו בקייב. התשובה הייתה אחת: אתם לא עולים. נקודה!

הצער והייאוש איימו שוב להתגבר עלינו. בתחילת היום עוד חשבנו שנתפלל שחרית במטוס לקייב, ולבסוף אנו מוצאים את עצמנו בתפילת מעריב באותה נקודה בשדה התעופה הענקי של איסטנבול. עוגמת הנפש והעייפות

זה לא אודסה... זה רק מלון 'אודסה'

באמרתם הנלבבת של אנ"ש עת קידשו את הירח בחודש אלול: "עם הירח הזה עוד נגיע לאומן"... גם אנו האמנו שבעזרת ה', עם הירח הזה נזכה להגיע.

המשכנו בנסיעה עד למעבר הגבול. בחסדי שמים, עם תפילות מרובות, תהילים, שמות הצדיקים ופדיונות, עברנו את הגבול בשלום למרות שלא היו בידינו בדיקות קורונה מ-48 השעות האחרונות כפי שנדרש בדרך כלל. בדרך נס פקידי הגבול פשוט לא שאלו שום שאלות. מה שהתברר לאחר מכן הוא שעמדת הבדיקה לטפסי קורונה אינה פעילה בשעות הלילה המאוחרות, וכך גלגלה ההשגחה העליונה שיכולנו להיכנס בלי שום בעיות. לאחר נסיעה של עוד כמה שעות הגענו לורנה באמצע הלילה.

חילוץ עצמות בוורנה

כשהגענו למלון ביום שלישי לפנות בוקר, כמעט שבוע אחרי שיצאנו מהבית, כל עצמותינו היו כואבות ודואבות מהנסיעות הממושכות ומהלילות הארוכים כמעט ללא שינה. אבל השמחה על כך שהתקדמנו שלב נוסף והצלחנו להיכנס לתוך אחת ממדינות האיחוד האירופאי הייתה גדולה ותקוותנו התחזקה והתעצמה מאד. רמז מעודד משמיים ראינו בכך ששמו של המלון אליו הגענו היה 'אודסה', כמין מסר של תקווה

בצורה יבשתית עם כלי רכב, אולי בדרך זו תצמוח ישועתנו.

כך עמדנו ביום שני בצהריים אחרי כמה ימים של מאמצים נחושים לצאת לדרך, מחזקים ומאמצים את אלו מבני החבורה שהסתפקו האם נכון להצטרף להרפתקה הזו, ועלינו על טנדר שהוביל אותנו לכיוון גבול בולגריה - טורקיה. לאחר כשש שעות נסיעה הגענו לגבול, מצוידים במסמכים המעידים כי אנו נקיים מכל מיני נגיפים וחולאים, ובלבנו תקווה שעוד רגע נעמוד כולנו מעבר לגבול הבולגרי, קרובים מעט יותר אל המעיין הנכסף כל כך.

אלא שגם כאן החלו המניעות... בגבול הודיעו לנו שלא ניתן לחצות את המעבר רגלית עקב המצב השורר בעולם, ואילו הרכב שהסיע אותנו אינו מורשה להיכנס לבולגריה בשל העובדה שטורקיה אינה מהמדינות החברות באיחוד האירופי. שוב חשנו מעין 'סטירה מצלצלת', אבל התחזקנו שלא להתייאש וליפול לעצבות חלילה. האמנו שבוודאי אם המניעות כל כך גדולות, כנראה שהעניין של הנסיעה שלנו מפריע מאד למישהו... לא רצינו לתת לאותו בעל דבר את התענוג מכך שניפול ונתייאש.

נאלצנו לשוב על עקבותינו כלעומת שבאנו, ולנסוע משם כשעתיים חזור לעיר אחרת שבה ישנו קו אוטובוס הנוסע לורנה שבבולגריה. עלינו לאוטובוס שיצא בשעה 10 בערב של יום שני לכיוון הגבול עם בולגריה. בדרך, כשהאוטובוס עצר להפסקה, ירדנו לתפילת מעריב וקידוש לבנה שלאחריה רקדנו בדבקות וגעגועים. נזכרנו

אחד מחברי הקבוצה ניגש למפקד והחל לדבר על לבו, ובינתיים כל חברי הקבוצה האחרים הרעישו עולמות בחפילה וזעקה לה, 'אנא בכח' ו'פיטום הקטורת', תהילים ועוד. ואמנם הבלתי ייאמן קרה ולפתע השתנתה דעתו של המפקד והוא אפשר לנו להיכנס

לכך שנזכה גם להגיע לאודסה העיר.

העובדה שהמלון שכן בסמיכות לים הייתה עבורנו נקודת עידוד משמחת מאד, שכן כך התאפשר לנו לטבול במימי הים השחור ולהיטהר מזוהמת הדרכים. ובפרט שמואב בספר המידות כי "מקווה מסוגל להינצל מרוצחים", סגולה לה נזקקנו ביתר שאת בנסייעה שכזו.

הבעיה שעמדה בפנינו עתה הייתה קשה מבחינה מסוימת יותר מהקשיים בהם נתקלנו קודם לכן, שכן רומניה אליה רצינו להמשיך איננה מכניסה זרים לשטחה ללא וויזה עקב המצב, כמו רוב מדינות האיחוד האירופי. בפרט זה כשלעצמו כבר היה בכדי לייאש אותנו מלנסות, שכן לא ציפינו כלל כי ברגע ששומרי הגבול הרומנים ישמעו את מטרת נסיעתנו הם יפתחו בפנינו את השערים...

בכל אותו יום שלישי ניסינו למצוא פתח כלשהו להיכנס לרומניה, ואכן קיבלנו כמה הצעות של גורמים שטענו כי באפשרותם לסדר זאת. למעשה העברנו את כל היום בהמתנה מורטת עצבים לרכבים ולתשובות מגורמים שונים וכל זאת לשווא. כך מצאנו עצמנו ללא כל דרך וסיכוי להיכנס לרומניה, לאחר שבזבזנו על

לא מותרים. ביציאה למסע היבשתי

מצפים לישונה

כך יום שלם.

למרות זאת החלטנו - ממשיכים בכל הכוח! באמונה ובסמיכה על כוחו של זקן דקדושה, יצאנו לדרך בצהרי יום רביעי באוטובוס הנוסע דרך רומניה ומולדובה כשיעדו הסופי הוא אודסה שבאוקראינה. ההתרגשות בין החברים הייתה

גדולה: הנה זכינו והצלחנו לעלות על אוטובוס שנוסע ממש לאודסה.

הכניסה הפלאית לרומניה

למרות שבדרך הטבע לא היה לנו סיכוי לעבור את הגבול, עשינו בכל זאת השתדלות קטנה כדי שנוכל להיכנס לרומניה: הכנו כרטיסי טיסה לכל הקבוצה לטיסה היוצאת מבוקרשט שברומניה ליעד כלשהו, וקיווינו כי כאשר נסביר שאנו נכנסים למדינה רק לשעות ספורות לא יקשו עלינו להיכנס בעזרת ה'.

לאחר כשעתיים נסיעה הגענו לגבול, שם עלה שוטר לאוטובוס והבהיר כי ישנה בעיה - אזרחים ישראליים לא יכולים להיכנס לרומניה. באוטובוס השתררה מהומה קלה בגלל העיכוב, וגם נהג האוטובוס כעס מאד על העובדה שהצטרפנו לנסיעה בלי אישורים מסודרים. נכנסנו ללחץ ופתחנו בתפילות ותחנונים לעורר רחמי שמים. אלא שאז, באופן מופלא, דווקא כעסו של נהג האוטובוס היה לנו לתועלת רבה, שכן הוא החל להפציר בשוטר להניח לנו כדי שיוכל להמשיך בדרכו הלאה. לאחר שהצגנו בפניו את כרטיסי הטיסה שיש לנו מבוקרשט הוא הגביר את לחצו על מפקד הגבול לאשר את כניסתנו, ובניסים גלויים מצאנו עצמנו בתוך רומניה, משתוממים ומתפעלים על הנס הגדול שהתרחש עמנו.

מיד לאחר שעברנו את הגבול הגענו לעיר שנקראת 'גלץ' (ייתכן שזו העיר 'גלץ' אליה הגיע רבינו בדרכו לרא"י). בהגיענו לתחנה הראשית ניגש אלינו הנהג והכריח אותנו לרדת מהאוטובוס. הוא טען שהצהרנו כי אנו נכנסים לרומניה רק לצורך טרנזיט - מעבר - ומשום כך אסור לנו להמשיך אתו הלאה. כל ניסיונות השכנוע לא הועילו. הבטחנו לנהג שנסתדר גם בגבול הבא, אבל הוא כבר הבין שיש לו פה עסק עם קבוצת חתרנים ומהפכנים והשליך אותנו עם כל צרורותינו בבושת פנים מהאוטובוס.

עמדנו כך בשעה 8 בערב של יום רביעי, מודים לה' על שהביאנו עד הלום, אך ללא שמץ של מושג כיצד נתקדם מכאן הלאה. היינו עייפים וסוחטים ממש, וכמו בכל אחת הפעמים הקודמות חישבנו כבר להתייאש, אך אז חזקנו שוב איש את רעהו באמונה ובביטחון שעלינו לעשות את שלנו ולהתקרב ככל שניתן, וה' הטוב יעשה את שלו.

התחבטנו בשאלה להיכן להמשיך מכאן - האם לנסות להיכנס באחד ממעברי הגבול שבין אוקראינה ורומניה, או לעבור למולדובה ודרך שם להיכנס. בסייעתא דשמיא הגיע לידיעתנו מידע מועיל לפיו נעשו כבר כמה ניסיונות להיכנס לאוקראינה דרך הגבול הרומני וכולם הסתיימו בכישלון. החלטנו לנסוע למולדובה ולנסות שם, מה שהתברר לבסוף כנס מופלא שבזכותו אכן הצלחנו להגיע לאומן.

ניסינו לברר בקרב הנוסעים האחרים שעמדו בתחנת האוטובוס איך ניתן להיכנס למולדובה. התשובה של כולם הייתה חד משמעית: זרים אינם יכולים להיכנס למולדובה! עברנו מאחד לאחד והתשובה של כולם הייתה זהה. בשלב מסוים מצאנו גוי שהציע להעביר אותנו בגבול תמורת סכום גדול מאוד של כסף שלא היה בידניו. משכך החלטנו לנסות לבד, בעזרת ה' ובכח הצדיקים האמיתיים שעליהם אנו נשענים.

הזמנו מספר מוניות לתחנת האוטובוס בה ישבנו שעות ארוכות וביקשנו מהנהגים לקחת אותנו לגבול הקרוב ביותר שיש עם מולדובה. לא טרחנו כלל לברר אם ניתן לעבור שם רגלית או כל פרט אחר. יצאנו לדרך בהבנה שזה המוצא האחרון והתחלנו בנסייעה עם כל המרץ וה'פרישיקייט' שהצלחנו לגייס. משהגענו לגבול היינו כמובן מסופקים מאד אם נצליח להיכנס או לא, ולכן ביקשנו מנהגי המוניות שימתינו עבורנו כדי שאם ניאלץ לחזור חלילה הם יעמדו הכן לקחתנו למלון כלשהו.

נס בלתי יאמן במולדובה

כשירדנו מהרכבים לקראת מעבר הגבול, קידמו את פנינו שומרי הגבול הרומנים שהסבירו לנו במלים פשוטות כי גבול זה מיועד רק לנסיעה ברכב ולא למעבר רגלי, ועל כן נקראים אנו 'בדחילו ורחימו' לקחת את מטלטלינו ולשוב על עקבותינו. אולם בחסדי ה', לאחר כמה דקות שיחה הופשרה האווירה, ולאחר שהסברנו להם שאנו מעוניינים רק להגיע למולדובה הם נתנו לנו לצאת, מה שהיה מעבר לכל סיכוי והיגיון.

כיוון שהגבול כאמור נועד עבור נסיעה ברכב, היו לנו שני קילומטר ללכת בין שני הגבולות. אך כל זה לא העסיק אותנו כלל. התחלנו ללכת ברגל, כשכל אחד מאתנו סוחב שתי מזוודות, תיקים וחבילות. הדרך ארכה כשעה, כשבמהלכה מלווה אותנו שומר רומני שלא גרע עין מאיתנו. כנראה מאד מצאנו חן בעיניו.

לאורך הדרך, כשעצמותינו מתפוקות ונשברות לשברי שברים בעיצומו של לילה נוסף ללא שינה, התפללנו בלחש ובזעקה אילמת לה' יתברך שיחון אותנו ויזכנו להיכנס למולדובה ולהתקרב עוד ועוד, עדי נזכה להגיע אל ציונו הקדוש של הרבי.

כשהגענו לגבול המולדבי יצאו לקראתנו כמה שוטרים שהסתכלו על חבורת המוזלמנים שסוחבים מזוודות באמצע הלילה כעל אנשים שנפלו מהירח. הגיחוך היה מצידם בלבד. אותנו לא עניין כלל איך נראינו בעיניהם, כי הרי כבר אמר רבינו הקדוש "נחמן נתן, צוחקים על כל העולם".

"כמעשהו בראשונה כך מעשהו באחרונה"...

ברגע שראה אותם עם חזותם היהודית, הוא ניגש אליהם וקרא בהתרגשות ברוסית רצוצה: "אומן זקריט" ("אומן סגורה"), "חסידיים", "יהודים", ועוד מילים שונות. נוכחנו כי החדשות בדבר סגירת שערי אוקראינה לחסידיים, עלו לראש הכותרות בצורה שלא תיאמן.

לאחר מספר שעות של שינה ברוכה קיבלנו טלפון מאומן עם הבשורה המרגשת שנמצאה עבורנו דרך להיכנס לאוקראינה, ובעזרת ה' באותו יום בשעות הערב (חמישי) יבואו שני רכבים שיעבירו אותנו את הגבול וייקחו אותנו עד אומן.

מנסים להיכנס בשער הנועל

ניגשנו לתפילת מנחה בהתרגשות עצומה. קיווינו שאת תפילת מעריב כבר נתפלל בציון הקדוש. התפללנו וזעקנו מקירות לבנו שהכל יצליח. אמרנו סליחות ו'אבינו מלכנו', ולאחר מכן רקדנו במשך שעה ארוכה בהתלהבות, עם מחיאות כפיים כסגולה להמתקת הדין.

למעשה, גיאוגרפית כלל לא היינו רחוקים מאומן. בימים כתיקונם ניתן להגיע תוך כמה שעות מקאגול לאומן. אך מה נעשה וימים אלו לא היו כתיקונם... הנהגים שהגיעו כמתוכנן בשעות הערב יעצו לנו להסב את דרכנו אל עבר גבול שנמצא רחוק מאד משם, לשם הגענו רק בשעה שלוש בלילה. כשהגענו סוף סוף היינו עם עצמות כואבות ומרוסקות, כפי שכבר הורגלנו, אך גם עם תקווה עמוקה בלב: האמנם הגיעה עת פקוד??? הגענו למעבר ועיינו חשכו. התברר כי בגבול זה הפקידים האוקראינים והמולדובים יושבים יחד באותו מבנה. ברגע שהאוקראינים ראו אותנו הם הבינו מיד במה המדובר והזהירו את המולדובים שלא יאפשרו לנו לעבור. כך היה. לא היה מה לדבר על תשלום מזומנים וכו'. הם כלל לא רצו להסתכל עלינו, ואף לא הסכימו להחתים את דרכונינו ליציאה ממולדובה בלבד, אף מבלי להיכנס לאוקראינה.

לנוכח ההתפתחות הציעו הנהגים שנישאר שם עד לשעה שבע בבוקר, אז מתבצעת החלפת משמרות, בתקווה שאולי השומרים המחליפים שיבואו לא יהיו קשוחים כל כך. ואכן נשארנו במקום עד הבוקר, אלא שבינתיים נפל בדעתם של הנהגים הרעיון לנסות בגבול אחר, שם אולי יהיה קל יותר.

קיבלנו את דבריהם והחלטנו לנסוע לגבול ההוא, מהלך כשעה ממקום הימצאנו, תוך שאנו מרגישים שכוח הסבל שלנו עומד לפקוע. בכל זאת הרשינו לעצמנו לקוות שה' יעשה עמנו נס ונזכה סוף סוף להיכנס.

את החלק המולדובי של הגבול עברנו בעזרת אי אלו שלמונים שעברו מיד ליד לכל אחד מהפקידים שישבו במבנה. היה משעשע לראות כיצד הפקיד בביתן האחרון, אשר הבחין שאנו

מאד ולא האמין שהצלחנו להיכנס למולדובה. כל כך הרבה אנשים ניסו ולא הצליחו, הוא אמר. תדעו שהיה לכם נס גדול.

תוחלת ממושכה

הגענו לתחנת דלק ליד הגבול, שם יצרנו קשר עם מישהו שהבטיח להכניס אותנו לאוקראינה תמורת \$800. לא נרתענו מכל סכום שבעולם ומיד הסכמנו לרעיון. לאחר שקיבל את הסכמתנו הודיע איש הקשר שעלינו להמתין כמה דקות עד שייתן לנו תשובה סופית. כך עברו כמה דקות, ואחר כך כמה שעות, ועוד כמה שעות, עד שהחברים פשוט נרדמו בכביש, על המזוודות, זרוקים בתחנת דלק באמצע שום מקום.

אתא בוקר... והנה, שום קשרים ושום אישורים. אותו אדם שבתחילה המשיך להבטיח כל הזמן "עוד חצי שעה, עוד שעה" הפסיק להגיב בטלפון. וכך מצאנו את עצמנו בבוקרו של יום חמישי ללא שום כיוון ברור להיכן אנחנו ממשיכים מכאן. עצמותינו כאבו מאד לאחר ההליכה המאומצת כל הלילה, כחמישה קילומטרים עם המזוודות, ואחד מאיתנו אף נזקק לטיפול רפואי מחמת כך. נעמדנו להתפלל שחרית כוותיקין בתחנת הדלק. הגוף היה דואב וכואב, אבל הלב מלא השתוקקות וכיסופים.

בשיחה עם מנהל התחנה התברר שהמלון הקרוב ביותר נמצא כשעה נסיעה משם, בעיר שנקראת 'קאגול', אליה ניתן לנסוע באוטובוס לכיוון קישינב שעובר במקום אך ללא תחנת עצירה מסודרת. הוא הבטיח לסייע בידינו לעצור את האוטובוס ברגע שיעבור בכביש סמוך אלינו, ואכן כך היה. הגענו למלון וצנחנו באפיסת כוחות לחטוף תנומה כדי שנוכל להמשיך בדרך.

אגב, במהלך שהותנו במלון ירדו כמה מהחברים למטה ופגשו את בעל המלון בכניסה.

הצגנו לשומרים הניצבים במקום כרטיסים לטיסה שיוצאת מקישינב שבמולדובה, וממש התחננו אליהם שאנו רוצים רק לעבור עד שדה התעופה. אולם הם הסבירו לנו שהדרך לקישינב כלל לא עוברת דרך מעבר הגבול הזה, וכי הכביש כאן משמש אך ורק בתור מעבר לאוקראינה וממשיך בסך הכל כשני קילומטר בתוך מולדובה בטרם הוא ממשיך ישירות לאודסה. אם ברצוננו לנסוע לקישינב עלינו לעבור דרך גבול אחר לגמרי.

אחד מחברי הקבוצה ניגש למפקד שהיה במקום והחל לדבר על לבו בסיפורים שונים ומשונים על כך שנפסיד את הטיסה, ומאד מאוחר בלילה, ואין מוניות לחזור, ופה ושם... בינתיים כל חברי הקבוצה האחרים הרעישו עולמות בתפילה וזעקה לה', 'אנא בכח' ו'פיטום הקטורת', תהילים ועוד. ואמנם הבלתי ייאמן קרה ולפתע השתנתה דעתו של המפקד והוא אפשר לנו להיכנס.

כל זה התרחש עוד לפני הדלפק שבו מחתימים את הדרכונים. הייתה לנו עוד כברת דרך קצרה לעשות. לאורך כל הדרך עד לדלפק המעבר המשכנו להתפלל בלחש ולבקש על נפשנו. חשנו כי לא נותר בנו עוד כוח לשאת את הייסורים הללו. מדי יום בקומנו בבוקר קיווינו שהנה עוד כמה שעות נהיה באומן, והנה אנו עומדים להשלים כבר שבוע בטלולי דרכים, ואומן עדיין רחוקה מאי פעם...

ניגשנו לדלפק בידיים רועדות ושפתיים מלחשות תפילה. הפקיד לא הבין מאיפה נפלו עליו האנשים המשוניים הללו, ועוד עם דרכונים ישראליים... הסברנו לו שהמפקד אישר את כניסתנו למולדובה והכל בסדר, וברוך ה' הוא לא עורר בעיות והחתים את דרכונינו בחותמות המיוחדות.

לאחר הכניסה למולדובה פצחנו בריקודים ומחולות בהודיה לה' על הנס שקרה אתנו. התקשינו להאמין כיצד זכינו לכל כך הרבה ניסים בדרך. דברים כה בלתי אפשריים קרו איתנו, ובפרט הנס האחרון שעלה על כולם. כשהתקשרנו ממולדובה לעסקן שכבר היה באומן הוא התפלא

ורנה העיר

שבת של חסדים בקשינב

משם חזרנו לקישינב, למלון שנמצא בסמיכות לבית חב"ד, בו זכינו לקבלת פנים מחממת לב: סעודות שבת בשפע, מטעמים ומגדנות עם שמחה וריקודים. הייתה זו ממש הארה בתוך בחושך, ראינו איך הקב"ה דואג לכל מחסורנו גם אם עדיין איננו ראוים להגיע לרבי בפועל.

ואמנם כאן המקום לכלול יחד עם מארחינו היקרים בקישינב את כל שלוחי חב"ד די בכל אתר ואתר שקבלו את אנ"ש המטולטלים בהארת פנים מיוחדת, ונתנו להם ככל יכולתם עזרה וסיוע בכל הנדרש.

במוצאי שבת הוזעקנו שוב לטלפון. מאן דהו הבטיח לנו שאם נהיה בשעה 12 בלילה בגבול מסוים הוא יעביר אותנו שם. התארגנו במהירות, ארזנו את כל חפצינו ויצאנו בבהלה לדרך. אלא שעם הגיענו לגבול קבלנו טלפון נוסף, מתנצל ומתחמק, בנוסח "בסוף לא, אי אפשר, יש בעיות". הבנו שכנראה עדיין לא הגיע הזמן להיגאל...

לחזור לקישינב כבר לא היה עניין. חיפשנו בסמיכות מקום מלון כלשהו להניח בו את ראשינו הדואב. אחרי שיטוט קל מצאנו עצמנו מול מבנה שהשם המתנוסס עליו לעין כל, לא פחות ולא יותר, הוא 'קורונה'! התקשינו להבין איך השלט לא מתבייש מעצמו... כך לשאת שם שמבטא כל כך הרבה צער, בלגאן, טלטולים וייסורים, ובפרט לאנשי שלומנו הנידחים בכל קצוות העולם.

בשלב זה גמלה בליבנו החלטה נחושה למצוא דרך אחרת, 'מחוץ לקופסה', לעבור את הגבול. רביה"ק מספר בסיפור הראשון

מתכוננים לחלוף על פניו בלא לשתף אותו במתת יד, יצא מחדרו וסימן לנו בידי שאל נעז לקפח גם את חלקו...

אך זה היה החלק הקל. בצד האוקראיני לקחו אותנו מיד הציידה כאחרוני הגנבים, ואחד האברכים שהציג עצמו כראש הקבוצה נלקח לחקירה צולבת. במהלך החקירה, כשניסה להציע למפקד סכום עתק תמורת הכנסתנו לאוקראינה, ענה לו המפקד בתמיחה: נראה לך שאני אלכך את עצמי בסיפור שלכם? הוא אף סיפר לו את הפרט המזדהים כי במחשבי משמר הגבולות מופיעות לפחות ארבע פעמים בהן ניסו חברי הקבוצה להיכנס למדינה. אני לא אהיה הטיפש שיעז להיכנס לתיק הזה! אמר. בתום החקירה קיבלו כל חברי הקבוצה בידיהם הודעה חתומה בחותמת רשמית, בה נאמר שהם אינם רצויים באוקראינה. כך נסתם הגולל על כניסתנו בצורה חוקית למדינה.

בשלב זה עצרנו את המספר. שאלנו אותו - אברך יקר שזכה כבר ב"ה לחתן כמה מילדיו והנו יהודי מבוגר ורציני משכמו ומעלה - מהיכן לוקחים כוחות כאלה להמשיך הלאה, אחרי שספגו כל כך הרבה אכזבות וקשיים. מה הניע אותך לנסות עוד?

תשובתו הייתה מפליאה ביותר: עבורי לא הייתה פה מסירות נפש. מהרגע שיצאתי מהבית ועד לאותו שלב, עמדו נגד עיני כל הזמן הסיפורים על מסירות נפשם של אנשי שלומנו לקיים את המצוות תחת שלטון הרשע הקומוניסטי, וכן כל הנסיעות שנסעו במסירות נפש וממוון אנשי שלומנו בדור הקודם. לא היה לי כל ספק שאני חייב לנסות עד הרגע האחרון כל מה שרק ניתן לעשות...

אני הולך בתמימות בדרך אותה קבלנו מהדור הקודם. אין לי פה בכלל מסירות נפש!

**כאשר ככל
שחיפשונו דרך
חוקית ומהוגנת
לא מצאנו אחת
כזו בכל מקום
שרק הלכנו. הלא
ה'חסידים' ידועים
בכל העולם כמפיצי
המחלות המסוכנים
ביותר העלולים
להרעיל ולזהם את
כל שטחה הלאומי
של הממלכה
האוקראינית ומי
יודע מה עוד...**

הריקוד האחרון על אדמת מולדובה

'פרדנוסטרובקה'.

הגבול אליו הגענו לא היה כמו גבול רגיל של מדינה. היו שם רק פסי רכבת ולידם תחנת משטרה. נראה היה כי ברור לכל שהם משמשים כגבול שאסור לחצות. המתנו במקום בתוך הרכבים במשך כשלוש שעות(!), בפינה מוסתרת ליד הפסים, מחכים לרגע בו ניעלם מעיניהם של השוטרים שעמדו במקום. משניתן האות ירדנו מהרכבים ופתחנו בריצה מבוהלת לעברם השני של פסי הרכבת, יחד עם כל המזוודות והמטלטלים שסחבנו עמנו.

תוך כדי חציית הפסים החלו להישמע ברמקולים קריאות לעברנו. נבהלנו מאד ולא ידענו מה לעשות. מרוב בהלה פשוט המשכנו לרוץ מהר יותר, עם כל הקושי העצום והמשקל הרב, עד שהגענו לשני רכבים שחיכו לנו בעבר השני. תוך דקות ספורות השטח היה נקי לחלוטין. "ולא נודע כי באו אל קרבנה".

משם נלקחנו אל עבר מלון שנמצא באותה 'מדינה' קטנה, שם היינו אמורים להמתין עד הערב, אז נחצה את הגבול. בינתיים הגיעו אנשי הקשר והודיעו לנו שהיום בלילה אנו צריכים להיות מוכנים ובכושר, במיטב כוחותינו, לבושים בגדים כהים כדי לא לבלוט בחשיכה. הם ציינו שנצטרך ללכת בזוגות ולשמור על דממה ובאופן כללי לצייט לכל הוראה שתיתן לנו.

קיבלנו הוראה נוספת, מרתיעה במיוחד: "אין לצאת מבניין המלון בשום פנים ובאופן". די היה בכך כדי לתת לנו להבין שהעסק אינו פשוט כפי שאולי היה נדמה. החרדה החלה לטפס ללבבות. בינתיים גילינו כי במשך הזמן מלאי האוכל אזל

מסיפורי מעשיות על המשנה למלך שהצליח בדרכו דווקא על ידי ה'שביל מן הצד'. ראינו בכך רמז למה שהתרחש איתנו כעת, כאשר ככל שחיפשנו דרך חוקית ומהוגנת לא מצאנו אחת כזו בכל מקום שרק הלכנו. הלא ה'חסידיים' ידועים בכל העולם כמפיצי המחלות המוסכנים ביותר העלולים להרעיל ולזהם את כל שטחה הלאומי של הממלכה האוקראינית ומי יודע מה עוד...

(יש להדגיש כי ידועה אמרתו של ר' נתן שמוכן הוא לרחוש על גבי סכינים בשביל לנסוע לרבי, אך לא לנסוע ללא דרכון. הסיבה הידועה לכך היא מחמת ביטול תורה ותפילה אם ייתפס ומחמת כך יוכנס לכלא ח"ו. אולם במציאות הקיימת כיום, ברוב המקרים העונש על חציית גבול לא חוקית מסתכם בקנס כספי וגירוש מהמדינה, אולי בתוספת 'יזה שחורה' (איסור כניסה) לכמה שנים, ללא ישיבה בכלא).

מדינה בתוך מדינה

לצורך מעבר לאוקראינה היה עלינו לחצות גבול נוסף בתוך מולדובה, אל עבר טריטוריה נפרדת הנמצאת בתוך שטח המדינה, ממנה קל יותר לעבור רגלית לשטחה של אוקראינה. יצרנו קשר עם מי שיצרנו ודיברנו עם מי שדיברנו, ובסופו של דבר סוכם שנצא מהמלון בשני רכבים בשעה שבע בבוקר לעבר הגבול של טריטוריית

**שפתותינו לחשו
תפילה וזעקה לה'
מעומק הלב, "מן
המצר קראתי",
מעמקי עמקים.
אחרי כל מה שכבר
עברנו עד עכשיו,
הבנו שכעת מגיע
השלב הקריטי
ביותר. אם נצליח
לעבור נהיה קרובים
מאד להגיע לאומן.
ואם לא, ה' ירחם...**

לחלוטין, ונאלצנו לשלוח את אחד מעובדי המלון לרכוש עבורנו מוצרי מזון בשוק המקומי.

למסור את כל ההרגשות

עכשיו כבר הבנו את המורכבות אליה אנחנו כננסים והפחד אחז בנו עד שנהיינו כמעט משותקים. התפללנו וזעקנו לה' בתחושות של חרדה ואימה, הן מהעונש שיוטל עלינו אם ניתפס חלילה, והן אם חלילה לא נזכה להגיע בסוף... הבנו שזה הסיכוי האחרון שלנו להיכנס בדרך הטבע, שכן אם ניתפס נועבר תוך השפלה ישירות למטוס שייקח אותנו לתל אביב, וזאת במקרה הטוב. לא רצינו לחשוב מה עוד עלול לקרות...

בערב עלינו לרכבים, בהתרגשות עצומה מחד ורעדה בידיים מאידך. ברכב לא היה מקום לכולנו עם המזוודות, ולפיכך נאלצנו להידחס כשאחד האברכים שוכב לאורך כל הדרך על המזוודות שהיו מונחות על ברכינו. זעקנו מקירות הלב לה' שיחוס וירחם עלינו ויראה בעניינינו, כי הרי כל רצוננו הוא אחד - להיכלל בקיבוץ הקדוש של הרועה הנאמן. "טאטע, געוואלד!!!"

כשהגענו לנקודה בה היינו אמורים לרדת מהרכבים, המתנו במשך כחצי שעה, בדממה ובפחד, בלי שום מושג מה קורה. לפתע הופיעו הנהגים שוב והחלו לנסוע. לא הבנו מה קורה ולאן נוסעים, עד שראינו שאנחנו פשוט חוזרים על עקבותינו. לאחר מכן הם הודיעו לנו שכיוון שהגענו מעט מאוחר מדי והחלפת המשמרות כבר התבצעה, ניאליץ לוותר הערב על התוכנית. חזרנו תשושים ומאוכזבים למלון.

בשלב זה נזקקנו לכל מאגרי החיזוק שיכולנו לגייס כדי להמשיך בדרכנו. התחלנו להסתפק אם לנסוע לבלארוס, שם לפחות נהיה עם שאר אנשי שלומנו, או שמא לחזור לארץ.

ביום שני היינו אמורים לצאת שוב לגבול. כבר הורדנו את המזוודות אל עבר הרכבים - שלוש קומות בלי מעלית - אך לאחר כחצי שעה של המתנה מורטת עצבים, עוד לפני שיצאנו לדרך, הנהגים קיבלו הודעה טלפונית שגם היום הדבר לא יתאפשר.

שוב היינו זקוקים להרבה מאד התחזקות לא להתייאש ולא להרים ידיים. שניים מאיתנו נשברו והחליטו לחזור לקישיניב, כשהם מתכננים להצטרף לחבר נוסף שנשאר שם עקב צורך בטיפול רפואי ואחר כך לחשב את דרכם הלאה. את הדרך אל מחוץ לטריטוריה חזרה למולדובה הם עשו כנוסעים סמויים בתוך תא המטען ברכבו של קצין רוסי שעבר את הגבול הקטן בלי בדיקות ושאלות. אולם אנו החלטנו לא לוותר בשום מחיר. המשכנו בתפילות וזעקות לה' הגם שהמצב כבר היה נראה לגמרי לאחר ייאוש.

אחד מחברי הקבוצה שהנו סופר סת"ם הבין

שכנראה נישאר כאן עוד זמן רב, ובבוקרו של אותו יום בנה לעצמו את שולחן הסופרים שהביא אתו מהארץ מקופל במזוודתו...

אגב, אנקדוטה מופלאה של השגחה פרטית סיפר לאחר מכן אחד האברכים ששהו במלון בהמתנה הממושכת לבלתי נודע. הוא משתף בהארה מיוחדת שזכה לה, כאשר נקלע למצוקה ורוחנית קשה בשל העובדה שבמלון הסתובבו גויים רבים בלבוש בלתי ראוי. חברי הקבוצה השתדלו כמובן למעט ככל האפשר ביציאה מהחדרים אולם אפילו ההכרח הגמור היה קשה מאד. באחד הלילות, מספר אותו אברך, עמדתי בחלון ואמרתי לה': ריבונו של עולם, אם המצב ממשיך כך, לא שווה לי כל הנסיעה ואני חוזר לארץ. למרבה הנס, למחרת, באורח פלא, הסתדר העניין והמלון שקט לגמרי.

מן המצר

ביום שלישי בצהריים הגיע למלון הנהג שעמו נסענו ביום ראשון והודיע שבערב יבוא נהג אחר והוא ייקח אותנו. כשניסינו ליצור קשר עם הגוי המקומי שליווה אותנו, הוא לא ידע להסביר לנו במה המדובר. דאגנו שמא נפלנו קרבן לתרמית, ואפילו חששנו שרוצים לקחת אותנו ליער ולשדוד אותנו באמצע הלילה. לא היה לנו שום מושג באיזו צורה אנחנו הולכים לעבור את הגבול וכמה זמן זה ייקח. ועם כל זאת, הסכמנו לצאת לדרך למרות החשש הגדול. הסיכוי שנגיע לאומן היה שווה לנו כל סיכון שהוא.

יצאנו לדרך בפעם השלישית, לפני השקיעה, כשהתקווה ייחלה בלבבות "הלוואי שנזכה ואת תפילת מעריב כבר נתפלל באומן". ישבנו בטנדר שחלונותיו כוסו בוילונות ישנים, כשאת המזוודות הכבדות הנחנו על ברכינו, כמו גם את תיקי היד ושאר המטלטלים. הסתבר שהפעם הוחלט לקחת אותנו לגבול מרוחק יותר, בתקווה ששם יהיה קל יותר לעבור. כך, מפוחדים עד מוות, רועדים מהתרגשות וחרדה, נסענו במשך שלוש שעות.

במהלך הדרך הטנדר נכנס לכפרים קטנים ועצר בכל מיני מקומות, הנהג העלה אנשים לרכב והוריד אותם במקום אחר. לא היה לנו שום מושג מה מתרחש סביבנו ולהיכן אנו נוסעים. בשלב מסוים נעצר הרכב בהפתעה למשך כעשרים דקות באמצע הכביש. במהלך העצירה המזוזה ישבנו כפופים בלבבות הולמים בפחד, כשאנו חשים כמעט כאילו היינו על סף התקף לב. בסופו של המסע הגענו למקום נידח ומבודד, בקצה קצהו של כפר ישן שספק אם דרכה בו רגל יהודי אי פעם.

ירדנו מהאוטובוס. הקור היה גדול, אבל הפחד וההתרגשות חיממו את ליבנו. הוזהרנו באלף אזהרות לא להוציא הגה מהפה ולציית לכל מילה שיוצאת מפיו של המוביל. לאחר הליכה של רבע

שעה הגענו לנקודת המפגש, שם המתינו לנו האנשים שהעבירו אותנו בפועל את הגבול.

שפתותינו לחשו תפילה וזעקה לה' מעומק הלב, "מן המצר קראתי", מעמקי עמקים. אחרי כל מה שכבר עברנו עד עכשיו, הבנו שכעת מגיע השלב הקריטי ביותר. אם נצליח לעבור נהיה קרובים מאד להגיע לאומן. ואם לא, ה' ירחם...

צעדנו בעקבות המבריחים כשאנו מוכרחים להגביה את מזוודותינו בידינו במשך כל הזמן, כדי לא להרעיש ולא להשאיר סימנים על הקרקע. לא היה לנו צל של מושג אם הם לוקחים אותנו לאוקראינה או שמא בכלל לרוסיה או לכל מקום אחר. לא עליהם סמכנו, אלא על כוחו של הזקן דקדושה, שאורו חפף עלינו וליווה אותנו במשך כל המסע.

בשלב מסוים ההליכה נעשתה קשה מאד, עקב העייפות של הימים האחרונים, יחד עם הלחץ והפחד שהיו מנת חלקנו. התאמצנו לפסוע ממש במסירות נפש. לפתע הסתובב אלינו אחד מהמבריחים וסימן לנו בידיו 'כאן זה אוקראינה'. השמחה העצומה שמילאה את ליבותינו לא ניתנת לתיאור. רגלינו נעשו קלות כאילו והמזוודות שסחבנו נדמו בעינינו כשקים של נוצות. רצינו ממש להתחיל לרקוד אולם הנסיבות לא אפשרו זאת כמובן. משכך קיימנו את האמרה הידועה בין אנשי שלומינו ממוהרנ"ת 'לרקוד במחשבה'. שפתותינו לא פסקו להודות לה' על העבר ולבקש על העתיד, שנזכה להשלים את דרכנו לחיים ולשלום.

בסוף הדרך החשוכה חיכה לנו טנדר אליו עלינו במהירות ובחיפזון, וכך מצאנו את עצמנו לפנות בוקר של יום רביעי, סחוטים ועייפים אך מאושרים ביותר במקום אליו ייחלו עינינו כל כך, ואליו מייחלות עיניהם של כלל אנשי שלומנו, לזכות ולהיות גם כן. תקוות כל ישראל!

איש שיחנו מתקשה לבטא את ההרגשות שמילאו את ליבם בהגיעם לאומן. האושר העצום על הזכות להגיע לאומן, יחד עם האור הגדול של האמונה שזכו לראות בכל צעד ושעל של המסע - שהרי לא היה צעד אחד שיכלו לצפות ולתכנן מראש. נדמה היה כאילו ההשגחה העליונה מובילה אותם בידיה ממש על עבר משאת נפשם.

עד לרגע זה הוא אינו מסוגל להסביר כיצד היה להם כוח לעבור דרך ארוכה כזו, שכללה כל כך הרבה אכזבות ומעברים, וזאת מבלי להזכיר את הסכומים האדירים שעלה המסע הזה לכל אחד מהמשתתפים שכלל לא השגיחו בעלויות.

דבר אחד הוא מבקש לציין, וזהו האור הגדול שהם זכו לו בראש השנה, שמקורו באותה ההרגשה נפלאה שמרגישים אחרי שזוכים למסור את הנפש על כל דבר שבקדושה - ובפרט על ראש השנה של רבנו, העולה על הכל.

ניצוץ קטן יכול להדליק יער שלם | זרקור לפעילות הפצת אור האורות על פני תבל

מקטן ועד גדול אי אפשר להיות איש כשר באמת כי אם על ידי התבודדות!

על חידוש כזה אין ספק כי טרם שמעתם, לפני כשלושה חודשים נפתח 'כולל' להתבודדות חדש וייחודי שמלמד את המצטרפים אליו כיצד להתבודד, מעודד אותם להתבודד מידי יום, ואף תומך בהם במילגה חודשית, הכולל הוקם על ידי ר' אלון חלמיש יהודי בעל חזון עם לב חם המתגורר בזכרון יעקב, ר' אלון שהתקרב לרבינו הקדוש לפני כעשור, גילה את עצת ההתבודדות, הבין שאי אפשר בלענדיה, והחליט להפיץ את האור ברצון ממון וטרחה. | שיחה מיוחדת!

לחיות, אינני מסוגל להפסיד את הדבר הזה, וכמו כל אחד שזוכה לחוות משהו טוב וחיובי, רצייתי אף אני לזכות אחרים שיטעמו ממנו, ותמיד קינן בי הרצון להאיר את עבודת ההתבודדות לעוד אנשים.

לפני תקופה הגיע אליי חבר, וסיפר לי שיש לו סכום גדול למעשר כספים, ואז אמרתי לו תשמע יש לי רעיון כזה, וכזה הוא התלהב וכך התחלנו.

מאוד רצייתי להפיץ את עצת ההתבודדות, אולם לא ידעתי איך להכניס את האור והעניין של ההתבודדות בלב אנשים אחרים שלא מכירים את הדבר הזה, ואז אמרתי לעצמי שציבור האברכים רגיל לעניין של מלגות ורישום וסדרים קבועים ומחייבים, אז הנה אכניס את זה לעולמם בשפה המוכרת להם.

כמה אנשים מונה הכולל הזה?

התחלנו בחודש הראשון עם 10 מתבודדים שקראנו לזה 'מחזור אלול', בכל חודש אנחנו מצרפים 10 חדשים, היום אנחנו כבר 30 מתבודדים בשלושה מחזורים אלול תשרי וחשוון, ובחודש כסלו נפתח מחזור רביעי ונהיה 40 מתבודדים, כל מתבודד זכאי למילגה חודשית בגובה 750 שקל לחודש בתנאי שיתבודד לפחות 20 דקות מידי יום, ואט אט יוסיף ויעלה בקודש, כאשר התקווה היא שאדם שהתבודד 120 יום וכבר טעם את טעמה המתוק של עבודת ההתבודדות ימשיך

בשבועות האחרונים שמועה גונבה לאוזנינו על 'כולל התבודדות' חדש וייחודי שנפתח בזכרון יעקב, ע"י יהודי יקר שאינו מחזיק טיבותא לנפשיה, הר"ר ר' אלון חלמיש הי"ו, ר' אלון פועל במרץ להפיץ את אורו של רבינו הקדוש בסביבה שאינה טבעית ובמרחב שרובו אברכים עמלי תורה שאינם משתייכים לזרם החסידי. הוא עושה זאת בכל אמצעי שהוא רואה לנכון מהפצת עלונים ועד ארגון שיעורי בענייני רבינו לגברים ולנשים. פנינו לר' אלון לשמוע על המיזם, על החזון, על מקורות המימון, וגם על החלומות לעתיד...

'נתחיל מהתכל'ס פנינו לר' אלון, מה הביא אותך להרים פרויקט כזה חדשני של כולל להתבודדות?'

ר' אלון פותח בחוויה האישית שלו, 'קודם כל אני חייב לומר שבשבילי התבודדות זה רפואה ממש רפואת הנפש, ובלי התבודדות אינני יכול

האור מפציע. זכרון יעקב

איתה בלעדינו...

'אציין כי מגוון המתבודדים הוא גדול ביותר, יש שהם אברכים ויש שהם 'בעלי בתים', אחד המצטרפים הראשונים הוא יהודי תלמיד חכם שמסיים ש"ס כל שנה וב"ה בעבודת ההתבודדות הוא מגלה ענין רב באומרו שהדבר משפיע על כל מהלך יומו, ועל איכות התפילות והלימוד.

איך התגובות של אנשים שמגלים את הדבר לראשונה בחייהם?

'אנשים מאוד מאוד מתלהבים, העניין של החיוב ושל העקביות מידי יום בונה באדם משהו חדש, אנשים מספרים שנבנה סוג של קשר חדש בינם לבין השם יתברך, ולמרות שמדובר באנשים רציניים שלומדים כל היום, שקמים בלילות ולומדים קבלה בלילה, הרי שהיכולת לדבר עם ה' בשפה פשוטה מזרימה להם חיות חדשה.

בא אלי אחד האברכים ואומר לי 'תקשיב, אני גדלתי בבית של שומרי תורה ומצוות, ודע לך שרק עכשיו התחלתי לחיות, אני אדם בן 35 ופעם ראשונה בחיים שלי שדיברתי עם השם יתברך על החיים האישיים שלי, ואני נדהם, אני לא יודע איך אפשר לחיות בלי מתנת ההתבודדות, סיפור דומה היה לי עם אברך ממחזור חשוון, לקראת ר"ח חשוון הוא אומר לי 'תקשיב אלון, אני רועד, אני מרגיש כאדם שהולך להיכנס לחדר ניתוח'...

'היה אחד שלא הצליח לפתוח את הפה בהתבודדות, אז עלה בדעתי רעיון, נתתי לו 'ליקוטי תפילות' ואמרתי לו תקרא 10 דקות ותתבודד 10 דקות אחרי זה בשפה שלך, ואז הוא פתאום גילה שלא בשמיים היא' עכשיו יש לו מלא דיבורים... יום אחד הוא אמר לי תשמע זה תפילות כאלו נפלאות אני מרגיש שאני נכנס למוסך... כל פעם אני עובד בתפילה על משהו אחר, פעם על העיניים, פעם על הכעס, פעם על עצלות, ופעם על ניקיון המחשבה ממש קורים לי דברים נפלאים.

'יש אמנם כאלו שלא שרדו את כל מעלה הדרך, במחזור אלול היו לי ארבעה שנשרו לאחר חודש וחצי, לא בגלל שלא התחברו לרעיון אלא מחמת העובדה שחששו מהתחייבות יומימית קבועה הכוללת יישום מדוקדק, הם אמרו לי אנחנו נמשיך להתבודד אבל קשה לנו

לקחת את הדבר בתור 'מחייב' קבוע כזה, אולם הרוב ממשיכים ביתר שאת ומדווחים על אור נפלא ומיוחד שנפתח להם.

האם יש למצטרפים רקע כיצד להתבודד?

לרוב לא, ועל מנת להתגבר על המחסור בניסיון קודם בהתבודדות, התנאי הראשון להיכנס לתוכנית הוא לעבור על הספר 'לב העולם אתה' אותו כתב הרב משה ארז דורון בהתייעצות עם הרה"ח ר' אברהם יצחק כרמל ז"ל, המתבודדים החדשים מתבקשים לקרוא בעיקר את חלק השאלות והתשובות בספר שנותן מענה רחב על כל השאלות האפשריות, כמו כן במהלך החודש הראשון אני יוצר קשר עם כל אחד ושואל אותו איך הולך ומנסה לתרום מניסיוני בעניין עד כמה שידי מגעת.

'השאיפה שלי היא לייצר מחזורים וותיקים של מתבודדים שיכשירו וילוו את המחזוריים החדשים מתוך רצון להעמיד אלפי מתבודדים שעברו בשערי הכולל שלנו וגילו את האור הנפלא אותו גילה רבינו, עלינו לזכור כי זה אחד מהדברים הבודדים אותם חייב אותנו רבינו, ושזהו השער דרכו נתן להגיע לכל דבר קדושה בעולם הזה.

מה תוכניותיכם לעתיד?

'אני יודע שלחזון שלי נדרשת קופה מכובדת והסכום אותו הועיד יידי ייגמר במוקדם או במאוחר, ולכן הקמתי קרן לצורך העניין על מנת שמי שירצה יוכל לקחת על כתפיו מתבודד אחד לפחות לתמוך בו ולהנחיל את הדרך הזו בעולם, הדרך אודותיה התבטא רבינו ש'לעתיד תהיה דרך כבושה לרבים', ומעל הבמה המכובדת של 'אבקשה' אני קורא לכל מי שליבו פתוח לעניין להושיט יד אם בתמיכה בכולל שלנו ואם בהקמת דברים דומים העיקר לקיים את רצונו בשלימות ולהציע את העולם לקראת תיקונו השלם.

מאויב לאוהב / חלק א'

תורתו ונצותו של רבנו הקדוש והרגיש כי לכה שאפה נפשו כל הימים.

במחנה המתנגדים סערו הרוחות ונגעשו. "מה? רבי פינקס פאר חברתנו הוא נתפס בכת הבקסל'ר? האם נכונה השמועה? מילא, אדם פשוט, אבל רבי פינקס - אברהם משכמו ומעלה אשר האדמו"ר מנהו שיצריך את האברכים בעבודת ה' ויראת שמים, שהוא יתחבר לחסידי בקסל? היו לא תהיה!"

דבר המהומה הגדולה לא פסקה על בית חותנו, "אשר יגרתי בא לי!" - ספק בפיו בצער, - "רבי פינקס חתני המבקר שבמבטרים אשר פלם גמרו עליו את ההלל נהפך לבקסל'ר! אוי לי! איך אשא פני אל כל קרובי וידידי? בזיונות כאלו! איני יכול לעמד בזה!"

במרפו הסערה הנה פמוכן רבי פינקס אשר לא שער ולא פלל להתנגדות פה תקיפה. בצר לו פנה אל רבי נחמן מטולטשין והשיח את אשר על לבבו.

רבי נחמן חשש שאם רבי פינקס ישאר לדור באומאן ספק גדול הוא אם יוכל להחזיק מעמד כנגד התנגדות חזקה כל כך ומי יודע אם לא תאבד נפש יקרה זו מאנשי הצדיק. לכן יעץ לו ראשית דבר: "שמע בקולי ועזב במהירות האפשרית את העיר אומאן! הנה אכתב לך כתב המלצה לידידי רבי ישראל מתלמידי מוהרנ"ת המתגורר בכפר טאפאטשיק ואבקש ממנו לתת לך אכסניה בביתו לתקופה הקרובה".

מציד בכתב ההמלצה יצא רבי פינקס את העיר אומאן וישם פעמיו לעבר הכפר בו מתגורר רבי ישראל, הרבה לא הצטרף רבי פינקס לתור ולחפש אחר רבי ישראל מאחר שמתרף פשנכנס רבי פינקס לסטאפאטשיק שמע מרחוק קול נעים וערב המשפך במתיקות נפלאה באמירת הקרבנות לפני תפלת מנחה, והתבות: "ולמה אין מערביו בזה דבש מפני שהתורה אמרה" נאמרו בהתעוררות גדולה. פמה וכמה פעמים חזרו תבות אלו על עצמם: מפני שהתורה אמרה, מפני שהתורה אמרה כי כל שאר וכל דבש לא מקטירו..."

"הנהר והשמר מלהכנס לבית מדרשם של חסידי בקסל! ראה להתרחק מהם בתכלית הרחוק ומנע עצמה מכל שיג ושיח עמהם!!!" - כך הנהיר חזור ונהנה החותן את חתנו הצעיר, שאף זה סים את שבעת ימי המשחה ובא לדור בעיר אומאן מקום מגורי חותנו.

השכם והערב נשנתה אזרה זו, עד שהפכה לתחם חקו של האברהם עדיו הנפש רבי פינקס. בכל פעם התפלא רבי פינקס מחדש "הלא אינני חושב פלל להתחבר עם חסידי בקסל ואינני מכירם פלל. לשם מה צריך חותני להנהירני ללא הרף?"

עד שגמלה בלבו ההחלטה: "אולי יש דברים גבו? אלה ואראה ממה חותני מפחד כל כך, הלא דבר הוא!"

הלך רבי פינקס האברהם המתמיד וירא השמים לעבר בית מדרשם של חסידי בקסל, תושב חדש הוא בעיר ועד עכשו לא נתקל בבקסל'ר חסידים, כל ענין ההתנגדות לא היה מפר לו וחספז היה לתהות על קנקנם של חסידים אלו אשר מהותם כל כך מקוממת את אנשי העיר ואת חותנו בכפר.

אך נכנס לבית המדרש פגש בו רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין והבין בראיתו הטהורה את סערת נפשו של רבי פינקס. מיד פנה אליו ברפות: "אברהם יקר! בא ועלה עמי לעזרת נשים ונלמד בצותא". רבי פינקס נמשך אחרי זיו פניו של רבי אברהם ונחד עלו לעזרת הנשים שם פתח רבי אברהם לקוטי מוהר"ן תורה כ' והחל ללמד עם רבי פינקס במשך כמה שעות במתיקות ובעמקות נפלאה.

לרבי פינקס נגלו דברים חדשים. שערי אורה נפתחו בפניו, הוא טעם את מתיקות אוצרותיו של רבנו, והרגיש בפנימיות נפשו את קדושתו ועצם מעלתו כי הלא "פניו שכלו ונשמתו של הצדיק נמצא בספריו".

נפשו נמשכה בעבותות אהבה אל אור נשמתו של רבנו ובו במקום הקליל: "פה אשב כי אותיה". מקומי מעתה הוא בין חסידים אלו.

תכף הלך להשתטח על ציון רבנו הקדוש בהתעוררות עצומה, ונתקרב לאנשי שלומנו בתכלית. הוא הרנה את נפשו בנעם שיחותיו,

רבי פינקס ברר מי הוא זה המתפלל בנעימות כזו במנחה 'רגילה' של יום 'רגיל', מה מאד שמח לשמע שהוא לא אחר מרבי ישראל שאליה מועדות פניו.

רבי ישראל קבלו בסבר פנים יפות, קרא את ההמלצה בשמחה לב והכין לו אכסניה נאותה ובתמורה שמש רבי פינקס פמלמד לנכדי רבי ישראל. כשנודע לרבי פינקס שהותנו הסתלק מן העולם בקש לנצל את שעת הכשר ולשוב לאימאן - משאת חיו ותקנתו, אך מה מאד נעגמה רוחו בתורתו כשראה שהתנגדות התריפה נגדו לא שכתה, בצער רב עזב בפעם השנייה את העיר ופנה לדור בעיר קיבליטש.

בבואו לקיבליטש לא גלה לאף אחד לאן הוא משתפך ולמי הוא מקרב, לשאלת אנשי העיר במה הוא מתפרנס ענה שהוא מתפרנס ממלמדות.

כמה מאנשי העיר שלחו אליהם את בניהם וכעבור זמן מה ראו את גדל השפעתו על הנערים אף שגדלו בתורה וביראת שמים בצורה בלתי מצוינה כלל, הנערים קבלו ממנו התעוררות עצומה לתורה ולתפלה במדה גדושה עד שאפלו הפרוטות שקבלו מהוריהם לצרכיהם האישיים פזרו לצדקה.

צדקותם ויראת השמים הטורה שהיתה נסוכה על פני הנערים עשו רשם חזק בעיר. הכל שחו בהתפעלות אודות הצלחתו הכבירה של המלמד הקדוש שמחדיר בתלמידיו התמדה ואהבת התורה באפן כה נעלה.

תלמידי רבי פינקס היו לשם דבר בעיר פלה. ולא היה אשר גדול יותר להורים מהעבדה שבנם זכה והוא נמנה בין תלמידים מבקרים אלו. בעצת רבי

נחמן מטולטשין השקה רבי פינקס את נפשו הצמאה של תלמידיו ממיימיו של הנחל נובע מקור חכמה אך לא גלה להם מנין שואב הוא את דבריו היוקדים כגחלי אש. אכן שמעו והתנהגו הנערים בדעת ודרך רבנו ז"ל מבלי שיגעו כלל על דעתם פי ממקור פה קדוש הלכו.

כך עלו ונתעלו הנערים מדרגה לדרגה והיו דבוקים בלב ונפש ברבם רבי פינקס מקיבליטש. התברר קדישא קימה בצותא חדא את עצותיו של רבנו שפלה תפלה בכת, התבודדות והתחזקות, ממש חבורה לשם ולתפארת.

עד שהגיעה העת שבה גמר רבי פינקס בדעתו שיש לגלות את אונם של הנערים מי אחראי להתעלותם הרבה, בזכות מי הגיעו עד הלום ומי הוא בעל הבאר שאת מימיו שותים הם זה כמה ימים ושנים.

"יודעים אתם נערים!" - פתח בקול צופן סוד - "כל מה שקבלתם ושמעתם ממני במשך השנים אינו ממני לבד אלא יש צדיק נשגב אחד, צדיק יסוד עולם ורבי נחמן מברסלב שמו וממנו שאבתי את כל העצות וההנהגות בעבודת השם, והיה אם תמשיכו לדבק בו ובדרכיו בירת שאת וביתר עז אז טוב יהיה לכם בזה ובבא..."

הנערים החליפו מכתים נדהמים ביניהם, "אכן נודע הדבר! ברסלבך חסידים הננו ואנו לא ידענו?!"

נרעשים ונרגשים חזרו הנערים לביתם וספרו את הדיעה המסעירה להוריהם. אך לתגובה נועמת כזאת לא התכוננו. "מה? רבי פינקס הוא מחסידי ברסלב? והוא הוליד אותנו שולל כל כך הרבה שנים! איזה עזות ותחצפה! הוא עוד יתפך את בנינו לברסלב'רס' רחמנא לצלן! צריך לעשות לזה סוף! סוף צריך לעשות לזה! או במלים מדקזות יותר: צריך לעשות מרבי פינקס בעצמו סוף..."

ומה אכן היה הסוף?

את ההמשך המרתק תקראו בגליון הבא
בסיפתא דשמיא ---

תורת חסד

שלאחר שנות שהותו במחנות בלי ישיבה ובית המדרש, היו חסרות לו ידיעות רבות בתורה הקדושה. אך נפשו פמה ולא הרפתה באשר התורה "היא סינינו וארץ מינינו".

וכשהגיע אצל הראש-ישיבה רבי משה זצ"ל ותהה קצת על קנינו, ראה את ידיעותיו החלושות והמעטות בתורה. אמר לו, שמכיון שהוא רואה כמה עז רצונו ללמד תורה לכן הוא מכניסו בישיבתו, אבל מכיון שחסר לו חמש שנות ישיבה לכן יראה להשלימם על ידי למוד עם בחורים מהישיבה בכל מקמי התורה, החל מתורה שבכתב חמש רש"י ותנ"ך ואחר כך משניות, וכלה בגמרא ובמפרשים.

ואכן כך עשה הבחור הלז והתחיל לבקש מן הבחורים ללמד עמו. בתחלה עוד היו כמה שהסכימו ללמד עמו קצת, אך ברבות הזמן נעשה הבחור למטרד לעל ולמשא אצל רב הבחורים, מאחר והיו צריכים ללמד אתו לאט ובנחת והיו צריכים להוריד את עצמם ומחם להסביר לו גם דברים פשוטים, לכן הרגישו שמפסידים בגללו את המודם של עצמם.

ברם "רב הבחורים", אמרנו כי אכן רק רב הבחורים התחמקו מללמד עמו, אבל כן היו שם בישיבה שני בחורים, שהסכימו ברב טובם וחסדם לומר משלהם שעות רבות של למוד עצמי, ובכל עת מצוא היו הם מוכנים ומזמנים למוצא פיו של הבחור המתקשה הנה ולמדו עמו, הסבירו והקשו ותרצו ופרקו והפל בנעם שיש והנפש חפצה.

ועתה ילדים יקרים!

האם הפסידו שני הבחורים האלו על ידי שלמדו עמו? תנכחו שלא! כי מפל בני הישיבה צמחו וגדלו אלו הבחורים ביותר, עד שנעשו אחד לגאב"ד ירושלים שליט"א, ואחד לראב"ד ירושלים שליט"א.

אכן כפי שלמדנו רבינו ז"ל אם עושה אדם את עצמו הפקר התורה נתנת לו במתנה!

קרה לכם אולי פעם שבא אליכם חבר ובקש ממכם שתואילו בטובכם להסביר לו איזשהו פשט בגמרא או בהלכה?

אנו מניחים שכן!

ומה עשיתם? האם הסברתם לו הפשט בטוב טעם ובנעם שיש או שמלמלתם מלה או שתיים בקצור רוח, וחשבתם בלבכם שהלואי שילך כבר.

ובבקשה עוד שאלה.

האם בקש ממכם פעם איזה ילד להקדיש עבורו זמן לחזור עמו את הלמוד שלמדו בחידר מאחר ויש לו מבחן בשבוע הבא ועדין אינו יודע את החקר על בריו?

גם כאן אנו מניחים שפכר היה לעולמים!

ומה עשיתם אז?

האם שיתם על המציאה לעשות עמו חסד וללמד עמו הסגיא באר היטב או שהתחלתם להתחמק ממנו שגם לכם יש בחינה ושאתם בעצמכם אינם ברורים דיו ושפכלל עתה אתם צריכים לאכל או לשחק...

ובכן ברסלב'ר קינדער!

אם נדמה לאחד מכם שמללמד עם השני ולעזר לו להבין את הגמרא או המשניות בטוב טעם ודעת תפסידו משהו, אתם מזמנים לפתח את הספר המדות אות למוד סעיה מ"ה, ולראות את שפכת שם רבנו ז"ל בזה הלשון "כשעושה אדם את עצמו הפקר ללמד תורתו לכל התורה נתנה לו במתנה".

וכמו הספור הידוע דלהלן:

בישיבתו הנודעת של הגאון רבי משה שניידר זצ"ל ששכנה אחר פבוד בעיר לונדון שבאנגליה הגיע לאחר מלחמת העולם השנייה בחור נצול שואה שבור ורצוץ שאבד את משפחתו. ולא זו בלבד אלא

יִלְדִים יִקְרִיאוּ!

לפניכם שמונה תשבצי קסם (תשבצים שבהם אותה מלה משמשת גם במאזן וגם במאנה)

פתרו את ההגדרות! לאחר שתפתרו נכונה הרכיבו מהאותיות שבמשבצות המרפזיות מלה שהיא נשמת אפה של משנת ברסלב, ואחת היסודות הנפלאים שהנחילנו רבנו.

כהצלה

הגדרות:

1. אמר רבנו: אני קנקו חדש מלא ____ (חיי מוהר"ן רפ"ז)
2. הכנסת אורחים כהכנסת ____ (ספר המידות, הכנסת אורחים)
3. תלמידו הגדול של רבנו.

1. סמוך לחג זה נולד רבנו הקדוש.
2. אמר רבנו: עניני הוא ____ (שיש"ק ב' נ"ד)
3. אמר רבנו: אוליף אתכם בדרך ____ אשר לא היה מעולם. (חיי מוהר"ן רס"ד)

1. דברי חכמים ב ____ נשמעים.
2. טוב מאד לאדם שיהיה לו ____ מיחד לעסק שם בעבודת ה' (שיחות הר"ן רע"ד)
3. שנת הסתלקות מוהר"ן.

1. ספר רבנו ז"ל: משל ממלה שהלה לצוד חיות ובאמצע פתאם ירד ____ (כוכבי אור סיפורים נפלאים)
2. היה מפרסם לכל מקוריו כי היה רק בלו ____ (שבחי הר"ן כ"ב)
3. מי שהוא מקטין עצמו בפני ____ על ידי זה זוכה שיוצא ממנו בן שהוא גדול בתורה (ספר המידות בנימ"ז)

1. אמר רבנו כשאוחזים זאת אוחזים אלקות ביד (שיש"ק ב' נ"א)
2. התבה הראשונה בתורה קי"ב.
3. כי עקר ספר תהלים נאמר על מלחמת היצר ____ (ליקו"מ ח"ב ק"א)

1. מי שמספר מעשיות מצדיקים הקדוש ברוך הוא עושה לו ____ (ספר המידות צדיק קע"ד)
2. רצונו תמיד היה ללמד הספר כ ____ מראשו לסופו (שיחות הר"ן ע"ו)
3. אמר רבנו: אחלי שאזכה לראות אור בהירות ה ____

1. אמר רבנו שכשנזנתיים זה מקימים ובכל מאד. (שיחות הר"ן רפ"ט)
2. ____ יגיעו מעשי למעשי אבותי.
3. חברו רבנו וחתם בו שמו ושם אביו כפול, משלש ומרבע. (מובא בפתיחה לליקוטי מוהר"ן).

1. למחלקת ילמוד מסכת ____ (ספר המידות מריבה)
2. קדשה של תפלת מוסף.
3. ספר שפעם אחת בימי נעוריו היה אצל ____ (שיחות הר"ן קנ"ח)

1	2	3
2		ת
3	ת	נ

1	2	3
2		
3		

1	2	3
2		
3		

1	2	3
2		
3		

1	2	3
2		
3		

1	2	3
2		
3		

1	2	3
2		
3		

1	2	3
2		
3		

את התוצאה הסופית יש לשלח בכתב ברור וקריא עד ראש חדש חשוון בלבד, לפקס המערכת: 077-318-0237 או להקליט את התשובות בקול ברור בטלפון המערכת: 02-539-63-63 בשלוחה 7 בלבד, יש לציין באפן ברור שם וכתבת מגורים וטלפון בין הפותרים נכונה יגרל זכוי של 100 ש"ח ברשת חנויות ספרי "אור החיים"!

אבקשה

תהיו חזקים ב...

טירחה

בניית רעיונות • השגת חומרים מבוררים ומעוררים • ראיונות • כתיבה רעיונית • כתיבה תורנית • כתיבה יצירתית • תמלול • הקלדה • ניקוד • עריכה • הגהה • ושוב הגהה... • עיצוב • עימוד • ושוב הגהה... • סגירה והכנה לדפוס • הדפסה • כריכה • הובלה מבית הדפוס • מיון ופילוח לאזורי חלוקה • הכנת מערך • חלוקה לוגיסטי • הפצה במשלוחים • למוקדי חלוקה • חלוקה מבית לבית • לידידי בית אבקשה • חלוקה בפריסה • רחבה למספר עצום של בתי כנסת בכל רחבי הארץ • משלוח בדואר לבתים

רצון

רצונם העז והשתוקקותם העצומה של כלליות אנ"ש המקושרים בלב ונפש לתקוות כל הדורות, **שעניינו הנשגב של רבינו הקדוש ימשך הלאה לדורות הבאים**, בדיוק כפי שניתן לנו מפי קדשו ובדרך שהועברה אלינו על ידי מוהרנ"ת

-
הם הם אלו שהביאו לאור עולם את היוזמה האדירה של שופר תורני רוחני שייצג את הטוהר הזה באופן עקבי.

ממון

העלות של כל המערך העצום הזה מסתכמת בכ-38,000 ש"ח בממוצע לחודש. חלק ניכר נאסף פרוטה לפרוטה מרצונותיהם הזכים של אנ"ש, המאמינים בסגולתו וכוחו האינסופיים של רביז"ל, ומתגייסים למען עניינו אפילו בזמנים הקשים ביותר. גיוס זה מספיק על מנת לכסות את העלויות באופן הבסיסי ביותר, כשהשאר עדיין מבוסס על התנדבות חלקית או מלאה של חברי המערכת היקרים מוסרי הנפש.

להלן פירוט ההוצאות:
הדפסה: 15,000 ש"ח | הפצה ארצית ועולמית: 5,000 ש"ח | כתיבת תוכן ועריכה וכו': 9,000 ש"ח | עיצוב גרפי: 4,000 ש"ח | הוצאות משרד: 5,000 ש"ח
סה"כ לחודש: 38,000 ש"ח (11,000\$)

בא להיות חלק מהדבר האדיר הזה

02-5396363